

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Κοινωνική καινοτομία και τοπική αυτοδιοίκηση. Μελέτη περίπτωσης:
Δήμος Αθηναίων και το έργο συνΑθηνά**

Δέσποινα Κανέτη

A.M. 998320183840

Αθήνα, Φεβρουάριος 2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κοινωνική καινοτομία και τοπική αυτοδιοίκηση. Μελέτη περίπτωσης: Δήμος Αθηναίων και το έργο συνΑθηνά

Δέσποινα Κανέτη

A.M. 998320183840

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ Εβίκα Καραμαγκιώλη

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιτελική σύνοψη

Στην παρούσα αναφορά γίνεται ανασκόπηση του ερευνητικού πεδίου της κοινωνικής καινοτομίας με έμφαση στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Οι κύριοι στόχοι αυτής της μελέτης είναι να διερευνήσει πώς η οικονομική κρίση, οι περιορισμένοι πόροι και η έλλειψη υποδομών κινητοποίησαν την Κοινωνία Πολιτών ως προς την παροχή κρίσιμων κοινωνικών υπηρεσιών στην πόλη και όλο αυτό σε συνεργασία με το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα να μετουσιωθεί σε έργα κοινωνικής καινοτομίας.

Ως μελέτη περίπτωσης αναλύεται ο Δήμος Αθηναίων και το έργο συνΑθηνά.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας αναλύεται η έννοια της κοινωνικής καινοτομίας και οι ορισμοί που την προσδιορίζουν καθώς και το πλαίσιο που καθορίζει την κοινωνική καινοτομία στην Ελλάδα και ειδικότερα στην τοπική αυτοδιοίκηση. Στη συνέχεια θα αναλυθεί η πορεία που έχει διανύσει η χώρα, οι λόγοι που ανθίζει ως ένας πρωτότυπος ερευνητικός κλάδος και τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Το κύριο μέρος της παρούσας διπλωματικής αναλύει τα έργα κοινωνικής καινοτομίας που αναπτύσσονται στο Δήμο της Αθήνας με κύρια αναφορά την πορεία και εξέλιξη του έργου συνΑθηνά που υλοποιείται από το 2013 έως σήμερα.

Το τελευταίο μέρος της εργασίας παραθέτει τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ποιοτική έρευνα που διεξάχθηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας με ενεργό μέλος του συνΑθηνά.

Η έρευνα βασίστηκε σε βιβλιογραφική ανασκόπηση και τη μελέτη πηγών καθώς και σε ποιοτική ανάλυση συνέντευξης με ενεργό μέλος του συνΑθηνά.

ΤΙΤΛΟΣ: Κοινωνική καινοτομία και τοπική αυτοδιοίκηση. Μελέτη περίπτωσης: Δήμος Αθηναίων και το έργο συνΑθηνά.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ : Κοινωνική, ψηφιακή και ανθρωπιστική καινοτομία στις σύγχρονες πόλεις.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ : κοινωνική καινοτομία, κοινωνικός αντίκτυπος, συμμετοχική διακυβέρνηση, συνσχεδιασμός, συνδημιουργία, Τρίτος Τομέας, οικονομική κρίση, ψηφιακά μέσα επικοινωνίας.

ABSTRACT

This dissertation analyses the social innovation in Greece and emphasizes in the social innovation initiatives in local government level.

Main objectives of this present study are to explore how an economic crisis, the limited resources and the lack of infrastructure has emerged community and citizens activities to deliver critical social services to the city with the cooperation of the public and private sector.

Under this Thesis the Municipality of Athens and the synAthina project are analyzed as a case study.

The first part of this report analyzes the definition of social innovation, the framework that determines social innovation in Greece and local government in particular, the progress that has been made so far, the reasons behind this flourish that have led social innovation as an important research field and finally the barriers needed to be overcome.

The main part of the study analyzes the social innovative projects that the Municipality of Athens has developed with main reference the synAthina project, including its development since 2013.

The last part of the study refers to the conclusions emerged from the qualitative research that has been conducted with a member of synAthina.

The research was conducted on a study of sources and an interview with an active member of syAathina.

TITLE: Social innovation and local government. Case study: Municipality of Athens and the project synAthina.

RESEARCH FIELD: Social, digital and humanitarian innovation in modern cities.

KEYWORDS: social innovation, social impact, participatory governance, co-planning, co-creation, third sector, financial crisis, digital communication tools.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την οικογένεια μου για την ηθική υποστήριξη που μου παρείχε στην ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών και ιδιαίτερας ευχαριστώ τον σύζυγο μου για τα Σαββατοκύριακα που μας στέρησα για να ανταποκριθώ στις υποχρεώσεις των σπουδών μου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά του καθηγητές του Προγράμματος και κυρίως τον κ. Δημήτριο Γκούσκο για τη γνώση που μοιράστηκε μαζί μας αφειδώς και μας εμφύσησε νέα ερευνητικά ενδιαφέροντα.

Τέλος, ευχαριστώ τις κυρίες Εβίκα Καραμαγκιώλη και Ελένη-Ρεβέκα Στάιου για την καθοδήγηση που μου παρείχαν για την ολοκλήρωση του κύκλου μαθημάτων Συμμετοχικής Διακυβέρνησης και Ψηφιακής Κοινωνικής και Ανθρωπιστικής Καινοτομίας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή	10
2. Θεωρητικό Πλαίσιο	14
2.1 Ορίζοντας την κοινωνική καινοτομία	14
2.2 Η σύγχρονη όψη της κοινωνικής καινοτομίας	15
3. Ερευνητικά ερωτήματα.....	20
4. Μεθοδολογία.....	21
5. Κοινωνική καινοτομία και Ελλάδα.....	24
5.1 Η Κατάταξη της Ελλάδας.....	24
5.2 Νομικό Πλαίσιο.....	27
6. Κοινωνική καινοτομία και τοπική αυτοδιοίκηση	32
6.1 Σχέδιο Καποδίστρια	32
6.2 Πρόγραμμα Καλλικράτης.....	34
6.3 Το νέο τοπίο της κοινωνικής πολιτικής και πρόνοιας	36
7. Κοινωνική Καινοτομία στο Δήμο Αθηναίων.....	49
7.1. Γενικά Στοιχεία για το Δήμο Αθηναίων	49
7.2 Η κοινωνική πολιτική του Δήμου Αθηναίων	53
8. συνΑθηνά.....	65
8.1 Η γέννηση της ιδέας και η πραγμάτωση	65
8.2 Το μοντέλο δράσης του συνΑθηνά	68
8.3 Η Στέγη του συνΑθηνά	74
8.4 Η πορεία του συνΑθηνά μέσα στο χρόνο.....	79
8.5 Curing the Limbo	89
9. Αποτελέσματα.....	96
10. Συζήτηση.....	103
11. Συμπεράσματα.....	110
12. Βιβλιογραφικές παραπομπές	114
13. Κατάλογος συντομογραφιών.....	123
14. Γλωσσάρι απόδοσης ξενόγλωσσων όρων	125
15. Γλωσσάρι ερμηνείας κύριων όρων.....	126
Παράρτημα Α.....	127

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1 Έννοιες που απαρτίζουν την κοινωνική καινοτομία. Πηγή: Samaritan International	15
Εικόνα 2 Πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας (επί τοις 100) ανά οντότητα υλοποίησης. Πηγή: SI-DRIVE EU Project (2018).....	19
Εικόνα 3 Ισόπλευρο Βιώσιμης Ανάπτυξης. Πηγή: Κέντρο Εθελοντών Μάνατζερ Ελλάδος (KEMEL).....	26
Εικόνα 4 Ρυθμός αύξησης ίδρυσης φορέων Κ.Α.Λ.Ο.. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.	29
Εικόνα 5 Αποτύπωση Ορίων των 910 Καποδιστριακών Δήμων. Πηγή: Geodata.gov.gr.....	33
Εικόνα 6 Αποτύπωση Ορίων 325 Καλλικρατικών Δήμων. Πηγή: Geodata.gov.gr.....	34
Εικόνα 7 Δείκτες υλικών συνθηκών διαβίωσης και ποιότητας ζωής. Πηγή: ΣΕΒ, 2019.....	39
Εικόνα 8 Υλικές Συνθήκες Διαβίωσης. Πηγή: OECD, 2017.....	39
Εικόνα 9 Υλικές Συνθήκες Διαβίωσης. Πηγή: OECD, 2017.....	40
Εικόνα 10 Έννοιες κλειδιά για την άσκηση κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: Centre for Public Impact, 2016.....	48
Εικόνα 11 Κατάταξη της Αθήνας στο ευρωπαϊκό ευρετήριο ψηφιακής καινοτομίας, Πηγή: NESTA, The European Digital Social Innovation Index.....	62
Εικόνα 12 Κατάταξη της Ελλάδας στο European Innovation Scoreboard. Πηγή: European Innovation Scoreboard 2017.....	63
Εικόνα 13 Μοντέλο εργασίας συνΑθηνά. Πηγή: Government Innovation: Mayors Challenge, Athens, SYNATHINA, 4 steps to support citizen initiatives that improve quality of life in the city.....	70
Εικόνα 14 Μοντέλο κοινωνικής καινοτομίας, Πηγή: Murry et al, 2010.....	72
Εικόνα 15 Εργαλεία άσκησης κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: BRAC Centre.....	73
Εικόνα 16 Ημερολόγιο στέγης συνΑθηνά. Πηγή: συνΑθηνά.....	75
Εικόνα 17 Οπτικοποιημένο σχέδιο των συμπερασμάτων “Reflecting on Europe”. Πηγή: Απολογισμός συνΑθηνά, IAN–IOYN 2017.....	83
Εικόνα 18 Στρατηγική επίτευξης έργου Curing the Limbo. Πηγή: Curing the Limbo, Η παρουσίαση	90
Εικόνα 19 Μεθοδολογία έργου Curing the Limbo. Πηγή: Curing the Limbo, η Παρουσίαση.....	91

Εικόνα 20 Δράσεις Curing the Limbo, 31/1/2019-31/12/2019. Πηγή: Curing the Limbo, Το πρόγραμμα σε αριθμούς.	92
Εικόνα 21 Εργαλεία άσκησης κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: ESF, 2017.	98

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1 Δείκτης Ανταγωνιστικότητας Περιφερειών 2019, Η κατάταξη της Ελλάδας. Πηγή: The European Regional Competitiveness Index, 2019.	25
Πίνακας 2 Κύριοι τομείς δραστηριοποίησης των φορέων Κ.ΑΛ.Ο.. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.	30
Πίνακας 3 Οργανωτικοί στόχοι των φορέων Κ.ΑΛ.Ο. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.	30
Πίνακας 4 Κατά κεφαλήν καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα, 2008-2017. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.	38
Πίνακας 5 Συνολικός αριθμός νέων δομών κοινωνικής πρόνοιας. Πηγή: Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2014.	42
Πίνακας 6 Κατανομή μόνιμου πληθυσμού Δήμου Αθηναίων ανά Δημοτική Κοινότητα. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019.	49
Πίνακας 7 Στοιχεία κατοίκων Δήμου Αθηναίων ανά φύλο και ανά ηλικία. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019.	50
Πίνακας 8 Εργατικό δυναμικό κατοίκων Δήμου Αθηναίων. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019.	51
Πίνακας 9 Στοιχεία κατοίκων Περιφέρειας Αττικής. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Ελλάς με Αριθμούς, Οκτώβριος –Δεκέμβριος 2019.	52
Πίνακας 10 Πίνακας Συνόλου Δράσεων 2013-2020. Πηγή: συνΑθηνά.	69
Πίνακας 11 Προτεραιότητες πολιτών ανά κατηγορία δράσεων, Πηγή: συνΑθηνά.	70
Πίνακας 12 Συνολικές δράσεις ανά κατηγορία και ανά δημοτική κοινότητα για το 2019. Πηγή: πρωτότυπο υλικό αρχείου, συνΑθηνά.	86

1. Εισαγωγή

Η θεματική της παρούσας γραπτής εργασίας σχετίζεται με τον κλάδο της κοινωνικής καινοτομίας και ιδιαιτέρως πραγματεύεται πως αυτή υλοποιείται στο πλαίσιο των τοπικών κυβερνήσεων και Δήμων. Για την Ελλάδα, με την ψήφιση του Νόμου Καλλικράτη η κοινωνική πρόνοια και πολιτική πέρασε στις υποχρεώσεις των Δήμων. Οι δήμοι επιφορτίζονται με νέες ευθύνες χωρίς να έχουν τα απαραίτητα μέσα αφού η δημοσιοοικονομική κρίση είχε οδηγήσει σε περικοπές δαπανών. Η Κοινωνία των Πολιτών αφουγκραζόμενη τις νέες κοινωνικές προκλήσεις που ανέδειξε η κρίση παρεμβαίνει και προσφέρει λύσεις. Οι πρωτοβουλίες που προκύπτουν οδηγούν σε έργα κοινωνικής καινοτομίας. Βασικό χαρακτηριστικό για την υλοποίηση αυτών των έργων ήταν η συνέργεια και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Η παρούσα εργασία αναλύει τη σύντομη ιστορία αυτού του ερευνητικού κλάδου, τις διεθνείς και ευρωπαϊκές τάσεις και παραθέτει την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων στην Ελλάδα στα χρόνια της κρίσης και κυρίως στο Δήμο της Αθήνας. Ειδική αναφορά θα αποτελέσει το έργο συνΑθηνά ως μελέτη περίπτωσης. Μεταξύ άλλων θα αναλυθεί η πορεία του Οργανισμού, τα έργα που υλοποίησε και υλοποιεί, οι βραχυπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι του Οργανισμού, τα βραβεία και οι συνακόλουθες επιχορηγήσεις που έχει αποσπάσει. Επιπροσθέτως, θα μελετηθούν τα εργαλεία δράσης για την υλοποίηση των έργων του Οργανισμού και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε μέσα στο χρόνο.

Αναλυτικότερα, η εργασία διαρθρώνεται σε έντεκα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή της παρούσας εργασίας, όπου παρουσιάζεται ο βασικός άξονας της μελέτης. Το δεύτερο κεφάλαιο παραθέτει το θεωρητικό πλαίσιο και την οριοθέτηση του όρου της κοινωνικής καινοτομίας, ενώ παράλληλα δίνεται και η σύντομη ιστορία του κλάδου.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνονται τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας, τα οποία αφορούν την απεικόνιση της κοινωνικής καινοτομίας στην Ελλάδα, τόσο σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και διεθνώς, τους προσδιοριστικούς παράγοντες, τους θεματικούς άξονες, τα πεδία ανάπτυξης και τις προκλήσεις κατά την υλοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας. Στο πλαίσιο αυτό τίθεται το ερώτημα του μοντέλου κοινωνικής καινοτομίας του Δήμου Αθηναίων. Ακολουθεί το ερώτημα για τη σύσταση του συνΑθηνά, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η εξέλιξη και οι μετασχηματισμοί του συνΑθηνά στα χρόνια ύπαρξής του και τα οφέλη προς την κοινωνία. Τέλος, το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα αφορά στα μαθήματα που προκύπτουν σε επίπεδο υλοποίησης ανάλογων δράσεων κοινωνικής καινοτομίας σε τοπικό επίπεδο μέσα από το συνΑθηνά.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο επιχειρείται εξοικείωση με το καθεστώς της κοινωνικής καινοτομίας για την Ελλάδα. Πότε και υπό ποιες συνθήκες καθιερώθηκε, ποιό είναι το νομικό πλαίσιο που περιβάλλει τις συγκεκριμένες δράσεις, τα αποτελέσματα που γίνονται ορατά στην κοινωνία και τα εμπόδια που έπρεπε να αντιμετωπιστούν.

Στο έκτο κεφάλαιο, ένα από τα βασικότερα κεφάλαια της παρούσας εργασίας αναλύεται η κοινωνική καινοτομία σε τοπικό επίπεδο και επίπεδο Δήμων. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται το νομικό πλαίσιο που διέπει την τοπική αυτοδιοίκηση, το πέρασμα δηλαδή από το Σχέδιο Καποδίστρια στο Πρόγραμμα Καλλικράτη, τι σηματοδοτεί αυτή η διαδοχή στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής για τους δήμους της χώρας, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την αύξηση της κοινωνικής καινοτομίας, ποια είναι τα περιθώρια βελτίωσης και πως έχει διαμορφωθεί το παρόν πλαίσιο.

Το έβδομο κεφάλαιο προσδιορίζει τη διάρθρωση της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Αθηναίων, αναλύει τα έργα κοινωνικής καινοτομίας που υλοποιεί ο Δήμος και καταγράφει τις συμμετοχές της Αθήνας σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς για ανταλλαγή γνώσεων και ανάπτυξη συνεργειών.

Στο όγδοο και θεμελιώδες κεφάλαιο αναλύεται λεπτομερώς και εις βάθος η πορεία και το συνολικότερο έργο της μελέτης περίπτωσης, του Οργανισμού συνΑθηνά. Εξετάζεται ο τρόπος δράσης, οι επιτυχίες που διέγραψε ο Οργανισμός, οι δυσκολίες που αντιμετώπισε, η πορεία του και τα έργα που υλοποίησε και υλοποιεί μέσα στα χρόνια λειτουργίας, οι άμεσοι αλλά και οι μακροπρόθεσμοι στόχοι του.

Στο ένατο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Οι αλλαγές που επήλθαν με την ψήφιση του Νόμου Καλλικράτη σε συνδυασμό με τις περικοπές δαπανών που επέφερε η δημοσιοοικονομική κρίση οδήγησαν στην ανάπτυξη έργων κοινωνικής καινοτομίας με την σύμπραξη δημόσιου, ιδιωτικού και επιχειρηματικού τομέα. Μια επιτυχημένη δράση κοινωνικής καινοτομίας ήταν το συνΑθηνά. Απέσπασε βραβεία που του επέτρεψαν την υλοποίηση των στόχων του και προσέφερε φωνή και στέγη σε όλες τις συλλογικότητες που λάμβαναν χώρα στην πόλη. Αναλύονται λεπτομερώς οι παράγοντες επιτυχίας και οι δυσκολίες που έπρεπε να ξεπεραστούν.

Στο δέκατο κεφάλαιο δίνεται η συζήτηση που πλαισιώνει την παρούσα εργασία σύμφωνα με ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Η δημοσιοοικονομική κρίση και η χρηματοοικονομική εποπτεία της τελευταίας δεκαετίας οδήγησαν στην εξέλιξη της κοινωνικής καινοτομίας τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και σε εθνικό. Σε τοπικό επίπεδο οι πολίτες αυτοοργανώνονται, δικτυώνονται μεταξύ τους και επιλύουν προβλήματα με ό,τι μέσο διαθέτουν στους τομείς της απασχόλησης, της ανάπτυξης, του περιβάλλοντος, της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης. Η ενδυνάμωση των δημοκρατικών διεργασιών (υιοθέτηση θεσμών διαβούλευσης και τοπικών δημοψηφισμάτων), η χρήση της τεχνολογίας, η συνεργασία και η διαρκής ενημέρωση ορίζονται ως πιθανές λύσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη των έργων κοινωνικής καινοτομίας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με το εντέκατο και τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων. Στα συμπεράσματα αποτυπώνεται η σημαντικότητα των έργων κοινωνικής καινοτομίας, ο βαθμός εξέλιξης αυτού του κλάδου, η ανάγκη συνύπαρξης των επαγγελματιών κοινωνικής καινοτομίας και των επαγγελματιών

με τεχνολογικό υπόβαθρο ενώ παράλληλα θέτει τη βάση συνέχισης της παρούσας έρευνας προκειμένου να αξιολογηθεί η μελέτη αναφοράς από τις συλλογικότητες που έγιναν μέλη του συνΑθηνά. Επιπλέον, θέτει το ερώτημα για την παρακολούθηση των έργων κοινωνικής καινοτομίας της νέας δημαρχίας αλλά και την παρακολούθηση τέτοιων έργων από τους υπόλοιπους δήμους της Ελλάδας.

Ως προς τη μεθοδολογία, η παρούσα διπλωματική εργασία βασίστηκε σε βιβλιογραφική ανασκόπηση (επιστημονικών άρθρων, βιβλίων και αναφορών), σε πρωτότυπο υλικό που παραχωρήθηκε από τα στελέχη του συνΑθηνά καθώς και στα αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας με ενεργό στέλεχος του συνΑθηνά.

Όσον αφορά τους ερευνητικούς περιορισμούς της παρούσας εργασίας κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε το χρονικό περιορισμό που θέτει η εκπόνηση κάθε διπλωματικής εργασίας.

Επιπροσθέτως, ο ερευνητικός κλάδος της κοινωνικής καινοτομίας σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης είναι ένας νέος κλάδος και ειδικά για την Ελλάδα παρατηρείται μικρό εύρος ακαδημαϊκών και ερευνητικών αναφορών καθώς και μελετών περίπτωσης.

Η απουσία των παραπάνω προσδίδει και τη νοηματοδότηση της παρούσας προσπάθειας η οποία στοχεύει να καταγράψει το πλαίσιο της κοινωνικής καινοτομίας για την Ελλάδα με εστίαση στην τοπική αυτοδιοίκηση και το Δήμο Αθηναίων.

Επιπλέον, η συγγραφή της παρούσας μελέτης συνέπεσε με την αλλαγή πολιτικής ηγεσίας στο Δήμο Αθηναίων μη γνωρίζοντας ποιες από τις δράσεις κοινωνικής καινοτομίας της προηγούμενης δημαρχίας που ήταν και ο θεμελιωτής του οργανισμού συνΑθηνά θα συνεχίσουν να υφίστανται ή με ποιο τρόπο θα εξελιχθούν. Ένας ακόμη σημαντικός περιορισμός σχετίζεται με την αξιολόγηση της μελέτης περίπτωσης. Τα μοντέλα αξιολόγησης έργων κοινωνικής καινοτομίας σχετίζονται άμεσα με τους κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες κάθε τύπου.

Εικόνα 1 Έννοιες που απαρτίζουν την κοινωνική καινοτομία. Πηγή: Samaritan International, What is social innovation?

Η έννοια της κοινωνικής καινοτομίας δεν είναι νέα καθώς συναντάται ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ενώ μέχρι τα τέλη του 21^{ου} αιώνα είχε ερευνηθεί αραιά. Η μεγάλη άνθιση ήρθε τη δεκαετία του 1980 όπου αναζητήθηκαν κυρίως οι πιθανές απόρροιες της τεχνολογικής καινοτομίας στην κοινωνία (Ayob et al, 2016).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική αναζήτηση της παρούσας εργασίας βρέθηκε ότι δεν υπάρχει πλήρης ταύτιση σε όλο τον ακαδημαϊκό και ερευνητικό κόσμο για τον ακριβή ορισμό της κοινωνικής καινοτομίας καθώς υπάρχει ποικιλομορφία ως προς τα πολιτικοοικονομικά και πολιτιστικά κριτήρια.

Εντός της Ε.Ε. η κοινωνική καινοτομία ερμηνεύεται ως μια έννοια που συνεπάγεται νέες ιδέες (προϊόντα, υπηρεσίες και μοντέλα) που ανταποκρίνονται ταυτόχρονα στις κοινωνικές ανάγκες και δημιουργούν νέες κοινωνικές σχέσεις ή μορφές συνεργασίας (EPRS, 2017).

Σύμφωνα με το ορισμό του Oslo Manual, την έκθεση του ΟΟΣΑ που αφορά στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων καινοτομίας, ως κοινωνική καινοτομία ορίζεται η καινοτομία κοινωνικών στόχων για τη βελτίωση της ευημερίας των ατόμων ή των κοινοτήτων (Oslo Manual, 2018, σελίδα 254). Από έναν άλλο ορισμό η κοινωνική καινοτομία διατυπώνεται ως τις νέες λύσεις που μπορεί να έχει ένα προϊόν, μία υπηρεσία ή μία διαδικασία που εξυπηρετεί μία κοινωνική ανάγκη καλύτερα από μια υπάρχουσα δομή και δύναται να οδηγήσει σε μία νέα ή βελτιωμένη σχέση και χρήση πόρων. Από τους παραπάνω ορισμούς προκύπτει ότι οι κοινωνικές καινοτομίες ωφελούν την κοινωνία και ενισχύουν την ικανότητα της κοινωνίας να δρα (Hoelscher et al, 2015, σελίδα 9).

2.2 Η σύγχρονη όψη της κοινωνικής καινοτομίας

Αυτό που συνετέλεσε στην αύξηση του ενδιαφέροντος μελέτης και ανάλυσης της κοινωνικής καινοτομίας ήταν η παγκόσμια κρίση του 2009 που έθετε τις νέες βάσεις για την αντιμετώπιση των νέων κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων καθώς και τη μείωση των αποκλεισμένων πολιτών από βασικά αγαθά

και υπηρεσίες (EC, 2015). Φυσικά δε βίωσαν όλες οι χώρες τις ίδιες δυσκολίες και τις ίδιες αλλαγές. Ο ίδιος συλλογισμός ανάγεται και σε επίπεδο πόλεων όσον αφορά την Ελλάδα, στοιχείο που αποτελεί ποιοτικό χαρακτηριστικό της παρούσας εργασίας.

Για την Ε.Ε. η χρηματοοικονομική κρίση αποτέλεσε σημαντική απειλή για την ευημερία και τη συνοχή της Ένωσης (Artelaris & Kandyliis, 2014). Οι κύριες προκλήσεις σε κοινωνικό επίπεδο έχουν εντοπιστεί στο μεταναστευτικό ζήτημα, στην αυξανόμενη φτώχεια και στην υπερθέρμανση του πλανήτη. Τα κράτη έχασαν σημαντικό μέρος των πόρων που μπορούσαν να διαθέσουν για την ανακούφιση των πολιτών και μία νέα τάξη πραγμάτων προκύπτει.

Η κρίση άγγιξε μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Τα εισοδήματα συρρικνώθηκαν, τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν, το κράτος κοινωνικής πρόνοιας κατέρρευσε. Οι πολίτες προβαίνουν στην άμεση δήλωση δυσαρέσκειας και αντιπροτείνουν εναλλακτικές μορφές δράσης. Πιο συγκεκριμένα, ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες που προέκυψαν, άλλοτε πιο οργανωμένα, άλλοτε ενστικτωδώς ανέλαβαν δράση προσφέροντας λύσεις και πιέζοντας τις κυβερνήσεις για αλλαγή στον τρόπο διακυβέρνησης και επίλυσης αυτών των κοινωνικών φαινομένων.

Η άμεση πλέον πρόσβαση στη γνώση και την πληροφόρηση και ο διαμοιρασμός αυτών των πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο μέσω των κοινωνικών δικτύων και των ψηφιακών μέσων επικοινωνίας βοήθησε το κίνημα αυτοοργανώσης κοινωνικών καινοτομιών. Οι επίσημοι φορείς αφουγκραζόμενοι τις κοινωνικές αλλαγές και διαβλέποντας την αναποτελεσματικότητα του παλαιού συστήματος έθεταν την κοινωνική καινοτομία και την ανάγκη συνεργασίας Πολιτείας, πολιτών και ιδιωτικού τομέα ως βασικό συνδετικό κρίκο.

Ήταν η ίδια χρονιά που ο τότε Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής José Manuel Barroso στο πλαίσιο των συζητήσεων του Διεθνούς Οικονομικού Φόρουμ εξέφραζε την σημαντικότητα της κοινωνικής καινοτομίας ως μοχλό προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, της εξασφάλισης θέσεων εργασίας και της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας στον αντίποδα της οικονομικής κρίσης (EURACTIV, 2009).

Παράλληλα, στην απέναντι πλευρά του Ατλαντικού, ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπάρακ Ομπάμα ίδρυε εντός του Λευκού Οίκου Γραφείο κοινωνικής καινοτομίας και πολιτικής συμμετοχής για την σύμπραξη των πολιτών προκειμένου να βρεθούν νέες λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα της χώρας. Τέλος, την ίδια χρονική περίοδο στην Ε.Ε. αναπτυσσόταν το Social Innovation Initiative (EC, Social Innovation Initiative) με στόχο την προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας ως μοχλό ανάπτυξης και αύξησης της απασχόλησης, την ανταλλαγή πληροφοριών, την υποστήριξη κοινωνικών επιχειρήσεων, επενδύτων και δημόσιων οργανισμών.

Η κοινωνική καινοτομία υπό τη μορφή που εξελίχθηκε την τελευταία δεκαετία μπορεί να συμβάλλει σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι bottom-up προσεγγίσεις οδήγησαν σε προσφορά λύσεων και κοινωνικών αλλαγών (EPRS, 2017) και αυτό είναι και το κύριο πεδίο έρευνας της παρούσας εργασίας. Στη συνέχεια της παρούσας ανάλυσης στοιχειοθετείται η σύνδεση έργων κοινωνικής καινοτομίας με τις ελλείψεις του κράτους πρόνοιας και του δημόσιου τομέα.

Κατά τη διαδικασία ανάλυσης της παρούσας μελέτης εντοπίστηκε συχνά και σχεδόν ταυτόχρονα ή ταυτόσημα μαζί με την κοινωνική καινοτομία, να γίνεται αναφορά στην κοινωνική επιχείρηση και στην κοινωνική οικονομία. Παρακάτω δίνεται μία μικρή αποσαφήνιση μεταξύ αυτών των όρων.

Η κοινωνική επιχείρηση έχει πάντα ορίσει έναν σαφή κοινωνικό στόχο και μία κοινωνική διάσταση στις δραστηριότητές της ενώ ο τρόπος διάρθρωσής της πρέπει να διασφαλίζει τις εκ των προτέρων ορισμένες κοινωνικές επιταγές. (EPRS, 2017). Από την άλλη πλευρά η κοινωνική οικονομία συνδυάζει βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες με θετικές κοινωνικές επιπτώσεις όπου τα παρεχόμενα αγαθά και οι υπηρεσίες θα συμβαδίζουν με τις ανάγκες της κοινωνίας. Οι κοινωνικοοικονομικές πρωτοβουλίες που δραστηριοποιούνται στο δίκτυο της κοινωνικής οικονομίας βασίζονται στις αξίες της βιωσιμότητας, της αλληλεγγύης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, στηρίζουν την τοπική ανάπτυξη καθώς και την κοινωνική συνοχή και ένταξη. Ταυτόχρονα, στοχεύουν στην ενίσχυση της πολιτεότητας (EPRS, 2017). Τα έσοδα των δραστηριοτήτων θα πρέπει να

επαναδιατίθενται στους στόχους και για τις ανάγκες της επιχείρησης. Τέλος, το σύστημα αποφάσεων εντός αυτών των πρωτοβουλιών στηρίζεται σε δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες.

Προχωρώντας στη σημαντικότητα της κοινωνικής καινοτομίας και στην κατάταξη της ως μία θεματική μείζονος σημασίας με αυξητικές τάσεις, αποτελεί -όπως αναφέρθηκε- ήδη ένα μεταλλασσόμενο κοινωνικό περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς οι παραδοσιακοί τρόποι επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων φαντάζουν πλέον παρωχημένοι. Η κοινωνική καινοτομία πρέπει να ιδωθεί ως μία διαδικασία που απαιτεί συνεργασία είτε αυτή έρχεται με πρόθεση είτε προκύπτει αυθόρμητα ως απάντηση σε φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, φτώχειας, ανεργίας, έλλειψη ευημερίας και υποανάπτυξης (Cunha & Benneworth, 2019).

Επιπροσθέτως, εμπεριέχει εντός της τις έννοιες της ισότητας και της αλληλεγγύης, με βασική επιδίωξη την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται για να θεωρηθούν κοινωνικά καινοτόμες θα πρέπει να εστιάζουν στη μείωση των ανισοτήτων και στην προώθηση της ποιότητας της ζωής.

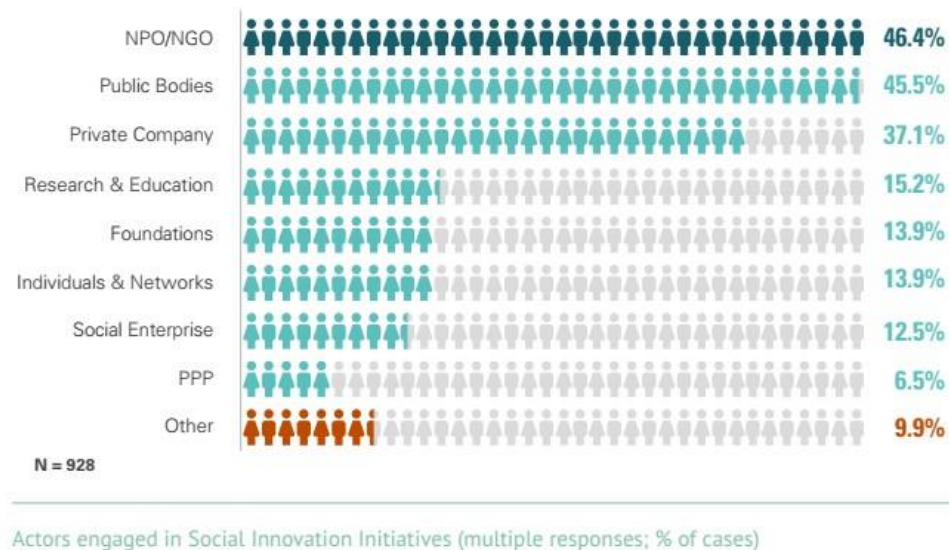
Η κοινωνική της αξία έγκειται στην ανάπτυξη της κοινότητας σχηματίζοντας συνεργατικά δίκτυα και συνεργατική δράση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω σημαντική είναι η σύνδεση της κοινωνικής καινοτομίας με τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ανάπτυξη δηλαδή που λαμβάνει υπόψη την αειφορία του περιβάλλοντος, την κοινωνική και οικονομική ισότητα, την ισότητα των φύλων, προωθώντας τη διαγενεακή και πολυπολιτισμική συμφιλίωση, δίνοντας έμφαση στις ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών. Όσον αφορά την επιτυχία της και στο πως μπορεί να εδραιωθεί η κοινωνική καινοτομία έναντι άλλων πρακτικών επίλυσης κοινωνικών φαινομένων αυτή έγκειται στο θετικό κοινωνικό αντίκτυπο, στη θετική κοινωνική αξία και στη συνεισφορά προς την αειφόρο ανάπτυξη.

Η κοινωνική καινοτομία όπως και κάθε άλλη πρωτοβουλία και διαδικασία δύναται να ιδωθεί μέσα από συγκεκριμένα βήματα. Πιο αναλυτικά, τα βήματα αφορούν στη γέννηση της ιδέας, το σχεδιασμό του κοινωνικού προϊόντος, την ανάπτυξη,

την πιλοτική εφαρμογή, την τελική παραγωγή και την παρουσίαση στην κοινωνία. Αν όλα βήματα ολοκληρωθούν με επιτυχία τότε μπορούμε να αναμένουμε την συστηματική αλλαγή (Hoelscher et al, 2015).

Σύμφωνα με τη διακήρυξη της Λισαβόνας (Lisbon Declaration, 2018) η ποικιλομορφία της κοινότητας που δημιουργεί είναι ανεξάντλητη και αφορά κοινωνικούς επιχειρηματίες, δημόσιους λειτουργούς, δημάρχους, στην Κοινωνία των Πολιτών, σε εκπαιδευτές και σε όποια άλλη ατομική ή συλλογική προσπάθεια έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής μιας κοινωνίας.

Ενδεικτική είναι η κατανομή της ποικιλομορφίας των οντοτήτων που καινοτομούν κοινωνικά, όπως δίνεται στην παρακάτω εικόνα. Η συνεργασία όσων καινοτομούν αφορά σε βασικό παράγοντα επιτυχίας σύμφωνα με την ανάλυση της παρούσας εργασίας και αναλύεται πλήρως σε επόμενο κεφάλαιο. Από τον παρακάτω πίνακα προκύπτει ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις καταλαμβάνουν το 46,4% των δράσεων κοινωνικής καινοτομίας και οι δημόσιοι φορείς το 45,5 %.

Εικόνα 2 Πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας (επί τοις 100) ανά οντότητα υλοποίησης. Πηγή: SI-DRIVE EU Project (2018).

Κλείνοντας το κεφάλαιο με τον ορισμό της κοινωνικής καινοτομίας, τους παράγοντες που την καθιστούν έναν κλάδο σύγχρονης προβληματικής και

σημαντικής κοινωνικής αξίας, τα βήματα που ακολουθούνται για την ολοκλήρωση έργων κοινωνικής καινοτομίας και την πολυφωνία όσων δύνανται να καινοτομήσουν κοινωνικά η ανάλυση προχωρά στην οριοθέτηση των ερευνητικών ερωτημάτων.

3. Ερευνητικά ερωτήματα

Στο παρόν κεφάλαιο δίνονται τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται οι εξής θεματικές

- Πώς εκφράζεται η κοινωνική καινοτομία στην Ελλάδα;
- Πώς εκφράζεται η κοινωνική καινοτομία σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης διεθνώς και στη χώρα μας;
- Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες, θεματικοί άξονες, τα πεδία ανάπτυξης και οι προκλήσεις κατά την υλοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας;
- Ποιο μοντέλο κοινωνικής καινοτομίας ακολουθεί ο Δήμος Αθηναίων;
- Η σύσταση του συνΑθηνά. Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η εξέλιξη και οι μετασχηματισμοί του Οργανισμού στα χρόνια ύπαρξης του και ποια τα οφέλη προς την κοινωνία;
- Ποια είναι τα μαθήματα που προκύπτουν σε επίπεδο υλοποίησης ανάλογων δράσεων κοινωνικής καινοτομίας σε τοπικό επίπεδο μέσα από το συνΑθηνά;

Στο επόμενο κεφάλαιο δίνεται η μεθοδολογία της παρούσας εργασίας.

4. Μεθοδολογία

Η ανάπτυξη και διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας μεθοδολογικά βασίστηκε στη μελέτη βιβλιογραφίας, στα αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας με ενεργό μέλος του συνΑθηνά και σε πρωτότυπο υλικό που παραχωρήθηκε προκειμένου να προσδιοριστεί η έννοια της κοινωνικής καινοτομίας μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις και πρίσματα. Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση η παρούσα μελέτη παρουσιάζει και αναλύει κριτικά την έννοια της κοινωνικής καινοτομίας σε συνάρτηση με την τοπική αυτοδιοίκηση. Η παρούσα ανάλυση επισημαίνει την πληθώρα των πτυχών της έννοιας οδηγώντας στη διαμόρφωση του θεωρητικού της πλαισίου, ενώ παράλληλα παρουσιάζει αναλυτικά την ελληνική πραγματικότητα.

Οι βάσεις πηγών που χρησιμοποιήθηκαν προήλθαν από τον κατάλογο ηλεκτρονικών συνδρομών Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν είναι: κοινωνική καινοτομία, θετικός κοινωνικός αντίκτυπος, σύμπραξη πολιτών, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ενώ οι γλώσσες αναφοράς είναι η ελληνική και η αγγλική. Συνολικά εντοπίστηκαν 150 άρθρα, βιβλία και αναφορές από τα οποία χρησιμοποιήθηκαν τα 55 με πληθώρα πληροφοριών να προκύπτουν και από ιστοχώρους των φορέων που αναλύθηκαν.

Όπως έχει τονιστεί και παραπάνω ο κλάδος της κοινωνικής καινοτομίας είναι πρόσφατος και εν εξελίξει, γεγονός που καταδεικνύει τη δυσκολία εξεύρεσης συναφών πηγών. Λόγοι αποκλεισμού των υπολοίπων ήταν η έλλειψη συνάφειας ως προς τη μελέτη περίπτωσης. Είτε αφορούσαν σε ερευνητικά στοιχεία υποανάπτυκτων χωρών και ανέλυναν παραδείγματα για κοινωνικά προβλήματα που στον ελλαδικό χώρο είναι λυμένα είτε αφορούσαν σε μελέτες περίπτωσης χωρών με έντονη δράση σε έργα κοινωνικής καινοτομίας αλλά με προτάσεις ανεφάρμοστες για την Ελλάδα λόγω της πρώιμης ενασχόλησης της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης με αυτόν τον κλάδο. Επιπλέον, η μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας δεν έχει μελετηθεί επαρκώς από άλλους ερευνητές και ως εκ τούτου δεν υπήρχε σύγκριση κειμένων.

Ιδιαίτερος χρήσιμος για την έρευνα ήταν το πρωτογενές υλικό που παραχωρήθηκε από το Δήμο Αθηναίων και την Ομάδα του συνΑθηνά και αφορούσε στους απολογισμούς των δράσεων του Οργανισμού για τα έτη Ιουλ.-Δεκ. 2016, Ιαν.-Ιουν. 2017 και Ιουλ.-Δεκ. 2017. Στις παραπάνω αναφορές υπήρχαν σημαντικές λεπτομέρειες για τα έργα υλοποίησης του Οργανισμού, για τις δράσεις διάχυσης των αποτελεσμάτων των έργων και για τον αριθμό των πολιτών που επωφελήθηκαν από τις πρωτοβουλίες.

Τέλος, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με στέλεχος της Ομάδας του συνΑθηνά, στοχεύοντας στην εις βάθος διερεύνηση των αντιλήψεων, των κινήτρων και των αναπαραστάσεων των ενεργών μελών. Η ποιοτική έρευνα έλαβε τη μορφή συνέντευξης, με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου στα γραφεία του Οργανισμού, η οποία αναλύθηκε με γνώμονα τη μεθοδολογία της «θεμελιωμένης θεωρίας» (grounded theory), (Pulla, 2014) καθώς αυτή δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή, αφού πρώτα έχει περιγράψει τα γενικά χαρακτηριστικά του ζητήματος που εξετάζει, να μπορεί, μέσα από την έρευνα, να τα θεμελιώνει ή να προσθέτει νέα στοιχεία.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται το πλαίσιο της κοινωνικής καινοτομίας στην Ελλάδα. Ακριβέστερα, αναλύεται το καθεστώς που καθιέρωσε αυτόν τον ερευνητικό κλάδο, οι αλλαγές του νομικού πλαισίου και τα αποτελέσματα έργων κοινωνικής καινοτομίας που γίνονται ορατά στην κοινωνία.

5. Κοινωνική καινοτομία και Ελλάδα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξεταστεί το καθεστώς της κοινωνικής καινοτομίας στην Ελλάδα. Πότε και υπό ποιες συνθήκες καθιερώθηκε. Το νομικό πλαίσιο που περιβάλλει τις συγκεκριμένες δράσεις, τα αποτελέσματα που γίνονται ορατά στην κοινωνία και τα εμπόδια που έπρεπε να αντιμετωπιστούν.

5.1 Η Κατάταξη της Ελλάδας

Οι εξελίξεις στον κλάδο της κοινωνικής καινοτομίας εντός της χώρας δεν απέχουν από τις εξελίξεις εντός της Ε.Ε.. Πιο συγκεκριμένα, εντός της Ε.Ε. τα κράτη μέλη έχουν διαχωριστεί σε τρεις βασικούς πυλώνες ένταξης και ανάπτυξης της κοινωνικής καινοτομίας στις πολιτικές διακυβέρνησης τους (Europarl, 2016).

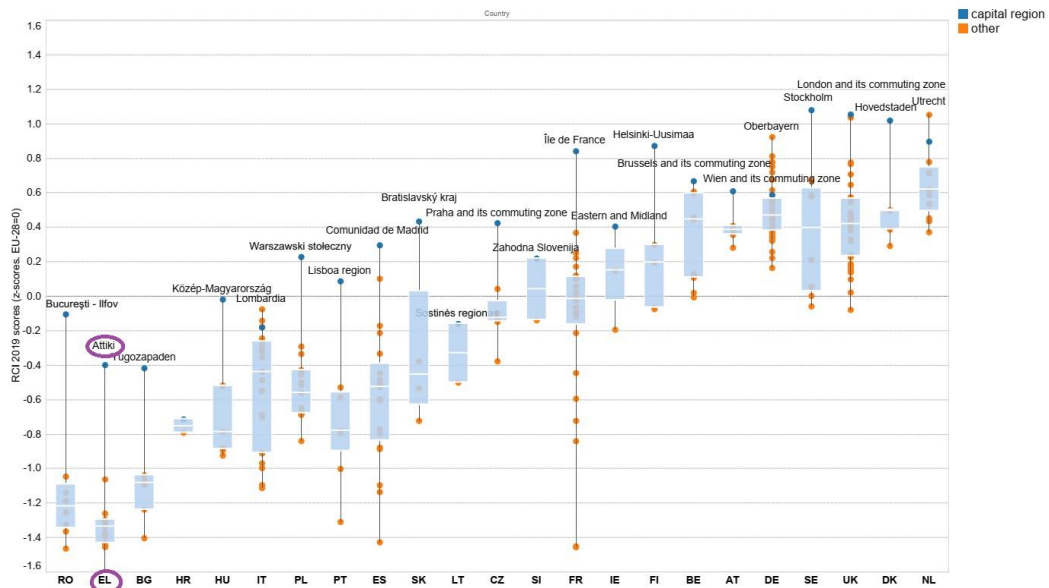
Στην πρώτη ομάδα-πυλώνα συμμετέχει το Βέλγιο, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Σουηδία και η Γαλλία παρουσιάζοντας το υψηλότερο επίπεδο αποδοχής της κοινωνικής καινοτομίας και οικονομίας, έχοντας αναπτύξει πρωτοβουλίες για τη δημιουργία των κατάλληλων νομικών πλαισίων καθώς τα υφιστάμενα πλαίσια δεν ανταποκρίνονταν στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Στο δεύτερο πλήθος χωρών συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, της Δανίας, της Πολωνίας, της Μάλτας και άλλων απαντούν κράτη μέλη που έχουν αναπτύξει ορισμένες νομοθετικές διατάξεις αλλά δεν έχουν θεσπίσει συστηματική κανονιστική ρύθμιση για την κοινωνική οικονομία και καινοτομία. Τέλος, στην τρίτη ομάδα υπάρχει χαμηλή ή ακόμη και μηδενική νομική αποδοχή της κοινωνικής οικονομίας και καινοτομίας. Εδώ, βρίσκονται οι χώρες Ουγγαρία, Αυστρία, Λετονία όπου δεν υπάρχει καν εξοικείωση με αυτόν τον όρο, γνωρίζοντας ωστόσο τις έννοιες Τρίτος Τομέας και Μ.Κ.Ο.

Περνώντας στην ανάλυση της Ελλάδας κρίνεται σκόπιμη η υπενθύμιση ότι στην ανάπτυξη της κοινωνικής καινοτομίας και οικονομίας συνετέλεσαν τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης, της αύξησης του δημόσιου χρέους, της ραγδαίας αύξησης της ανεργίας, της αύξησης των νοικοκυριών που επιβιώνουν στο όριο της φτώχειας, της αθρόας εισροής μεταναστών και της γήρανσης του πληθυσμού.

Η δυσμενής απόρροια της οικονομικής κρίσης αποτυπώνεται και στα ποσοστά ανταγωνιστικότητας που καταγράφει η χώρα μας στο Δείκτη Ανταγωνιστικότητας Περιφερειών Ε.Ε., Regional Competitiveness Index (RCI) με αυτά να είναι τα πιο χαμηλά εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 1 Δείκτης Ανταγωνιστικότητας Περιφερειών 2019, Η κατάταξη της Ελλάδας. Πηγή: The European Regional Competitiveness Index, 2019.

Ο δείκτης φανερώνει την ικανότητα μίας περιφέρειας να προσφέρει ελκυστικό και βιώσιμο περιβάλλον για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και τη διαβίωση των κατοίκων.

Λαμβάνοντας ως αρχή ότι το κράτος, η κοινωνία και η οικονομία αναπτύσσονται σε μία συνεχή αλληλουχία, αντιστοιχία και αλληλεπίδραση φανερώθηκαν από πολύ νωρίς οι πρώτες απώλειες που λειτούργησαν ως ντόμινο σε ό,τι ακολούθησε.

Εικόνα 3 Ισόπλευρο Βιώσιμης Ανάπτυξης. Πηγή: Κέντρο Εθελοντών Μάνατζερ Ελλάδος (ΚΕΜΕΛ).

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε περικοπές δαπανών σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής των Ελλήνων πολιτών, στην εργασία, την παιδεία, την κοινωνική πολιτική και πρόνοια και άλλα. Αυτό το κενό κλήθηκε να καλύψει η κοινωνική οικονομία και καινοτομία. Προσέφερε άλλοτε εργασία και άλλοτε υποστήριξη σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, πάντα με κύριο άξονα την αλληλεγγύη.

Οι πολίτες ξεκινούν να συγκροτούν δικές τους συλλογικότητες, θέτοντας συγκεκριμένους στόχους και τρόπους δράσης προκειμένου να συνδράμουν σε όσα οι επίσημοι φορείς δεν ήταν σε θέση να προσφέρουν στους πολίτες. Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες συγκροτούν την Κοινωνία των Πολιτών. Το αρχικό αυτό επίπεδο αυτοοργάνωσης διακλαδώνεται σε άλλες μορφές, Μ.Κ.Ο., Κοιν.Σ.Επ και άλλα.

Το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα απαιτούσε συμπράξεις όπου οι κρατικοί δημόσιοι φορείς θα αποτελούσαν μέρος αυτού του νέου οικοδομήματος. Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, οργανώσεις επαγγελματιών, εκπροσώπηση φορέων από ειδικές ομάδες πληθυσμού και σχετικοί φορείς θα ένωναν τις δυνάμεις τους προκειμένου να υλοποιήσουν δράσεις κοινωνικής πολιτικής χωρίς να υπάρχει προκαθορισμένη ιεραρχία μεταξύ τους. Βασικό στοιχείο αυτής της εξέλιξης είναι ότι η εξεύρεση των αναγκαίων πόρων λειτουργίας αυτών των προσπαθειών δεν θα αποτελούν υποχρέωση του κράτους. Οι οργανώσεις-πρωτοβουλίες αυτές δρουν αυτόνομα αναζητώντας πηγές

χρηματοδότησης, είτε από πιθανά χρηματοδοτικά προγράμματα της Ε.Ε. είτε προσβλέποντας σε χορηγίες (Χάρδας & Σκαμνάκης, 2016). Ανάπτυξη συνεργειών δηλαδή, μεταξύ κράτους και κοινωνίας κατά τρόπο επιτυχημένο και προς όφελος των πολιτών, του κράτους αλλά και των επιχειρηματικών συμφερόντων διαμέσου της συμπληρωματικότητας και της όσμωσης.

5.2 Νομικό Πλαίσιο

Βασική προϋπόθεση για όλα τα παραπάνω ήταν η αλλαγή του νομικού πλαισίου. Ο αρχικός κατακερματισμός αρμοδιοτήτων σε πολλά υπουργεία ή ακόμη και σε διαφορετικές υπηρεσίες του ίδιου υπουργείου ήταν ο αρχικός σκόπελος στην υλοποίηση και καθιέρωση του νέου νομικού πλαισίου. Η πρώτη προσπάθεια από την πλευρά της Πολιτείας να ενσωματώσει δράσεις κοινωνικού αντικτύπου και επαγγελματικοποίησης αυτών των δραστηριοτήτων είχε γίνει το 1999 με το Νόμο 2716/99, άρθρο 12 όπου οριζόταν ο τρόπος ίδρυσης και λειτουργίας των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) με στόχο την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και την συμβολή τους στη θεραπεία και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια.

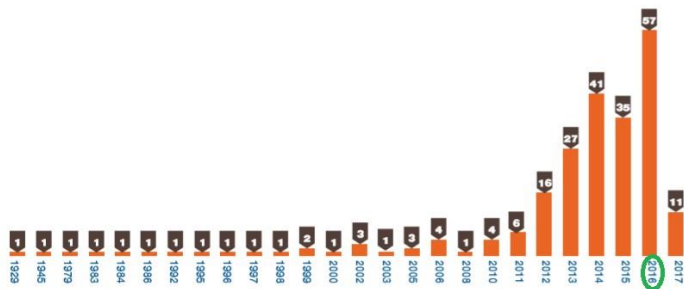
Το επόμενο νομοθετικό ορόσημο αφορούσε στο Νόμο 4019/2011 όπου όριζε σαφώς τις συνθήκες ίδρυσης και τις παραμέτρους δράσης των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων Κοιν.Σ.Επ.. Επίσης όριζε την ύπαρξη εσόδων, τα χρηματοδοτικά εργαλεία και άλλα. Την ίδια χρονική περίοδο θεσπίζονται οι Τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για ευάλωτες ομάδες (ΤΟΠΕΚΟ), αποτέλεσμα δράσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» 2007-2013» (CEDEFOP, 2007), το οποίο σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Ομοίως την ίδια περίοδο υλοποιούνται τα Τοπικά Σχέδια για την Απασχόληση προσαρμοσμένα στις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας (ΤοπΣΑ), δράση του ίδιου Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013», το οποίο σχεδιάστηκε από το ως άνω Υπουργείο. Βασικό αντικείμενο είχαν να επιστρατεύσουν τους τοπικούς φορείς με στόχο τη δημιουργία θέσεων

εργασίας, με γνώμονα τις τοπικές ανάγκες και προβάλλοντας τις προοπτικές ανάπτυξης των περιοχών παρέμβασης.

Ο πιο πρόσφατος και υφιστάμενος νόμος που ορίζει την ίδρυση και υλοποίηση των Κοιν.Σ.Επ είναι ο Νόμος 4430/2016 όπου μεταξύ άλλων ειδικότερων όρων που δεν αφορούν την παρούσα, ωστόσο, εργασία, ορίζουν δυο διακριτές κατηγορίες, μία της ένταξης ευάλωτων ομάδων και μία κοινωνικού και συλλογικού σκοπού. Παράλληλα με τον παραπάνω νόμο και η εφαρμοστική Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-122016 (ΦΕΚ 56/Β/18-01-2017), στην οποία προστέθηκε το άρθρο υπ' αριθμ. 33 με την Υπουργική Απόφαση 61986/3269/ (ΦΕΚ 4757/Β/29-12-2017), ρυθμίζουν τις παραμέτρους της κοινωνικής οικονομίας και το βαθμό παρέμβασης-εποπτείας του Κράτους σε αυτό το οικοδόμημα.

Σκοπός του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου είναι η διεύρυνση του πεδίου της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Α.Λ.Ο.), προάγοντας το κατάλληλο κλίμα προκειμένου να διευκολυνθεί η συμμετοχή όλων των πολιτών σε αυτές τις δραστηριότητες, υπό των αρχών της δημοκρατίας, της ισοτιμίας, της φιλαλληλίας, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αναλυτικότερα, το κράτος αναγνωρίζει την ανάγκη να οριστεί με σαφέστερους όρους και να συστηματικοποιηθεί η αρχική προσπάθεια των πολιτών να ανταποκριθούν στις νέες κοινωνικές επιταγές και να προσφέρουν με ό,τι μέσο είχαν, αυτό της γνώσης, της διάθεσης χρόνου, της παροχής υπηρεσιών σε άλλους συμπολίτες που βρίσκονταν σε ανάγκη και σε δυσχερέστερη θέση .

Η πλειοψηφία των φορέων της Κ.Α.Λ.Ο. συνδράμουν στη διαχείριση ορισμένων από τις βαθύτερες προκλήσεις της χώρας, ιδιαίτερα της φτώχειας και της ανεργίας, ενώ συγχρόνως στοχεύουν στη διάδοση εναλλακτικών επιχειρηματικών μοντέλων που θα περιλαμβάνουν το κοινωνικό όφελος στην οικονομική ενασχόληση. Η αύξηση στην ίδρυση φορέων Κ.Α.Λ.Ο. αρχίζει να αυξάνει το 2012, λίγο μετά την έναρξη της κρίσης για την Ελλάδα, με το έτος 2016 στην καρδιά δηλαδή της κρίσης να παρουσιάζεται η πλήρης ανάπτυξη τους

Εικόνα 4 Ρυθμός αύξησης ίδρυσης φορέων Κ.Α.Α.Ο.. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.

Σύμφωνα με την Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα του 2018 ο πιο διαδεδομένος κοινωνικός σκοπός ή στόχος τον οποίο ήθελαν να πετύχουν ήταν η δημιουργία θέσεων εργασίας (75%), δευτερευόντως τίθεται το ζήτημα της κοινωνικής αλλαγής και η ενίσχυση των κοινωνικά ευπαθών ομάδων. Προχωρώντας στη μελέτη του πίνακα συναντάμε σε υψηλή κατάταξη την περιβαλλοντική προστασία.

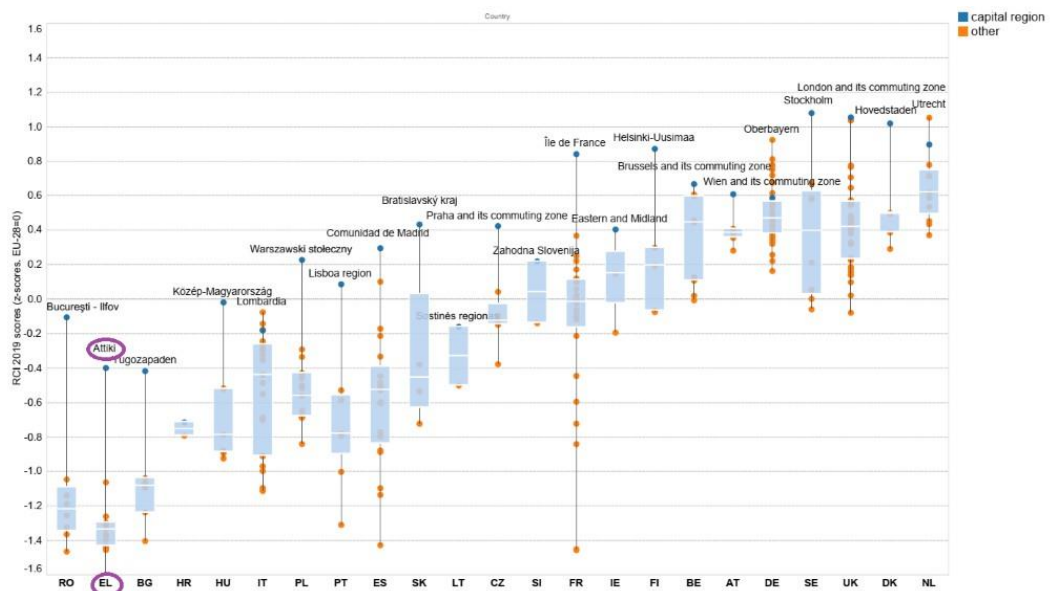
Πίνακας 2 Κύριοι τομείς δραστηριοποίησης των φορέων Κ.Α.Λ.Ο.. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.

Κύριος τομέας δραστηριότητας των ανταποκριθέντων φορέων που έχουν νομική μορφή

	Ποσοστό ΟΑΔΗ όσων ανταποκρίθηκαν	Ποσοστό κατηγορίας Α Φορείς καταχωρημένοι στο ΜΗΤΡΩΟ του ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α.	Ποσοστό κατηγορίας Β Φορείς μη-εγγεγραμμένοι στο ΜΗΤΡΩΟ του ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α.
Εκπαίδευση, πολιτισμός και ελεύθερος χρόνος	17%	19%	11%
Επεξεργασία και εμπορία τροφίμων	17%	17%	16%
Κοινωνική Μέριμνα	8%	5%	18%
Τουριστικές υπηρεσίες	7%	6%	7%
Προστασία περιβάλλοντος (ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση)	6%	6%	5%
Συμβουλευτική/υποστήριξη επιχειρήσεων	5%	4%	9%
Υπηρεσίες φιλοξενίας (καφετέριες, εστιατόρια)	5%	5%	5%
Τεχνολογία, επικοινωνία (διαδίκτυο, σχέδιο, εκτυπώσεις)	5%	5%	2%
Γεωργία/κτηνοτροφία	4%	4%	5%
Υγειονομική περίθαλψη/υπηρεσίες υγείας	3%	3%	0%
Οικονομική υποστήριξη και παροχή υπηρεσιών	3%	3%	2%
Υπηρεσίες καθαριότητας	2%	3%	0%
Παιδική μέριμνα	2%	3%	0%
Μεταφορές	1%	1%	0%
Άλλο (διευκρινίστε)	17%	16%	20%

Παρακάτω δίνονται οι οργανωτικοί στόχοι και οι κύριοι τομείς δραστηριοποίησης των φορέων Κ.Α.Λ.Ο.

Πίνακας 3 Οργανωτικοί στόχοι των φορέων Κ.Α.Λ.Ο. Πηγή: Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, 2018.

Αφού αναλύθηκαν οι παράγοντες που ώθησαν την ανάπτυξη της κοινωνικής καινοτομίας, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στα εμπόδια που έπρεπε να ξεπεραστούν για την ανάπτυξη αυτών των νέων μοντέλων εργασίας και διαχείρισης της κρίσης. Οι οικονομικοί και δημοσιονομικοί φραγμοί, η δυσκολία εξεύρεσης πόρων καθώς και η έλλειψη ενημέρωσης και πρόσβασης στα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα κρίνονται ως οι βασικοί φραγμοί ανάπτυξης. Επιπλέον, η δυσκολία καθοδήγησης και υποστήριξης αυτού του επιχειρηματικού κλάδου από ειδικούς επιστήμονες και η πρόσφατη επαγγελματικοποίηση αυτού του κλάδου. Ένα τρίτο εμπόδιο που υπήρξε και είναι ακόμη ορατό είναι η έλλειψη αναγνωρισιμότητας και σημαντικότητας των δράσεων κοινωνικής καινοτομίας και οικονομίας με αποτέλεσμα την ελλιπή υποστήριξη και συμβολή από πλευράς κρατικών λειτουργών (EPRS 2016). Συμπληρωματικά, η λανθασμένη προσπάθεια να μετρηθούν τα οικονομικά στοιχεία αυτών των πρωτοβουλιών με μετρήσεις που αφορούν σε επιχειρήσεις με κύριο σκοπό το καθαρό κέρδος και χωρίς κανένα κοινωνικό αντίκτυπο.

Η ασάφεια στο νομικό πλαίσιο η οποία συναντάται και σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναδεικνύεται ως διαχρονική τροχοπέδη στην ανάπτυξη της κοινωνικής καινοτομίας. Μόνο αν οι κυβερνήσεις προσφέρουν την κατάλληλη στήριξη αναμένεται περαιτέρω άνθιση αυτών των μοντέλων. Επιπλέον, δε μπορεί να λησμονηθεί η γραφειοκρατία με τον υπερμεγέθη αριθμό στοιχείων που απαιτούνται για την ομαλή έναρξη εργασιών ενός νέου φορέα θέτοντας στο πλάνο την ψηφιοποίηση του κράτους. Αναντίρρητα, ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων οδηγεί στην έλλειψη οργάνωσης και συνεννόησης μεταξύ διαφορετικών υπουργείων και κρατικών φορέων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ασυνέπειες και εμπόδια. Τέλος, η απουσία παράδοσης στη συνεργασία και τη δικτύωση μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, δύο στοιχεία που κρίνονται βασικότεροι μοχλοί ανάπτυξης πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας.

Κλείνοντας το κεφάλαιο της ανάλυσης του υφιστάμενου νομικού πλαισίου που στηρίζει τις δράσεις κοινωνικής καινοτομίας και των δυσκολιών που έπρεπε να

ξεπεραστούν για να ανθίσει αυτός ο κλάδος στην Ελλάδα ακολουθεί ανάλυση της κοινωνικής καινοτομίας σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης.

6. Κοινωνική καινοτομία και τοπική αυτοδιοίκηση

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται το νομικό πλαίσιο που διέπει την τοπική αυτοδιοίκηση, το πέρασμα δηλαδή από το Σχέδιο Καποδίστρια στο Πρόγραμμα Καλλικράτη, τι σηματοδοτεί αυτή η διαδοχή στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής για τους δήμους της χώρας, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την αύξηση της κοινωνικής καινοτομίας, ποια είναι τα περιθώρια βελτίωσης και πως έχει διαμορφωθεί το παρόν πλαίσιο.

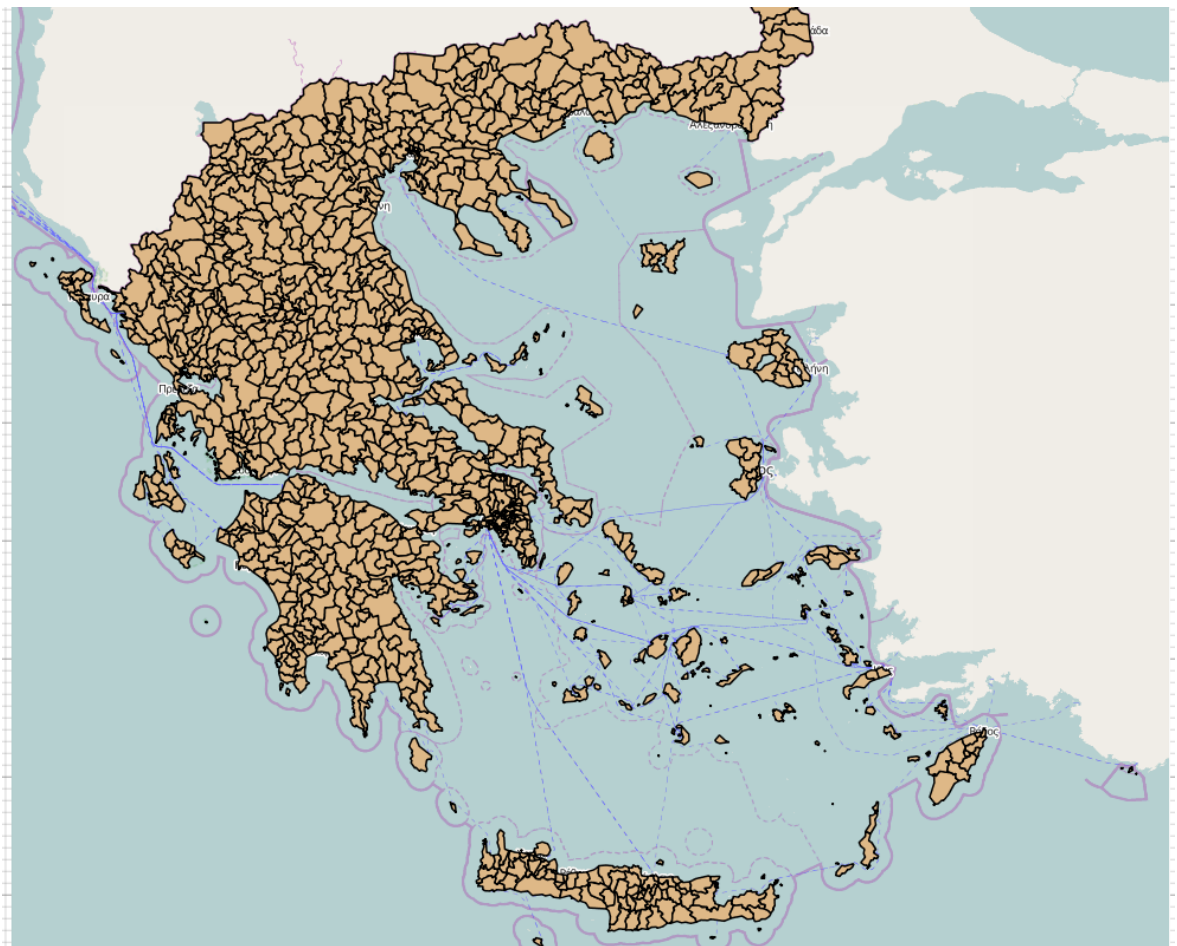
6.1 Σχέδιο Καποδίστρια

Το σχέδιο Καποδίστρια, Νόμος 2439/1997 δημοσιεύτηκε το 1997 και ίσχυσε έως τα τέλη του 2010 όπου και είχαμε την ψήφιση του Νόμου Καλλικράτη. Ενδεικτικά, υπογραμμίζεται ότι οι 441 Δήμοι και 5.382 κοινότητες με το Σχέδιο Καποδίστρια καταλήγουν σε 910 Δήμους και 124 κοινότητες αντίστοιχα. Όσον αφορά το Νόμο Καποδίστρια θεωρείται μείζονος σημασίας για την τοπική αυτοδιοίκηση της Ελλάδας. Η κυριότερη αλλαγή που υλοποιήθηκε ήταν η συγχώνευση των κοινοτήτων σε Δήμους, προκειμένου να επιτευχθεί μια αποτελεσματικότερη οργάνωση στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης και πιο συγκεκριμένα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Είχε καταστεί αδύνατη η εξεύρεση πόρων εκ μέρους του κεντρικού κράτους προκειμένου να συντηρεί και να επιχορηγεί το δαιδαλώδες εύρος των κοινοτήτων.

Ο τεράστιος αριθμός κοινοτήτων προκαλούσε αρκετές δυσκολίες σε ό,τι αφορούσε στην οργάνωση αλλά και την κατανομή των πόρων της ελληνικής οικονομίας. Είχε παρατηρηθεί ελλιπής απορρόφηση των κονδυλίων που παρείχε η Ε.Ε. μέσω προγραμμάτων στους Δήμους και τις κοινότητες είτε λόγω άγνοιας διαχείρισης τέτοιων κονδυλίων από τους τοπικούς φορείς με αποτέλεσμα καθυστερήσεις στην διεξαγωγή των εν λόγω προγραμμάτων είτε λόγω λάθος επιλογών των τοπικών αρχόντων να αρνούνται πόρους που θα μπορούσαν να

χρησιμοποιήσουν για την αναβάθμιση της τοπικής ζωής των κοινοτήτων τους. Τέλος, η αθρόα μετακίνηση του πληθυσμού από την επαρχία στις μεγάλες πόλεις καθιστούσε αναγκαία τη βελτίωση της ζωής όσων πολιτών επέλεγαν ως μόνιμο τόπο κατοικίας την ελληνική ύπαιθρο, παράγοντα που προέβλεπε ο Νόμος Καποδίστρια. Όπως ήταν φυσικό υπήρξαν αντιδράσεις από τις μικρότερες σε πληθυσμό κοινότητες καθώς έχαναν σημαντικά την αυτονομία τους και σε πόρους και σε δυναμική καθώς πλέον προηγούνταν οι μεγαλύτερες σε πληθυσμό κοινότητες που πλέον καλούνταν Δήμοι.

Εικόνα 5 Αποτύπωση Ορίων των 910 Καποδιστριακών Δήμων. Πηγή: Geodata.gov.gr.

6.2 Πρόγραμμα Καλλικράτης

Στα τέλη του έτους 2010 τέθηκε σε ισχύ το Πρόγραμμα Καλλικράτης με σκοπό να βελτιώσει τα λάθη, τις παραλείψεις και τις αποτυχίες του προηγούμενου Νόμου.

Ενδεικτικά, οι 910 δήμοι του προηγούμενου νόμου συγχωνεύονται σε 325.

Εικόνα 6 Αποτύπωση Ορίων 325 Καλλικρατικών Δήμων. Πηγή: Geodata.gov.gr.

Τα 6.000 Νομικά Πρόσωπα καθώς και Δημοτικές Επιχειρήσεις των Δήμων, πλέον αριθμούν μόνον 2.000. Οι 56 Νομαρχίες μετατρέπονται σε 13 αιρετές Περιφέρειες και η θητεία τόσο του Δημάρχου όσο και του περιφερειάρχη δεν είναι πλέον τετραετής, αλλά πενταετής.

Βασικός στόχος του παραπάνω νόμου ήταν η ανάπτυξη ενός σύγχρονου κράτους, που θα διέθετε αυξημένο αριθμό αποκεντρωμένων οργάνων και ο ρόλος τους θα ήταν καθοριστικός στην άσκηση της πολιτικής. Βασικό ζητούμενο υπήρξε ο περιορισμός της γραφειοκρατίας, η μείωση της αποκέντρωσης λειτουργιών και η ενδυνάμωση της δημοκρατίας (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2010). Η μετατόπιση αρμοδιοτήτων κοινωνικής πρόνοιας από τις κατηρηγμένες νομαρχίες στους νεοσύστατους δήμους στόχευε στη μείωση των λειτουργικών δαπανών, στην καλύτερη και ταχύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών σε δημόσιες υπηρεσίες και στην αποτελεσματικότερη πληροφόρηση τους. Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση τίθεται στο επίκεντρο της άσκησης πολιτικής ενώ η θέσπιση μίας σειράς ακόμη μέτρων που αναπτύσσονται στους Δήμους όπως η Εκτελεστική Επιτροπή, η Οικονομική Επιτροπή, η Δημοτική Επιτροπή Διαβούλευσης και η δημιουργία Ειδικών Επιτροπών Δημοτικού Συμβουλίου στόχευαν στη διασφάλιση της ορθής πολιτικής προς όφελος του πολίτη, βάζοντας τέλος στο δημαρχοκεντρικό σύστημα και αυξάνοντας τις δυνατότητες λογοδοσίας των αιρετών λειτουργών.

Οι πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας θα έπρεπε να έχουν ως στόχο τη σωστή διαβίωση όλων των πολιτών με αυξημένη επαγρύπνηση για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και τα άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και δε μπορούν να ανταπεξέλθουν με ίδια μέσα. Οφείλουν να παρέχουν τα κατάλληλα μέσα, χρηματική καθώς και υλική βοήθεια, προγράμματα και χώρους, κέντρα ψυχικής υγείας, κέντρα συμβουλευτικής στήριξης, γηροκομεία, βρεφονηπιακούς σταθμούς στην παιδική και τρίτη ηλικία, τους ψυχικά ασθενείς, τους ανέργους, τους άστεγους και τους μετανάστες για περαιτέρω ανάπτυξη και στήριξη με σκοπό την ομαλή ένταξη στην τοπική κοινωνία. Τα παραπάνω μέτρα στήριξης για τον ενήλικο πληθυσμό λειτουργούν και ως μέσα πρόληψης της παραβατικότητας.

Σε αυτό το σημείο επισημαίνεται ότι κάθε εθνικό κράτος πρόνοιας είναι η απόρροια των ιδιαίτερων οικονομικών, κοινωνικών και δημογραφικών στοιχείων, των επιμέρους τοπικών παραδόσεων, της πολιτιστικής ιδιομορφίας και του ιδεολογικού και πολιτικού παρελθόντος κάθε τόπου.

6.3 Το νέο τοπίο της κοινωνικής πολιτικής και πρόνοιας

Και ενώ όπως αναφέρθηκε με το Νόμο Καλλικράτη ορίζεται η αυτοτέλεια των Δήμων καθώς και οι διευρυμένες υποχρεώσεις προς τους δημότες, για κάποιους η αυτοτέλεια είναι μόνο κατ' επίφαση καθώς οι Δήμοι ήταν τα πρώτα θύματα της κρίσης και της εξαντλητικής δημοσιονομικής πολιτικής. Αν και υπήρχαν δήμοι με υγιή και πλεονασματικά οικονομικά, οι επιταγές των μνημονίων δεν άφηναν περιθώρια περισσότερων μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Κατέστη σαφές ότι οι Ο.Τ.Α. εξαρτώνται πλήρως από το κεντρικό κράτος και επηρεάστηκαν από την υποχρηματοδότηση, τις πολιτικές λιτότητας και κοινωνικής αποστέρησης στα χρόνια της κρίσης.

Ενώ διαθέτουν ξεχωριστούς προϋπολογισμούς, αυτοί προέρχονταν πάντα από το κεντρικό κράτος με αυτό να ασκεί έντονες πιέσεις και έλεγχο στη διάθεση των δαπανών. Ο υπερβολικός συγκεντρωτισμός του ελληνικού κράτους σε συνδυασμό με τη νομοθετική αδυναμία των Ο.Τ.Α. να συλλέξουν πόρους μέσα από τη φορολογία διόγκωσε το πρόβλημα.

Η παραπάνω στρέβλωση στη λειτουργία του ελληνικού κράτους έρχεται και σε αντίθεση με την αρχή της επικουρικότητας (θεσπίστηκε επισήμως με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992), τη διασφάλιση δηλαδή ενός βαθμού ανεξαρτησίας σε μια τοπική αρχή έναντι της ανώτερης κεντρικής κυβέρνησης (Χάρδας & Σκαμνάκης 2016, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2019) καθώς και με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας που δίνει το δικαίωμα και την πραγματική ικανότητα στους Ο.Τ.Α. να διαμορφώνουν και να διευθετούν ουσιαδώς, σύννομα και προς όφελος των δημοτών τους, μέρος των δημοσίων υποθέσεων.

Η ύπαρξη Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης με ουσιαδεις αρμοδιότητες ενδυναμώνει τη διοίκηση και το δημοκρατικό αίσθημα αφού παρέχει άμεσο δικαίωμα στους πολίτες και σε πραγματικό χρόνο να συμμετέχουν στη διαχείριση των δημοσίων υποθέσεων του τόπου τους (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2019). Όπως ειπώθηκε ήδη, από 1-1-2011 όλοι οι Δήμοι καθώς και οι Κοινότητες ανέλαβαν

αρμοδιότητες, τις οποίες μέχρι τότε ασκούσαν οι νομαρχίες και οι δημόσιες υπηρεσίες (Ε.Ε.Τ.Α.Α.). Αυτές οι αρμοδιότητες σχετίζονται με τους εξής τομείς:

- Ανάπτυξη
- Περιβάλλον
- Ποιότητα ζωής και εύρυθμη λειτουργία πόλεων και οικισμών
- Απασχόληση
- Κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη
- Παιδεία, πολιτισμός, αθλητισμός
- Πολιτική προστασία
- Αρμοδιότητες κρατικού χαρακτήρα

Οι εν λόγω αλλαγές για την ενδυνάμωση των τοπικών εξουσιών συμπίπτουν χρονικά και με τα χρόνια της οικονομικής κρίσης και της δημοσιονομικής εξυγίανσης του ελληνικού κράτους δια μέσου της εποπτείας των δανειστών του. Οι δύο φάσεις της παγκόσμιας χρηματο-οικονομικής κρίσης, η περίοδος της Μεγάλης Ύφεσης 2008-2009 και η Διπλή Βουτιά από τα τέλη του 2011 έως και το 2013 που αφορούσε τις υπερχρεωμένες χώρες της ευρωζώνης συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας επέφεραν δραματικές αλλαγές και περικοπές.

Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η οικονομική κρίση επηρέασε τα ποσοστά χρηματοδότησης της κυβέρνησης στην υγεία, την παιδεία, τις ευνοϊκές ρυθμίσεις της πρώτης κατοικίας και άλλα. Η παρατεταμένη πιστωτική και δημοσιονομική κρίση συνετέλεσε σε τεράστιες αλλαγές στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής της χώρας, συμπεριλαμβανομένου του χαρακτήρα και των κατευθύνσεων των σχετικών προγραμμάτων (ΕΕΚΠ,2019).

Πιο αναλυτικά, παρατηρήθηκαν φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού και κοινωνικές διακρίσεις. Η δραματική μείωση του εισοδήματος οδήγησε στη μη εξασφάλιση των ελαχίστων ορίων αξιοπρεπούς και υγιούς διαβίωσης, περιορισμένη πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες στέγασης, εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης, και εν τέλει, αδυναμία συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Γίνεται αντιληπτό ότι η κρίση άγγιξε την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική έκφραση της ζωής των πολιτών. Οι οικογένειες και τα άτομα που πλήττονται θα έπρεπε να λάβουν την αντίστοιχη κοινωνική στήριξη που αρμόζει στην πολυμέρεια κάθε σύγχρονου πολίτη (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 2006).

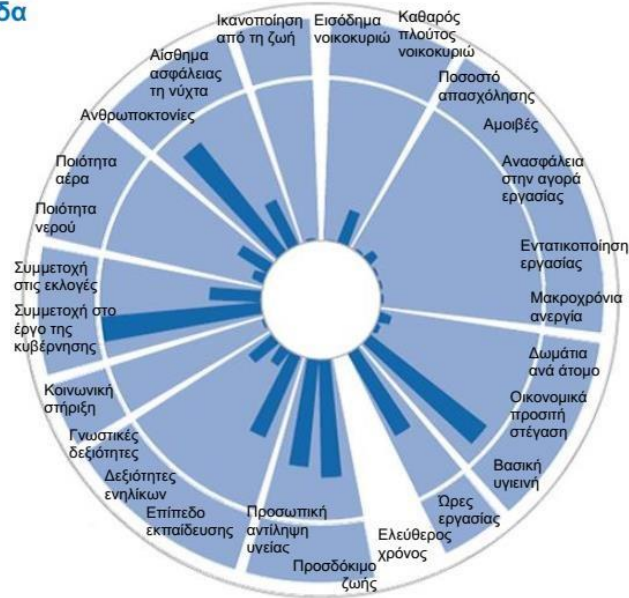
Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη 2008-2017. Η πτώση στο κατά κεφαλήν καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα ήταν θεαματική.

Πίνακας 4 Κατά κεφαλήν καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα, 2008-2017. Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ		PER CAPITA FIGURES (in €) Σε τρέχουσες τιμές										
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΜΕΤΕΘΗ (σε €)		At current prices										
Κωδ. ESA 10		2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*	2017** (1)	
	Συνολικός πληθυσμός στο μέσο του έτους	11.077.863	11.107.024	11.121.383	11.104.995	11.045.040	10.965.241	10.892.369	10.820.964	10.775.989	10.768.193	Total population in the middle of the year
B.1*g	Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε αγοραίες τιμές	21.845	21.386	20.324	18.643	17.311	16.475	16.402	16.381	16.378	16.736	Gross domestic product at market prices
B.5*g	Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές	21.194	20.911	19.908	18.134	17.426	16.455	16.513	16.404	16.378	16.769	Gross national income at market prices
B.5*n	Καθαρό εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές	17.911	17.519	16.499	14.808	14.074	13.266	13.573	13.550	13.594	14.033	Net national income at market prices
B.6n	Καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα	17.854	17.409	16.363	14.661	13.996	13.386	13.515	13.475	13.519	13.991	Net national disposable income

Στο ίδιο συμπέρασμα συνηγορεί και η έκθεση του ΣΕΒ (ΣΕΒ, 2019) καταγράφοντας στους δείκτες υλικών συνθηκών διαβίωσης και ποιότητας ζωής ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά στις αμοιβές, το εισόδημα των νοικοκυριών, την εργασιακή ασφάλεια, την ικανοποίηση από τη ζωή και άλλα.

Ελλάδα

Εικόνα 7 Δείκτες υλικών συνθηκών διαβίωσης και ποιότητας ζωής. Πηγή: ΣΕΒ, 2019.

Ομοίως τα ποσοστά του ΟΟΣΑ φαντάζουν απογοητευτικά όσον αφορά το οικονομικό και κοινωνικό κεφάλαιο καθώς σε όλους του τομείς οι επιδόσεις της Ελλάδας ήταν χαμηλές σε σύγκριση με άλλες χώρες που συμμετέχουν στον Οργανισμό.

Εικόνα 8 Υλικές Συνθήκες Διαβίωσης. Πηγή: OECD, 2017.

Greece's resources and risks for future well-being: Illustrative indicators

Natural capital		
Indicator	Tier	Change
Greenhouse gas emissions from domestic production	2	↗ 2005-2015
CO ₂ emissions from domestic consumption	2	↗ 2001-2011
Exposure to PM _{2.5} air pollution	3	↘ 2005-2013
Forest area	2	↔ 2005-2014
Renewable freshwater resources	2	.. Long-term annual average
Freshwater abstractions	3	.. 2015
Threatened birds	1	.. Latest available
Threatened mammals	3	.. Latest available
Threatened plants	1	.. Latest available

Human capital		
Indicator	Tier	Change
Young adult educational attainment	2	↗ 2014-2016
Educational expectancy	2	.. 2014
Cognitive skills at age 15	3	.. 2015
Adult skills	3	.. 2014/2015
Long-term unemployment	3	↘ 2005-2016
Life expectancy at birth	2	↗ 2005-2015
Smoking prevalence	3	↗ 2009-2014
Obesity prevalence	2	↔ 2006-2014

Economic capital		
Indicator	Tier	Change
Produced fixed assets	3	↔ 2005-2014
Gross fixed capital formation	3	↗ 2005-2016
Financial net worth of total economy	3	↘ 2005-2015
Intellectual property assets	3	↔ 2005-2014
Investment in R&D	3	↔ 2005-2015
Household debt	2	↘ 2005-2015
Household net wealth	3	↘ 2009-2014
Financial net worth of government	3	↘ 2005-2016
Banking sector leverage	3	↘ 2005-2015

Social capital		
Indicator	Tier	Change
Trust in others	3	.. 2013
Trust in the police	3	.. 2013
Trust in the national government	3	↘ 2005-2016
Voter turnout	2	↘ 2007-2015
Government stakeholder engagement	2	.. 2014
Volunteering through organisations	3	.. 2014/2015

↗	Improving over time
↘	Worsening over time
↔	No change
..	No data available

1	Top-performing OECD tier, latest available year
2	Middle-performing OECD tier, latest available year
3	Bottom-performing OECD tier, latest available year

Εικόνα 9 Υλικές Συνθήκες Διαβίωσης. Πηγή: OECD, 2017.

Ενώ δηλαδή κρίνεται σωστή η επιλογή οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας να ασκούνται από την τοπική κοινωνία, καθώς είναι η μόνη που μπορεί να καταγράψει

με σαφήνεια και ακρίβεια τις τοπικές ανάγκες και τα προβλήματα και να προσφέρει τη μεγάλη εικόνα που απαιτείται για την εγχάραξη της κοινωνικής πολιτικής του κεντρικού κράτους, αυτό κατά περιπτώσεις δημιουργούσε πολλές δυσκολίες (Μέξη Μ., 2014). Οι διαφοροποιήσεις είναι χρήσιμες να λαμβάνονται υπόψη στην εγχάραξη των πολιτικών των κεντρικών κυβερνήσεων υπό την έννοια ότι οι στοχευμένες πολιτικές και οι μικρότερες σε εύρος δράσεις και παρεμβάσεις μπορεί να είναι αποτελεσματικότερες από μία γενικότερη παρέμβαση της Πολιτείας σε εθνικό επίπεδο.

Οφέλη μπορούσαν να ιδωθούν όχι μόνο στον σχεδιασμό όπως αναφέρθηκε παραπάνω αλλά και κατά το στάδιο της εφαρμογής και υλοποίησης της άσκησης κοινωνικής πολιτικής καθώς οι δημοτικές αρχές μπορούν να προσφέρουν αμεσότερα τις υπηρεσίες τους, αναπροσαρμόζοντας τα προγράμματα και λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιομορφίες. Οι παραπάνω καλές προθέσεις και οι αυξημένες υποχρεώσεις των δημοτικών αρχών συνέπεσαν ωστόσο με τη μείωση του προσωπικού των δήμων.

Οι εξελίξεις ήταν τόσο ραγδαίες που οργανωτικά, διοικητικά και χρηματοδοτικά προβλήματα ανέκυψαν. Η υποστελέχωση του προσωπικού των δήμων σε συνδυασμό με την ελλιπή επιστημονική κατάρτιση και εξειδίκευση που απαιτούσε η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής αύξησε τη δυσχέρεια του έργου των Ο.Τ.Α.. Η αυστηρή δημοσιονομική πολιτική δεν άφηνε περιθώριο προσλήψεων εξειδικευμένου προσωπικού αλλά αντιθέτως οι ασταθείς σχέσεις εργασίας (συμβάσεις έργου, ολιγόμηνες συμβάσεις) άφηναν ακέφαλες σημαντικές θέσεις σε καίριες φάσεις υλοποίησης των κοινωνικών προγραμμάτων μέχρι την επαναπρόσληψη προσωπικού.

Σε αυτό το σημείο υπογραμμίζεται ότι δεν είχαν όλοι οι δήμοι τον ίδιο βαθμό ετοιμότητας να ανταπεξέλθουν στο διττό τους ρόλο, στις αυξημένες δηλαδή αρμοδιότητες που επέφερε ο Νόμος Καλλικράτη και στις επιπτώσεις της κρίσης. Ως αποτέλεσμα παρατηρήθηκε ανομοιογένεια στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής στους πολλούς και διαφορετικούς τομείς παρέμβασης που είχαν να διαχειριστούν (απασχόληση, υποβάθμιση ποιότητας ζωής, κοινωνικός αποκλεισμός). Η

ανομοιογένεια οφειλόταν στη γραφειοκρατία, την ελλιπή διάθεση πόρων, χώρων για τα προς κάλυψη προβλήματα (πχ κοινωνικά παντοπωλεία), έλλειψη ειδίκευσης ως προς την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής αλλά και τον σχεδιασμό και συντονισμό των πολιτικών παρέμβασης, σε επικαλύψεις, σε έλλειψη τεχνογνωσίας. Παρατηρείται δηλαδή μερική και αποσπασματική αντιμετώπιση των προς επίλυση προβλημάτων. Παρακάτω δίνονται κάποια ενδεικτικά στοιχεία για τις νέες δομές που αναπτύχθηκαν εντός των δήμων της χώρας κατά τα χρόνια της κρίσης και χρηματοδοτήθηκαν μέσω ΕΣΠΑ.

Πιο συγκεκριμένα, στη δεκαετία της οικονομικής κρίσης και ανταποκρινόμενοι στο κοινωνικό κάλεσμα έκαναν την εμφάνιση τους οι παρακάτω δομές:

- Κοινωνικά Παντοπωλεία
- Γραφεία Διαμεσολάβησης
- Ανοιχτά κέντρα ημερήσιας υποδοχής άστεγων
- Υπνωτήρια
- Συσσίτια
- Κοινωνικά Φαρμακεία
- Δημοτικοί Λαχανόκηποι
- Τράπεζες χρόνου

Πίνακας 5 Συνολικός αριθμός νέων δομών κοινωνικής πρόνοιας. Πηγή: Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2014.

Κατηγορία	Δομές	Κατηγορία	Δομές
Κοινωνικά παντοπωλεία	49	Υπνωτήρια	5
Κέντρα ημερήσιας υποδοχής άστεγων	14	Συσσίτια	39
Δημοτικοί λαχανόκηποι	29	Τράπεζες χρόνου	39
Γραφεία διαμεσολάβησης	45	Κοινωνικά φαρμακεία	44
Σύνολο	137	Σύνολο	127

Αποσαφηνίζεται, λοιπόν, ότι δημιουργήθηκαν μόλις 49 κοινωνικά παντοπωλεία και μόνον 44 κοινωνικά φαρμακεία σε ένα σύνολο 325 δήμων.

Άλλος ένα λόγος που καταδεικνύει την ανετοιμότητα του κρατικού μηχανισμού να διαχειριστεί τις κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης ήταν η έλλειψη εργαλείων συστηματικής παρακολούθησης και αξιολόγησης των κοινωνικών πολιτικών και προγραμμάτων. Οι προνοιακού τύπου παροχές στόχευαν στη βραχυπρόθεσμη ανακούφιση του πληθυσμού και όχι στη μελλοντική επανένταξη και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η βαθιά και μακρά όμως πορεία της κρίσης δημιούργησε την ανάγκη της κοινωνικής τους ενσωμάτωσης. Η ραγδαία αύξηση της ανεργίας μάλιστα διατάραξε την κοινωνική συνοχή και οδήγησε σε νέες μορφές αποκλεισμού.

Το τοπίο που είχε διαμορφωθεί ήταν αποτέλεσμα της μείωσης των δαπανών λειτουργίας των Δημοσίων Υπηρεσιών, της μείωσης της κρατικής χρηματοδότησης, της μείωσης των αμοιβών προσωπικού, της μείωσης του αριθμού εργαζομένων, της ανάθεσης μέρους των Δημοσίων Υπηρεσιών σε ιδιώτες (Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2014). Οι μνημονιακές πολιτικές που έπλητταν την Τοπική Αυτοδιοίκηση υποβάθμισαν τις παρεχόμενες υπηρεσίες και ιδίως τα κοινωνικά προγράμματα.

Όπως προσδιορίστηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο την αναποτελεσματικότητα και την αναληγσία της κεντρικής διοίκησης ήρθε να καλύψει η Κοινωνία των Πολιτών. Άλλοτε ενστικτωδώς και άλλοτε πιο οργανωμένα οι πολίτες αυτοοργανώθηκαν και έγιναν κοινωνοί νέων μορφών δράσης και σύμπραξης. Στην αναποτελεσματικότητα του κράτους οι πολίτες κατάφεραν να προτείνουν λύσεις και να επωμιστούν ένα σημαντικό βάρος που έφεραν εις πέρας, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων επιτυχώς. Ακόμη, ζήτησαν και πέτυχαν την νομιμοποίηση νέων μορφών εργασίας, όπως του κανονιστικού πλαισίου που ορίστηκε για τις Κοιν.Σ.Επ. όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Είτε το πεδίο έρευνας είναι η πρόληψη των κοινωνικών προβλημάτων είτε οι πιθανοί τρόπους επίλυσης κοινωνικών φαινομένων, η τοπική κοινωνία δύναται να συνεισφέρει στην ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ ατόμου και ομάδας,

προκειμένου κάθε πολίτης να αισθανθεί ικανός και υπεύθυνος να συμβάλλει με την προσωπική, ενεργητική του στάση και συμμετοχή στην αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών και προβλημάτων.

Ως αποτέλεσμα των πολιτικών λιτότητας υιοθετήθηκαν νέου τύπου κανόνες βασιζόμενοι στο Νέο Δημόσιο Μάνατζμεντ (ΝΔΜ). Το ΝΔΜ της δημόσιας διοίκησης οργανώνεται στα πρότυπα των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Τα μέτρα που πάρθηκαν στη δημόσια διοίκηση για σμίκρυνση και αποκέντρωση βασίζονται σε ακριβώς αυτή τη λογική.

Με τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) επιμερίζεται το επιχειρησιακό και επιχειρηματικό ρίσκο μεταξύ Ο.Τ.Α. και ιδιωτών και συνδιαμορφώνεται η εξεύρεση των απαραίτητων χρηματοδοτικών πόρων των προς υλοποίηση έργων. Το παραπάνω συναντάται στη θεωρητική συζήτηση και τις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες που προωθούνται σε Ευρώπη και ΗΠΑ και αφορούν σε νέες μεθόδους οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους προβάλλοντας και νομιμοποιώντας το επιχείρημα της ιδιωτικοποίησης των δημοτικών υπηρεσιών ως τις πλέον αποδοτικότερες. Οι θιασώτες των παραπάνω καινοτομιών υποστηρίζουν ότι ο ανταγωνισμός που θα προκύψει θα αποφέρει οικονομικότερες και ποιοτικότερες υπηρεσίες προς όφελος του πολίτη (Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2014).

Και εδώ τίθεται η πρόκληση της συνέργειας προκειμένου να κερδηθεί η συμπληρωματικότητα των οικονομικών πόρων, της υλικοτεχνικής υποδομής και του ανθρώπινου δυναμικού. Επί της ίδιας αρχής απαντούν και οι προσπάθειες δικτύωσης των Ο.Τ.Α. με άλλους φορείς της κεντρικής κυβέρνησης (Υπουργεία, κοινωνικούς φορείς, δημόσιες υπηρεσίες, συνδικάτα) με στόχο την εξάλειψη των τοπικών προβλημάτων. Βασικός παράγοντας επιτυχίας θεωρείται και η αποκέντρωση των λειτουργιών από την ατζέντα του κεντρικού κράτους προς όφελος των Δήμων.

Η τρίτη τάση μεταρρυθμίσεων έχει ως στόχο την ενδυνάμωση των δημοκρατικών διεργασιών. Μέσω των θεσμών διαβούλευσης και της ενεργής συμμετοχής οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν και να διαμορφώνουν τις πολιτικές

αποφάσεις σε ζητήματα που τους αφορούν. Δύο θεσμικά όργανα που εξυπηρετούν στη δικτύωση και ανάπτυξη των Δήμων είναι η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΕΔΕ) και οι Περιφερειακές Ενώσεις Δήμων (Π.Ε.Δ.). Για την Αττική έχει οριστεί και η Περιφερειακή Ένωση Δήμων Αττικής (ΠΕΔΑ).

Η ΚΕΔΕ και Π.Ε.Δ έχουν μεταξύ άλλων ως στόχο:

- Τη συνεργασία μεταξύ των Δήμων μελών.
- Την αναβάθμιση του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Την ανάπτυξη έρευνας και μελέτης σε θέματα τοπικής αυτοδιοίκησης και τοπικής ανάπτυξης.
- Τη χρήση και επεξεργασία στατιστικών δεδομένων που αφορούν στο έργο των Δήμων.
- Την ενημέρωση και επιμόρφωση του εργατικού δυναμικού των Δήμων.
- Τη συνεργασία με την Ένωση Περιφερειών Ελλάδας, λοιπούς φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και με τον ιδιωτικό τομέα για την προαγωγή του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Τη σύμπραξη με τα αντίστοιχα όργανα και φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άλλων οργανισμών διεθνούς εμβέλειας και τρίτων χωρών.
- Την ενορχήστρωση κοινών δράσεων για την αναβάθμιση του έμφυτου δυναμικού των Δήμων με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία των υπηρεσιών.
- Την υποστήριξη των πρωτοβουλιών που φιλοδοξούν στην αποκέντρωση, την τοπική ανάπτυξη, την άνθιση της οικονομίας, τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης, μία πρωτοβουλία που αναπτύσσεται μέσω των Ενώσεων είναι η «Αλληλεγγύη μεταξύ των Δήμων» όπου ο κάθε Δήμος μπορεί να ζητά αρωγή από άλλους Δήμους πάνω σε διάφορα προβλήματα.

Υπό την αιγίδα της ΚΕΔΕ διοργανώνονται και τα Best City Awards όπου βραβεύονται οι πιο ευφυείς, αειφόρες και οικονομικά βιώσιμες πόλεις της Ελλάδας. Το κοινό της εκδήλωσης αφορά σε Δημάρχους όλης της χώρας, μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης και των Περιφερειών, επικεφαλής επιχειρήσεων και δημοσιογράφους. Προβάλλονται οι καλύτερες και πιο επιτυχημένες πρακτικές, οι πλέον καινοτόμες λύσεις κάνοντας χρήση των νέων τεχνολογιών σε θέματα περιβάλλοντος, καλής υγείας, πολιτισμού, ευκαιριών απασχόλησης και σε όλα εν γένει τα ζητήματα που αποσκοπούν στην καλύτερη ποιότητα ζωής των πολιτών. Μερικές από τις κατηγορίες των βραβείων σχετίζονται με τις Υποδομές και την Αστική Ανάπλαση, την Κινητικότητα και τις Μεταφορές, τη Διακυβέρνηση, την Ασφάλεια, την Υγεία, τον Πολιτισμό, τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με πολλές περιφερειακές πόλεις να βραβεύονται.

Η διεξαγωγή τοπικών δημοψηφισμάτων και η συμμετοχή των πολιτών στα αντίστοιχα δημοτικά όργανα, όπως τα συμβούλια νέων, μεταναστών, οι επιτροπές γειτονιάς κ.ά. αναγάγουν τους πολίτες σε κοινωνούς συνδιαμόρφωσης νέων, δικαιότερων και δημοκρατικότερων πολιτικών. Η παράλληλη αυτή εκπροσώπηση εξασφαλίζει ευελιξία και μεγαλύτερο βαθμό αποδοχής των νέων πολιτικών. Έχει διαπιστωθεί άλλωστε ότι η συμμετοχή στα κοινά ενισχύει το αίσθημα του ανήκειν και σε έναν τόπο/χώρο και σε μία ομάδα και αυτό το αίσθημα προκαλεί αντιδράσεις φροντίδας τόσο για τον συμπολίτη όσο και για τη γειτονιά.

Λαμβάνοντας ως δεδομένο τους μειωμένους προϋπολογισμούς, οι κυβερνήσεις είτε σε εθνικό είτε σε τοπικό επίπεδο μπορούν τουλάχιστον να διευκολύνουν τη νέα αυτή πραγματικότητα ρυθμίζοντας τα θολά σημεία και δρώντας υποστηρικτικά προς όφελος των πολιτών (Rodrgez Arregui, 2013) κάνοντας χρήση των παραπάνω εργαλείων.

Ο κοινωνικός αντίκτυπος κατατάσσεται ως νούμερο ένα χαρακτηριστικό και μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις του 21ου αιώνα αναφορικά με τις αποφάσεις και τις ενέργειες των κυβερνήσεων, εθνικών και τοπικών. Οι πολίτες πλέον γνωρίζουν και μπορούν να πιέσουν κατευθύνοντας τις αποφάσεις των κυβερνήσεων. Ο νέος

ψηφιακός κόσμος λειτουργεί θετικά για τους πολίτες παρέχοντας γνώσεις μέσα από την παρακολούθηση καλών πρακτικών και οδηγώντας τις παλιές πρακτικές σε αποδυνάμωση. Με την πάροδο του χρόνου αυξάνονται τα εργαλεία λογοδοσίας που έχουν οι πολίτες στα χέρια τους καθώς και οι μορφές και οι τρόποι που μπορούν να παρεμβαίνουν και να ασκούν την κριτική τους. Η ελεύθερη πρόσβαση στα δεδομένα αποτελεί έναν από αυτούς τους τρόπους (The Bloomberg Philanthropies, Mayors Challenge, 2017). Όσον και αν αυτό φαντάζει τρομακτικό για τους δημόσιους λειτουργούς το αποτέλεσμα μεταφράζεται σε δικαιότερες και αποτελεσματικότερες κυβερνήσεις.

Η συλλογή και η χρήση δημόσιων ανοιχτών δεδομένων σε συνδυασμό με άλλες τρέχουσες τεχνολογίες αιχμής θα είναι τα βασικά εργαλεία των έξυπνων πόλεων, η εξέλιξη δηλαδή των σύγχρονων πόλεων. Τα νέα αυτά εργαλεία θα προσβλέπουν στην πρόληψη πιθανών προβλημάτων και όχι στην επίλυση.

Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω τρίπτυχο που αναλύεται στην αξιολόγηση του κοινωνικού αντικτύπου όπως αυτό μελετήθηκε από το Centre for Public Impact, όπου ουσιαστικά περικλείει τρεις βασικές έννοιες κλειδιά για την άσκηση κοινωνικής καινοτομίας. Στη νομιμότητα (legitimacy) συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας εμπιστοσύνης, της σύμπραξης όλων των φορέων και της πολιτικής δέσμευσης. Στην άσκηση πολιτικής (policy) που περιλαμβάνει ξεκάθαρους στόχους, αποδείξεις και αίσθηση του εφικτού. Τέλος, στη δράση (action) που συμπεριλαμβάνει τη διαχείριση, τη μέτρηση και τον επαναπροσδιορισμό.

Εικόνα 10 Έννοιες κλειδιά για την άσκηση κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: Centre for Public Impact, 2016.

Στο παρόν κεφάλαιο, επιχειρήθηκε η ανάλυση σύνδεσης της κοινωνικής καινοτομίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Το Πρόγραμμα Καλλικράτης με τις αυξημένες υποχρεώσεις των Δήμων και η οικονομική κρίση που μάστιζε τη χώρα περικόπτοντας σημαντικούς πόρους από την άσκηση πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας οδήγησε σε πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας από την πλευρά των πολιτών. Αναλύθηκαν επίσης μία σειρά από αντισταθμιστικούς παράγοντες που προβλήθηκαν ως λύσεις στις πολιτικές λιτότητας.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι δράσεις κοινωνικής καινοτομίας που ανέπτυξε ο Δήμος της Αθήνας για την άσκηση της κοινωνικής του πολιτικής.

7. Κοινωνική Καινοτομία στο Δήμο Αθηναίων

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται τα βασικά χαρακτηριστικά του Δήμου Αθηναίων, η διάρθρωση της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου, τα έργα κοινωνικής καινοτομίας που υλοποιεί ο Δήμος καθώς και οι σημαντικές συμμετοχές της πόλης σε άλλα ευρωπαϊκά και διεθνή δίκτυα πόλεων με στόχο τη δικτύωση και την ανταλλαγή γνώσεων και καλών πρακτικών.

7.1. Γενικά Στοιχεία για το Δήμο Αθηναίων

Η πόλη της Αθήνας ανακηρύχθηκε πρωτεύουσα της Ελλάδας το 1834 και ο Δήμος Αθηναίων είναι ο πολυπληθέστερος Δήμος της χώρας. Στην πιο πρόσφατη απογραφή (2011) ο πληθυσμός της κυμαινόταν στις 664.046 κατοίκους, με την πληθυσμιακή κατανομή στις γειτονιές της Αθήνας να ορίζεται ως εξής :

Πίνακας 6 Κατανομή μόνιμου πληθυσμού Δήμου Αθηναίων ανά Δημοτική Κοινότητα. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019

ΔΗΜΟΤΙΚΕ Σ ΚΟΙΝΟΤΗΤ ΕΣ	ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
1η	ΙΛΙΣΙΑ, ΚΟΛΩΝΑΚΙ, ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΣ, ΜΟΥΣΕΙΟ-ΕΞΑΡΧΕΙΑ, ΑΓ.ΚΩΝ/ΝΟΣ-ΠΛ. ΒΑΘΗΣ, ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΤΡΙΓΩΝΟ-ΠΛΑΚΑ, ΚΟΥΚΑΚΙ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ, ΠΛ. ΑΡΕΩΣ-ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ	75.810
2η	ΖΑΠΠΕΙΟ, ΩΔΕΙΟ, ΠΑΓΚΡΑΤΙ, ΠΡΟΦ. ΗΛΙΑΣ, ΓΟΥΒΑ, ΔΟΥΡΓΟΥΤΙ, Ν. ΚΟΣΜΟΣ, Α' ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ, ΣΤΑΔΙΟ	103.004
3η	ΑΚΡΟΠΟΛΗ, ΑΝΩ-ΚΑΤΩ ΠΕΤΡΑΛΩΝΑ, ΡΟΥΦ, ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ	46.508
4η	ΚΟΛΩΝΟΣ, ΟΣΕ, ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΚΟΛΟΚΥΝΘΟΥ, ΣΕΠΟΛΙΑ, ΝΙΡΒΑΝΑ	85.629
5η	ΑΓ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, ΠΡΟΜΠΟΝΑ, ΡΙΖΟΥΠΟΛΗ, ΑΝΩ ΠΑΤΗΣΙΑ, ΠΑΤΗΣΙΑ	98.665
6η	ΠΛ. ΑΜΕΡΙΚΗΣ, ΠΛ. ΑΤΤΙΚΗΣ, ΑΝΩ ΚΥΨΕΛΗ, ΚΥΨΕΛΗ, ΝΕΑ ΚΥΨΕΛΗ	130.582
7η	ΓΚΥΖΗ, ΠΟΛΥΓΩΝΟ, ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟ, ΕΛΛΗΝΟΡΩΣΣΩΝ-ΕΡΥΘΡΟΣ, ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ, ΓΟΥΔΗ, ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΙΚΑ	123.848
	Σύνολο	664.046

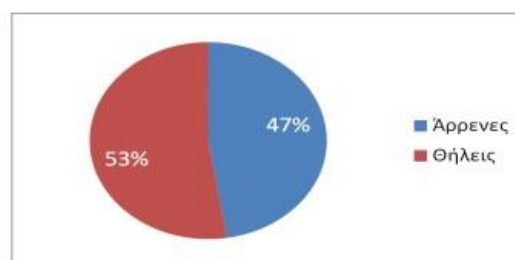
Παρακάτω δίνονται σκοπίμως τα στοιχεία των κατοίκων ανά φύλο και ανά ηλικία. Το φύλο και η ηλικία των κατοίκων επηρεάζει ή ακόμη καταδεικνύει την ιεράρχηση των κοινωνικών επιταγών που απαιτείται να επιλύσει ο Δήμος. Τα μεγαλύτερα ποσοστά του πληθυσμού αφορούν στις παραγωγικές ηλικίες (20-29, 30-39, 40-49

ετών) των πολιτών με αυτούς να έχουν πληγεί περισσότερο από τις επιπτώσεις της κρίσης.

Πίνακας 7 Στοιχεία κατοίκων Δήμου Αθηναίων ανά φύλο και ανά ηλικία. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019.

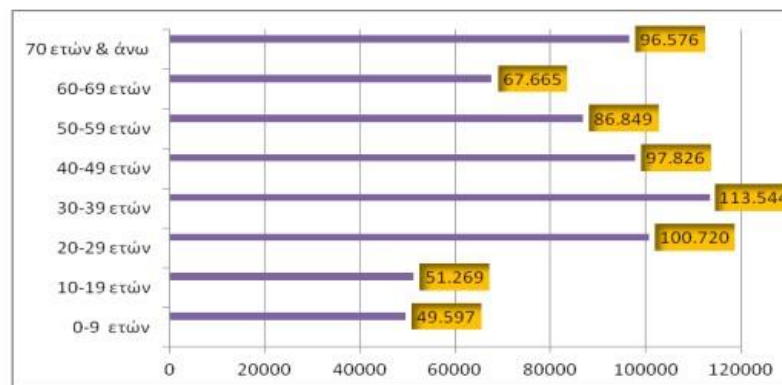
Σύνθεση πληθυσμού ανά φύλο

Άρρενες	Θήλειες
315.210	348.836

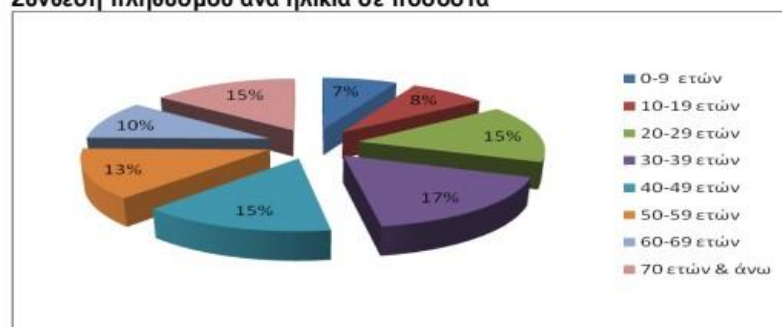

Σύνθεση πληθυσμού ανά ηλικία

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ							
0-9 ετών	10-19 ετών	20-29 ετών	30-39 ετών	40-49 ετών	50-59 ετών	60-69 ετών	70 ετών & άνω
49.597	51.269	100.720	113.544	97.826	86.849	67.665	96.576

Σύνθεση πληθυσμού ανά ηλικία σε ποσοστά

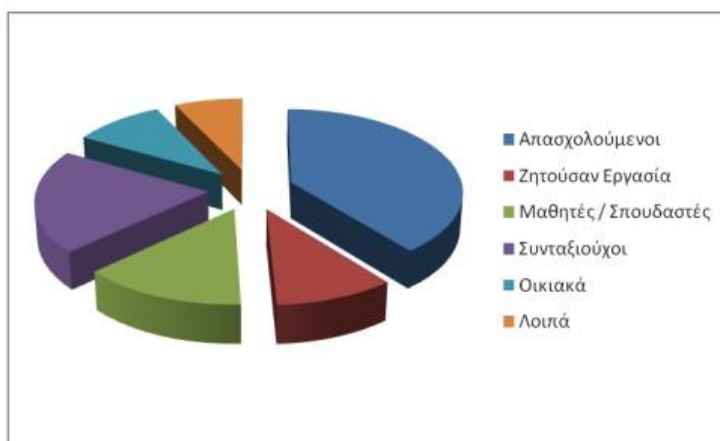

Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι το εργατικό δυναμικό για το Δήμο της Αθήνας, καθώς με βάση και αυτά τα στοιχεία θα αναζητηθεί η σύνδεση των προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής και καινοτομίας του Δήμου. Παρατηρείται λοιπόν ότι το ένα τέταρτο του πληθυσμού της Αθήνας (66.731 άτομα) αναζητά εργασία διογκώνοντας την ανάγκη του Δήμου να λάβει τα απαραίτητα μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση, την ανακούφιση του πληθυσμού που πλήττεται από την ανεργία.

Πίνακας 8 Εργατικό δυναμικό κατοίκων Δήμου Αθηναίων. Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019.

1.3.2 Ασχολία

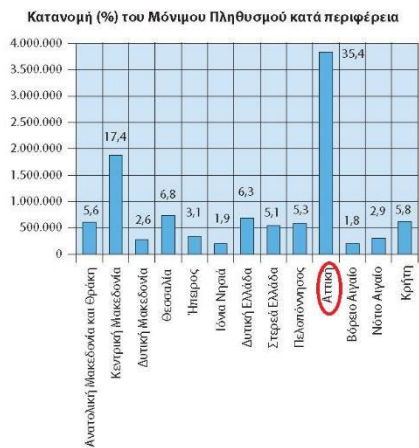
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΣΧΟΛΙΑΣ					
Απασχολούμενοι	Ζητούσαν Εργασία	Μαθητές / Σπουδαστές	Συνταξιούχοι	Οικιακά	Λοιπά
260.658	66.731	91.469	133.722	63.822	47.644

Παρακάτω δίνονται κάποια βασικά στοιχεία για την περιφέρεια της Αττικής. Ο συνολικός αριθμός κατοίκων στην Αττική είναι 3.828.434.

Πίνακας 9 Στοιχεία κατοίκων Περιφέρειας Αττικής. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Ελλάδα με Αριθμούς, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2019.

3. Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο και περιφέρεια Απογραφή Πληθυσμού - Κατοίκων 2011					
Περιφέρεια	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Ποσοστό (%) επί του συνόλου της περιφέρειας	
				Άρρενες	Θήλειες
Σύνολο Ελλάδος	10.816.286	5.303.223	5.513.063	49,0	51,0
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	698.182	299.643	398.539	49,3	50,7
Κεντρική Μακεδονία	1.882.108	912.693	969.415	48,5	51,5
Δυτική Μακεδονία	283.689	141.779	141.910	50,0	50,0
Θεσσαλία	732.762	362.194	370.568	49,4	50,6
Ήπείρος	336.856	165.775	171.081	49,2	50,8
Ιόνια Νησιά	207.855	102.400	105.455	49,3	50,7
Δυτική Ελλάδα	679.796	339.310	340.486	49,9	50,1
Στερεά Ελλάδα	547.390	277.475	269.915	50,7	49,3
Πελοπόννησος	577.903	291.777	286.126	50,5	49,5
Αττική	3.828.434	1.845.663	1.982.771	48,2	51,8
Βόρειο Αιγαίο	199.231	99.984	99.247	50,2	49,8
Νότιο Αιγαίο	309.015	155.865	153.150	50,4	49,6
Κρήτη	623.065	308.665	314.400	49,5	50,5

4. Μόνιμος Πληθυσμός κατά φύλο στους 10 μεγαλύτερους Δήμους της Ελλάδος Απογραφή Πληθυσμού - Κατοίκων 2011					
Δήμος	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Ποσοστό (%)	
				Άρρενες	Θήλειες
Αθηνών	664.046	315.210	348.836	47,5	52,5
Θεσσαλονίκης	325.182	148.470	176.712	45,7	54,3
Πατρών	213.984	104.307	109.677	48,7	51,3
Ηρακλείου	173.993	85.133	88.860	48,9	51,1
Πειραιώς	163.688	78.200	85.488	47,8	52,2
Λαρισίων	162.591	79.762	82.829	49,1	50,9
Βόλου	144.449	70.185	74.264	48,6	51,4
Περιαέρου	139.981	68.563	71.418	49,0	51,0
Ρόδου	115.490	57.879	57.611	50,1	49,9
Ιωαννίνων	112.486	53.975	58.511	48,0	52,0

Η αναφορά στους κατοίκους της περιφέρειας δεν είναι τυχαία καθώς συμβαίνει πολλοί κάτοικοι της περιφέρειας να εργάζονται στο κέντρο της Αθήνας και να συνδιαλέγονται σε αυτό για πάσης φύσεως υποθέσεις. Το ίδιο ισχύει και για τους νέους οι οποίοι επιλέγουν την Αθήνα για τις σπουδές τους και την επιμόρφωση τους γενικότερα.

Η πόλη της Αθήνας αφορά επίσης στο οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό κέντρο της χώρας οπότε και αυτό το χαρακτηριστικό προσδίδει μεγαλύτερη βαρύτητα στις δράσεις που έχει να καλύψει ο Δήμος. Όπως ειπώθηκε ήδη, η Αθήνα είναι η πολυπληθέστερη πόλη της χώρας. Η μαζική αστικοποίηση της πόλης επήλθε τη δεκαετία του 1960 με τα μεγαλύτερα προβλήματα ωστόσο να εμφανίζονται τις δύο τελευταίες δεκαετίες .

Τα προβλήματα που εντοπίζονται στην Αθήνας δεν αφορούν σε κάποια πρωτότυπη προβληματική αλλά παρουσιάζουν και αποτυπώνουν την σύγχρονη προβληματική των σύγχρονων πόλεων και μητροπόλεων παγκοσμίως. Αστικοποίηση, μόλυνση του περιβάλλοντος, οικονομική κρίση, μείωση δαπανών προς όφελος του κοινωνικού κράτους και πρόνοιας και μετανάστευση είναι μερικά από τα προβλήματα που οι επίσημοι φορείς αλλά και οι κάτοικοι έχουν να αντιμετωπίσουν.

Οι παραπάνω προκλήσεις μπορούν να διαχωριστούν και σε τρεις θεματικές. Η πρώτη πρόκληση αφορά στην πράσινη πρόκληση που αφορά στον αντίκτυπο της αλλαγής του κλίματος και στις αλλαγές που επιφέρει στη σίτιση, την ανάγκη για νερό, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και της ενέργειας, τη μετακίνηση πληθυσμών και την περαιτέρω φτωχοποίηση περιοχών.

Η δεύτερη σχετίζεται με την πρόκληση της συμπερίληψης. Κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές που πρέπει να αντιμετωπιστούν με μεγάλα ποσοστά πληθυσμών να γερνούν και να μεταναστεύουν. Η γνώση και η ενδυνάμωση του πληθυσμού προκειμένου να διαχειριστεί τα παραπάνω καθώς και να προετοιμαστεί για τις τεχνολογικές δυνατότητες που ανοίγονται.

Τέλος, η τρίτη πρόκληση σχετίζεται με την αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση, με οδηγό τη διαφάνεια (Franz et al, 2012).

7.2 Η κοινωνική πολιτική του Δήμου Αθηναίων

Ανάλογη με τα παραπάνω προβλήματα είναι και η διάρθρωση της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου της Αθήνας έτσι όπως αποτυπώνεται στην επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου όσο και στις επίσημες αναφορές που κοινοποιούν προς το κοινό μέσω της παραπάνω ιστοσελίδας. Ως εκ τούτου υπάρχει ξεχωριστή πληροφόρηση για τους επισκέπτες, τους κατοίκους και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην πόλη.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλύσουμε κυρίως τις υπηρεσίες προς τον ντόπιο πληθυσμό, δηλαδή τους κατοίκους. Εκεί υπάρχει ξεχωριστή ανάλυση για τις δράσεις πρόληψης αλλά και επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων για το κάθε τμήμα του πληθυσμού, παιδιά, γυναίκες, τρίτη ηλικία, ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, μετανάστες και για τους τομείς υγείας και προληπτικής ιατρικής, ασφάλειας, εκπαίδευσης, εθελοντισμού, καθαριότητας, αστικού περιβάλλοντος, πολεοδομικού σχεδιασμού καθώς και τις τέχνες, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό.

Για την επίλυση των παραπάνω προβλημάτων ο Δήμος Αθηνών εξέδωσε το 2015 το Πρόγραμμα Κοινωνικής Πολιτικής, 2015-2019. Παράλληλα, καταγραφή όλων των δράσεων γίνεται και στο Στρατηγικό Σχέδιο Επιχειρησιακού Προγράμματος 2015-2019 (Α' και Β' Φάση). Κατά τη συγγραφή της παρούσας εργασίας και σε αναζήτηση για το αντίστοιχο πρόγραμμα της νέας δημαρχίας δε βρέθηκε πιο πρόσφατο αρχείο.

Το παραπάνω Επιχειρησιακό Πρόγραμμα έθετε τις βασικές αρχές άσκησης πολιτικής βάζοντας στο πλάνο τη συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, την παρακολούθηση καλών πρακτικών διεθνώς και την αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων και προγραμμάτων. Το πρόγραμμα όριζε την ανάγκη επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων κατά τρόπο σφαιρικό, ανταποκρινόμενο στις πολυεπίπεδες ανάγκες των πολιτών. Για παράδειγμα η απώλεια εργασίας ενός ατόμου δημιουργεί και άλλες συνέπειες στην κοινωνική του ζωή και αυτή ήταν η στόχευση του Δήμου, η εξατομίκευση στην προσφορά λύσεων αλλά και η στήριξη κατά την επανένταξη, μετά την ολοκλήρωση των προγραμμάτων στήριξης.

Μεγάλη βαρύτητα είχε δοθεί και στην ψηφιοποίηση και διασύνδεση των βάσεων δεδομένων των κοινωνικών υπηρεσιών του Δήμου καθώς και η έγκυρη και συστηματική ενημέρωση των κατοίκων για τα προσφερόμενα προγράμματα κοινωνικής στήριξης. Τα αποκεντρωμένα πολυδύναμα κέντρα υποστήριξης (one stop shop) στόχευαν σε αυτό ακριβώς τον σκοπό, την παροχή υπηρεσιών υγείας, ψυχικής και κοινωνικής υποστήριξης, ολοκληρωμένης πληροφόρησης, νομικής καθοδήγησης και εν τέλει παραπομπή στις αντίστοιχες υπηρεσίες του Δήμου, αλλά και άλλων δημόσιων φορέων. Στην ίδια λογική υλοποιείται το Κέντρο Ηλεκτρονικής

Εξυπηρέτησης όπου οι δημότες μπορούν να προχωρούν άμεσα σε πληρωμές και σε ηλεκτρονική κατάθεση αιτημάτων.

Επιπλέον, ο Δήμος της Αθήνας συμμετέχει και στην εφαρμογή pononville, μια συμμετοχική πλατφόρμα εξυπηρέτησης καθημερινών αιτημάτων πολιτών, επικοινωνίας, συμμετοχής και διάδρασης Δήμου-δημότη όπου και εκεί οι Αθηναίοι δημότες μπορούν μεταξύ άλλων να καταθέτουν αναφορές για ζητήματα της πόλης και να παρακολουθούν σε πραγματικό χρόνο την πορεία του αιτήματος τους .

Προχωρώντας, αναλύονται λεπτομερέστερα οι βασικές δράσεις του Δήμου για την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας (επισιτιστική βοήθεια, στέγαση, παροχή βιβλιαρίων κοινωνικής προστασίας, ένταξη στον εργασιακό στίβο), τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την εξάλειψη των κοινωνικών διακρίσεων (απευθύνονται στις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες σε κοινωνικές διακρίσεις λόγω φύλου, αναπηρίας, ταυτότητας φύλου, καταγωγής, μαζί με τους πληθυσμούς Ρομά και τους χρήστες παράνομων ουσιών) και τέλος την κοινωνική πρόνοια (προνοιακά επιδόματα, βοήθεια στο σπίτι, υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγείας και ψυχοκοινωνικής στήριξης). Όπως έχει αναφερθεί ήδη με την ψήφιση του Νόμου Καλλικράτη όλες οι προνοιακές δομές μεταφέρθηκαν από το 2012 στους Ο.Τ.Α.

Βασικός πυλώνας και κατεξοχήν φορέας κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Αθηναίων είναι το Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.), με την κοινωνική υπηρεσία του (αποτελούμενη από κοινωνιολόγους, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς) να έχει επωμιστεί τις εξής δραστηριότητες:

- Υποδοχή των πολιτών που χρήζουν βοήθειας και παροχής αποτελεσματικής και αξιοπρεπούς υποστήριξης.
- Συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη με στόχο την επανένταξη και την κοινωνική αποκατάσταση των ωφελούμενων.
- Προσέγγιση άστεγων πολιτών.
- Ενημέρωση για την ύπαρξη ειδικών παροχών και ορθή καθοδήγηση και για την έκδοση επιδομάτων και συντάξεων.

- Ανάπτυξη συνεργειών με τις υπόλοιπες κοινωνικές δομές και παραπομπή των ωφελούμενων πολιτών κατά θεματική περίπτωση.
- Διενέργεια ερευνών και ειδικών μελετών.
- Ανάπτυξη μηχανισμών πρόληψης κατά της φτωχοποίησης.
- Δωρεάν διανομή ρουχισμού και ειδών πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, φάρμακα, κ.λπ.).

Ο γιατρός και οι νοσηλευτές της Ιατρικής Υπηρεσίας του Κέντρου Υποδοχής και Αλληλεγγύης του Δήμου Αθηναίων επιφορτίζονται με το έργο των εμβολιασμών των δικαιούχων των προγραμμάτων του Κ.Υ.Α.Δ.Α., τη λήψη και τήρηση ιατρικού ιστορικού και την ιατρική εποπτεία των φιλοξενουμένων που διαμένουν στους ξενώνες. Τέλος, οφείλουν να διευκολύνουν τους ανασφάλιστους πολίτες να αποκτήσουν πρόσβαση σε ιατρικά διαγνωστικά εργαστήρια και νοσοκομειακές δομές.

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. υλοποιεί τα εξής προγράμματα:

- Κοινωνικό Παντοπωλείο μέσω του οποίου οι ωφελούμενοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν ό,τι χρειάζονται σε εβδομαδιαία βάση και για χρονικό διάστημα 6 μηνών.
  - Σίτιση και Στέγαση αστέγων.
  - Αλληλεγγύη στην Οικογένεια παρέχοντας υλική και συμβουλευτική υποστήριξη σε οικογένειες που χρήσουν υποστήριξης.
  - Δράσεις street work, με χρήση της γραμμής 1595 παρέχοντας άμεση στήριξη και πρώτες βοήθειες στους άστεγους πολίτες.
- Κόμβος Αλληλοβοήθειας Πολιτών που παρέχει τρόφιμα, ιματισμό και υπόδηση έπειτα από την προσφορά άλλων κατοίκων, οργανισμών, εταιρειών, συλλόγων και σωματείων.
- Αθηναϊκή Αγορά παρέχοντας ρουχισμό, είδη υπόδησης και οικιακού εξοπλισμού με στόχο την κάλυψη βασικών αναγκών άπορων ατόμων και οικογενειών.

- Αλληλεγγύη και Κοινωνική Επανάταξη που αφορά στη διανομή κουπονιών προς τους ωφελούμενους προκειμένου να προμηθεύονται από καταστήματα λιανικής πώλησης της πόλης, βασικά είδη πρώτης ανάγκης και διατροφής.
- Κοινωνικό Φαρμακείο που προσφέρει δωρεάν φάρμακα σε δημότες που δεν έχουν κοινωνική ασφάλιση. Η λειτουργία του βασίζεται σε δωρεές από εταιρείες, οργανισμούς, πρεσβείες και ιδιώτες.
- Αναδοχή Οικογενειών από το Σύλλογο Αποφοίτων του Αμερικάνικου Κολεγίου «ΑΝΑΤΟΛΙΑ» που ορίζει μεταξύ άλλων και τη φυσική επαφή των χορηγών με τους ωφελούμενους του προγράμματος.
- Κατάρτιση εξειδικευμένων προγραμμάτων για τη διαχείριση των προβλημάτων των ουσιοεξαρτημένων άστεγων πολιτών σε συνεργασία με φορείς και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών που δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα εντός της Αθήνας .

Το δίκτυο συνΑθηνά, η μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας αποτελεί ένα ιδιότυπο τμήμα κοινωνικής καινοτομίας του Δήμου το οποίο θα αναλυθεί διεξοδικά στο επόμενο κεφάλαιο .

Άλλες δομές στήριξης των κατοίκων είναι η Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας, το Δημοτικό Βρεφοκομείο και άλλα . Σε αυτό το πλαίσιο δράσης υλοποιήθηκε και το έργο ESTI@ με στόχο την επιτυχή επανάταξη και ενσωμάτωση των ωφελούμενων στην κοινωνία. Η ατομική κοινωνική υποστήριξη (με ένα υποσύνολο υπηρεσιών) του κάθε ωφελούμενου ήταν ο σκοπός του έργου.

Ο Δήμος της Αθήνας δια μέσου της Ανώνυμης Αναπτυξιακής Εταιρείας Μηχανογράφησης και Επιχειρησιακών Μονάδων Ο.Τ.Α. του Δήμου Αθηναίων (ΔΑΕΜ Α.Ε.) έχει ολοκληρώσει 14 έργα ενώ στην παρούσα φάση συμμετέχει σε τέσσερα ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα με βασικά ζητούμενα τη συμμετοχή του Δήμου σε έργα όπου αναπτύσσονται τρέχουσες τεχνολογικές εξελίξεις αιχμής με θετικό κοινωνικό αντίκτυπο και θα μπορούν κατ' επέκταση να εφαρμοστούν στο

Δήμο, όπου και εδώ η γνώση από τις ερευνητικές δράσεις θα μπορεί να ενσωματωθεί προς όφελος της κοινωνικής πολιτικής του Δήμου.

Ένα από τα έργα που υλοποιεί ο Δήμος Αθηναίων είναι το έργο «CO3 – Digital Disruptive Technologies to Co-create, Co-produce and Co-manage Open Public Services» με κύριο στόχο του έργου τον συσχεδιασμό και τη συνδιαχείριση πολιτών και δημόσιων λειτουργών των δημόσιων υπηρεσιών, αξιολογώντας τα οφέλη αλλά και τους κινδύνους που προκύπτουν από τη χρήση των σύγχρονων καινοτόμων τεχνολογιών, όπως το blockchain, τα gamification εργαλεία, η επαυξημένη πραγματικότητα και τα γεωχωρικά κοινωνικά δίκτυα.

Το δεύτερο έργο είναι το «EXTREMA: EXTREme tEMperature Alerts for Europe» και αφορά σε μία καινοτόμα προσέγγιση, όπου με τη χρήση μιας εφαρμογής έξυπνου κινητού, ο πολίτης, βάσει της θέσης του μέσα στην πόλη και βάσει του ιατρικού ιστορικού του θα λαμβάνει προτάσεις για να προφυλαχτεί από τις δύσκολες καιρικές συνθήκες, καύσωνα και παγετού.

Ως τρίτο έργο ορίζεται το «ChArGED: CleAnweb Gamified Energy Disaggregation» και έχει ως στόχο την υιοθέτηση πιο πράσινης και υπεύθυνης συμπεριφοράς των εργαζομένων σε δημόσια κτίρια προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη ενεργειακή απόδοση και μείωση στην κατασπατάληση ενέργειας σε αυτά. Για την επίτευξη του στόχου θα γίνει χρήση gamification εφαρμογών.

Το τέταρτο και τελευταίο έργο που υλοποιεί ο Δήμος της Αθήνας είναι το «City4Age» το οποίο στοχεύει στη διευκόλυνση των κοινωνικών και υγειονομικών υπηρεσιών της πόλης να αντιμετωπίζουν άμεσα τις ήπιες γνωστικές διαταραχές των ηλικιωμένων πολιτών του Δήμου συλλέγοντας δεδομένα σε πραγματικό χρόνο με εργαλεία και υπηρεσίες ΤΠΕ και παρεμβαίνοντας για την αντιμετώπιση κινδύνων.

Μια ακόμη ένδειξη κοινωνικής καινοτομίας από την πλευρά του Δήμου Αθηναίων είναι η συμμετοχή της Αθήνας στο δίκτυο των κέντρων πληροφόρησης «EUROPE DIRECT» με τη σύσταση ειδικού Γραφείου Ενημέρωσης. Το παραπάνω κέντρο πληροφόρησης αποτελεί ένα από τα βασικότερα εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

για την ενημέρωση των Ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την Ε.Ε.. Ειδικότερα, οι πολίτες ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους και επιδιώκεται η ενίσχυση της συμμετοχής τους στις πολιτικές της Ε.Ε σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι πολίτες της Αθήνας μπορούν να λαμβάνουν πληροφορίες, συμβουλές και απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με την Ε.Ε., προσαρμοσμένες στις τοπικές και περιφερειακές ανάγκες τους. Δύνανται επίσης να θέτουν ερωτήματα σχετικά με τη νομοθεσία, τις πολιτικές και τα προγράμματα και τις ευκαιρίες χρηματοδότησης από τα αρμόδια όργανα της Ε.Ε..

Ένα ακόμα παράδειγμα κοινωνικής καινοτομίας για το Δήμο της Αθήνας ήταν η συμμετοχή της πόλης στο Δίκτυο των «100 Resilient Cities», μίας πρωτοβουλίας του Rockefeller Foundation η οποία ολοκληρώθηκε στις 31 Ιουλίου 2019. Το 2014 μάλιστα η Αθήνα ήταν ανάμεσα στις 34 πρώτες «Ανθεκτικές» πόλεις σε σύνολο 331 πόλεων παγκοσμίως. Η ανάδειξη της Αθήνας σε αυτή τη σημαντική κατάταξη οφειλόταν στο σχέδιο ανθεκτικότητας απέναντι στην αστική υποβάθμιση και την οικονομική και κοινωνική κρίση καθώς και στις πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας.

Το Δίκτυο αναγνώρισε τις πολύ σημαντικές προσπάθειες της πόλης να υιοθετήσει και να επεκτείνει σημαντικά τις πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας παρέχοντας βοήθεια σε όσους το είχαν ανάγκη (τρόφιμα, στέγαση, υγειονομική περίθαλψη και άλλα) κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, έχοντας ως γνώμονα τη συνεργασία και τη δικτύωση όσων συμμετέχουν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Επιπλέον τομείς δράσης για μία Ανθεκτική Πόλη ήταν η διάθεση πράσινων χώρων, η ισόρροπη ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος και η διακυβέρνηση βασιζόμενη στη διαφάνεια. Η διαφάνεια θα πηγάζει και από τη χρήση δεδομένων, τα ευρήματα των οποίων θα επικοινωνούνται στους πολίτες προς ενημέρωσή τους προσδίδοντας διαφάνεια στις αποφάσεις και την εγχάραξη πολιτικής. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η επικάλυψη και η τοπική αρχή ανταποκρίνεται στα αιτήματα των πολιτών για ορθή χρήση των διαθέσιμων πόρων. Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στη συνεργασία και σύμπραξη των πολιτών. Η αρμονική συνύπαρξη και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσιου και ιδιωτικού φορέα και της Κοινωνίας

Πολιτών) είναι πρωταρχικό ζητούμενο για μία Ανθεκτική Πόλη καθώς με αυτό τον τρόπο κατακτάται η καινοτομία και ο θετικός κοινωνικός αντίκτυπος.

Η συμμετοχή στο Δίκτυο προϋπέθετε τη δέσμευση της Αθήνας για υιοθέτηση μέτρων κατά της κλιματικής αλλαγής και της ρύπανσης, της προστασίας του φυσικού της περιβάλλοντος, της βιώσιμης αστικής κινητικότητας αλλά και περαιτέρω ανάδειξη πράσινων χώρων με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Επόμενος άξονας μιας Ανθεκτικής πόλης ήταν η συμμετοχική διακυβέρνηση και ο διάλογος μεταξύ της δημοτικής αρχής και των κατοίκων εξυπηρετώντας τη δικαιοσύνη και την αξιοπιστία.

Τελευταία θεματική ήταν η ετοιμότητα και η δεκτικότητα της κοινωνίας να ενσωματώσει όλα τα ετερόκλητα στοιχεία, διαφορετικούς πολιτισμούς, θρησκείες και κανόνες που συνδιαλέγονται στην ίδια πόλη και η υιοθέτηση αυτής της κουλτούρας για την επίτευξη μίας δημιουργικής, καινοτόμου και ανθεκτικής πόλης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αθήνα είναι μέλος του δικτύου Eurocities, του δικτύου των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών πόλεων. Πιο συγκεκριμένα, το δίκτυο αριθμεί 140 πόλεις σε 35 χώρες μέλη, συνολικού πληθυσμού 135 εκατομμυρίων, όπου σε συνεργασία με την Ε.Ε. εργάζονται σε θέματα που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των Ευρωπαίων πολιτών προς όφελος την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Βασικός στόχος είναι η ενδυνάμωση των τοπικών κυβερνήσεων προκειμένου να αντιμετωπίζουν τις σύγχρονες προκλήσεις σε τοπικό επίπεδο. Οι στόχοι του δικτύου για τα έτη 2020-2027 κάνουν σαφή αναφορά σε μία κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς, με ευημερούσα τοπική κοινωνία, υγιές περιβάλλον με ανοιχτούς δημόσιους χώρους και λαμβάνοντας υπόψη τις παγκόσμιες προκλήσεις και την καταλληλότητα των τοπικών αρχών να ηγηθούν των μελλοντικών εξελίξεων. Όσον αφορά τους τρόπους επίτευξης των παραπάνω στόχων, αυτοί σχετίζονται με την εκπροσώπηση των πόλεων στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., την ενημέρωση σχετικά με τις εξελίξεις και τις ευκαιρίες χρηματοδότησης, την κοινή χρήση καλών πρακτικών και ανταλλαγής

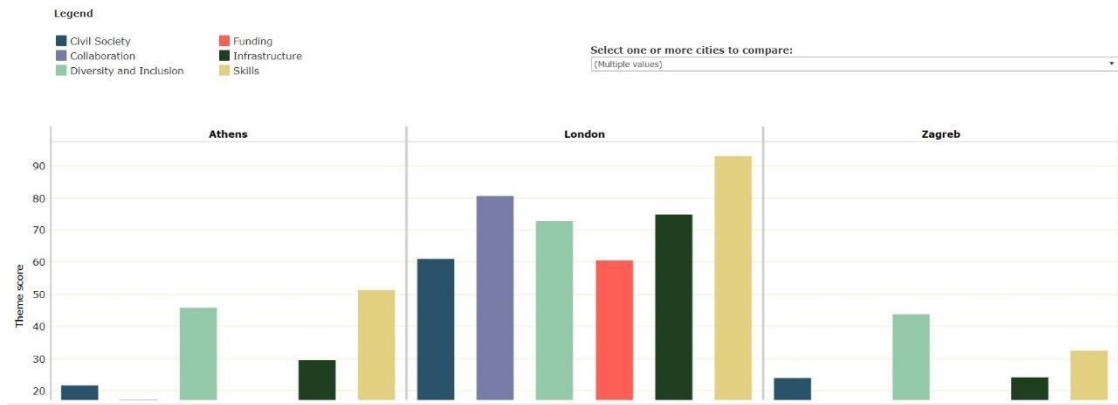
γνώσεων και τέλος με την ορθή κατάρτιση προκειμένου οι πόλεις να ανταπεξέλθουν στις μελλοντικές αστικές προκλήσεις.

Η παρούσα εργασία ασχολείται κυρίως με τον έκτο στόχο που σχετίζεται με την ετοιμότητα των τοπικών αρχών να υιοθετήσουν καινοτόμες στρατηγικές κάνοντας χρήση των νέων τεχνολογιών στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχική διακυβέρνηση και τη δημιουργία συνεργειών για τη συνδιαμόρφωση δημόσιων υπηρεσιών.

Ακόμη μία πρωτοβουλία κοινωνικής και αστικής καινοτομίας με επίκεντρο το προσφυγική κρίση αυτή τη φορά είναι το ευρωπαϊκό πιλοτικό πρόγραμμα Curing the Limbo. Στόχος του προγράμματος είναι η ομαλή ένταξη των ενήλικων προσφύγων στην πόλη της Αθήνας. Περισσότερες λεπτομέρειες δίνονται στο επόμενο κεφάλαιο και πιο συγκεκριμένα στις δράσεις που υλοποιεί το συνΑθηνά. Για τα έργα κοινωνικής καινοτομίας του συνΑθηνά, η Αθήνα βραβεύτηκε το 2016 με λεπτομέρειες να δίνονται επίσης σε επόμενο κεφάλαιο.

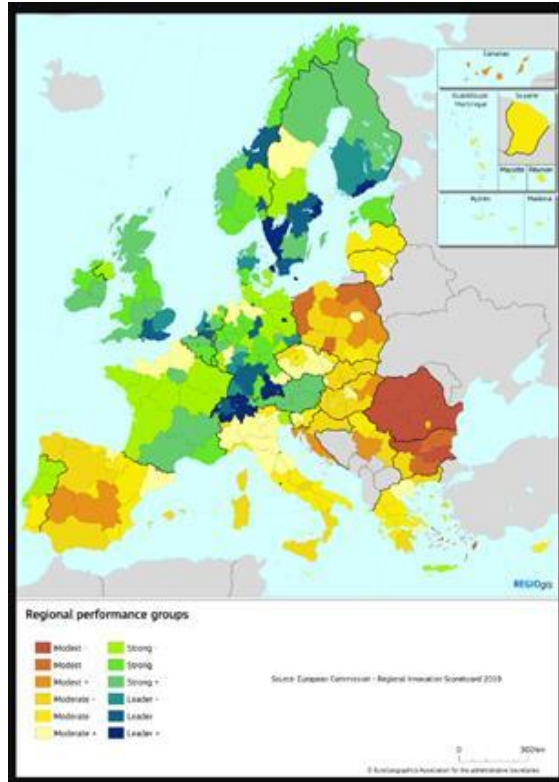
Τέλος, η Αθήνα συμμετέχει σε ακόμη μία πρωτοβουλία του Bloomberg Philanthropies με θέμα τις ψηφιακές υπηρεσίες υψηλού αντικτύπου για τη βελτίωση της ζωής των πολιτών. Το διετές πρόγραμμα θα παρέχει την τεχνική υποστήριξη και τον απαραίτητο σχεδιασμό για το μετασχηματισμό μίας κρατικής υπηρεσίας με στόχο αυτή να γίνει αποδοτικότερη προς όφελος των πολιτών (Smart Cities World, 2020).

Και ενώ όλα τα παραπάνω καταδεικνύουν την Αθήνα ως μία πόλη που καινοτομεί και προσπαθεί να ενσωματώσει νέες και καλές πρακτικές στην άσκηση της πολιτικής της, σε πρόσφατη κατάταξη ψηφιακής κοινωνικής καινοτομίας η Αθήνα σε σύνολο 60 πόλεων κατατάσσεται στην 59η θέση στο ευρωπαϊκό ευρετήριο ψηφιακής καινοτομίας με ποσοστό 13,7 τη στιγμή που το Λονδίνο ως πρώτη χώρα είχε ποσοστό 84,6.

Εικόνα 11 Κατάταξη της Αθήνας στο ευρωπαϊκό ευρετήριο ψηφιακής καινοτομίας, Πηγή: NESTA, The European Digital Social Innovation Index.

Το European Digital Social Innovation Index (EDSII), ήταν η πρώτη προσπάθεια μέτρησης της ψηφιακής κοινωνικής καινοτομίας και τεχνολογίας για ανάπτυξη και ευημερία σε 60 ευρωπαϊκές πόλεις με βασικούς πυλώνες μέτρησης τη χρηματοδότηση, τις δεξιότητες, την Κοινωνία Πολιτών, τη συνεργασία, τις υποδομές, την πολυμορφία και την ένταξη. Η παραπάνω τεχνική αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συγχρηματοδοτούμενου έργου DSI4EU που ολοκληρώθηκε το 2017. Ομοίως, η κατάταξη της Ελλάδας είναι χαμηλή και στο European Innovation Scoreboard 2017. Ανήκει μάλιστα στα κράτη που παρουσιάζουν μέτρια καινοτομία.

Εικόνα 12 Κατάταξη της Ελλάδας στο European Innovation Scoreboard. Πηγή: European Innovation Scoreboard 2017.

Τα δύο παραπάνω στοιχεία χαμηλής κατάταξης τόσο της Αθήνας όσο και της Ελλάδας γενικότερα επιβεβαιώνουν την ανάγκη περισσότερων έργων κοινωνικής καινοτομίας για την Ελλάδα.

Πόσο μετρήσιμο είναι όμως αυτό που εξετάζεται; Πόση επιτυχία μπορεί να έχουν τα εργαλεία εκείνα που προσπαθούν να μετρήσουν κάτι άυλο, μία ιδέα, μία κοινωνική παρέμβαση με τις ίδιες μονάδες μέτρησης μετρήσιμων και αντικειμενικών στοιχείων όπως ένα προϊόν (Cunha et al, 2019); Εδώ ανοίγει η συζήτηση του κοινωνικού αντικτύπου των δράσεων που έχουν ως στόχο το άτομο και την υγιή κοινωνική του ανάπτυξη και οι τρόποι ορισμού αυτού του αντικτύπου, με τελευταία αναζήτηση πιθανών εργαλείων ανάπτυξης του.

Κλείνοντας το έβδομο κεφάλαιο αναλύθηκαν με λεπτομέρειες οι δράσεις και οι συμμετοχές του Δήμου Αθηναίων προκειμένου να συνεισφέρει με έργα κοινωνικής

καινοτομίας. Ο Δήμος Αθηναίων αναπτύσσει πλούσιο έργο κοινωνικών πρωτοβουλιών προσφέροντας βοήθεια σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Αθήνας κάνοντας χρήση των σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων, αναπτύσσοντας συνεργασίες με άλλες πόλεις και οργανισμούς και παρακολουθώντας καλές πρακτικές άλλων επιτυχημένων πρωτοβουλιών. Το επόμενο κεφάλαιο αφορά στην ανάλυση της μελέτης περίπτωσης της παρούσας εργασίας, το συνΑθηνά. Μελετάται η σύσταση, η πορεία, τα έργα αναφοράς, οι στόχοι αλλά και οι δυσκολίες που έπρεπε να αντιμετωπίσει ο οργανισμός.

8. συνΑθηνά

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω στην παρούσα εργασία θα γίνει ανάλυση του έργου συνΑθηνά, μίας επιτυχημένης εφαρμογής κοινωνικής καινοτομίας που υλοποίησε και υλοποιεί ο Δήμος Αθηναίων από το 2013. Μεταξύ άλλων, θα εξεταστεί ο τρόπος δράσης, οι επιτυχίες που διέγραψε ο Οργανισμός, οι δυσκολίες που αντιμετώπισε, η πορεία του μέσα σε αυτά τα χρόνια λειτουργίας, οι άμεσοι αλλά και οι μακροπρόθεσμοι στόχοι του καθώς και ο Οργανισμός πρότυπο για αυτούς.

8.1 Η γέννηση της ιδέας και η πραγμάτωση

Η ιδέα ξεκίνησε από την τέως Αντιδήμαρχο κ. Αμαλία Ζέπου με την υποστήριξη του τέως Δημάρχου κ. Γιώργου Καμίνη και αφορούσε στην προσπάθεια ενσωμάτωσης και δικτύωσης όλων των αυτόνομων προσπαθειών κοινωνικής καινοτομίας που λάμβαναν χώρα εντός της Αθήνας. Ο Δήμος Αθηναίων όπως και όλοι οι δήμοι της χώρας έχοντας πληγεί από τις περικοπές δαπανών στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εξυγίανσης που είχαν ορίσει οι δανειστές της χώρας ήταν αδύνατο να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις κοινωνικής πρόνοιας που οι δημότες χρειάζονταν. Ως αποτέλεσμα αυτόνομες συλλογικότητες ή και ατομικές πράξεις κοινωνικά ευαισθητοποιημένων πολιτών έδιναν λύσεις σε αιτήματα και προβλήματα σε συγκεκριμένες γειτονιές ή και σε ολόκληρη την πόλη. Το γεγονός όμως ότι μία συλλογικότητα αγνοούσε την ύπαρξη άλλων πρωτοβουλιών και η δυσκολία να βρουν το κατάλληλο κλίμα και περιβάλλον ή ακόμη και τους κατάλληλους υποστηρικτές δυσχέραινε το έργο τους.

Στη διεθνή βιβλιογραφία καταγράφονται δύο τάσεις, μία που αφορά στην εμπορευματοποίηση των πόλεων και των δημόσιων χώρων με το πρόσχημα της αναβάθμισης των υπηρεσιών στις περιπτώσεις που οι δημοτικές αρχές δεν δύνανται να ανταποκριθούν και μία δεύτερη που αντιτίθεται σε αυτό το καθεστώς και μετατρέπει τις πόλεις σε ζωντανά οικοσυστήματα συνεργασίας, διαμοιρασμού και κοινής χρήσης των δημόσιων αγαθών (Sharing Cities, 2018).

Το παράδειγμα του συνΑθηνά αφορά στη δημιουργία ενός τέτοιου ζωντανού οικοσυστήματος συνεργασίας. Το παραπάνω κενό δικτύωσης αυτών των φορέων, την παροχή σε αυτούς ενός φυσικού χώρου συνάντησης, τη διαμεσολάβηση με τις υπηρεσίες του Δήμου για την επίλυση προβλημάτων και την παροχή των κατάλληλων μέσων, τεχνογνωσίας και λύσεων ήρθε να καλύψει το συνΑθηνά.

Η υλοποίηση του συνΑθηνά απαντά σε ένα ακόμη αίτημα εντός της Ευρώπης για ενδυνάμωση των δημοκρατικών διαδικασιών μέσω της δημόσιας συμμετοχής και της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης προς τις τοπικές αρχές. Η τάση στις αρχές της τοπικής διακυβέρνησης θέλει οι πόλεις να μην είναι μόνο ρυθμιστικοί παράγοντες αλλά να παρέχουν το κατάλληλο κλίμα προκειμένου οι πολίτες να παράγουν τοπικές λύσεις σε τοπικά προβλήματα. Κατ' επέκταση, το συνΑθηνά στόχευσε τόσο στην ενίσχυση του αντικτύπου αυτών των δράσεων όσο και στην αλλαγή της άσκησης πολιτικής στη δημόσια διοίκηση.

Ο Δήμος Αθηναίων καταθέτοντας την πρόταση του συνΑθηνά στο διαγωνισμό Bloomberg Philanthropies Mayors Challenge κέρδισε το 2014 το ένα εκ των πέντε βραβείων και έλαβε την απαραίτητη χρηματοδότηση προκειμένου να υλοποιήσει την παραπάνω καινοτόμα ιδέα. Την ίδια χρονιά είχαν υποβάλλει υποψηφιότητα 150 πόλεις από 28 χώρες της Ευρώπης με μόλις πέντε από αυτές να βραβευτούν και να λάβουν συνολικό χρηματικό έπαθλο εννέα εκατομμυρίων ευρώ. Μεταξύ των νικητήριων πόλεων εκτός της Αθήνας για τη βράβευση του συνΑθηνά ήταν η Βαρκελώνη (Ισπανία) με την εφαρμογή Vincles η οποία ανταποκρινόμενη στο μεγάλο ποσοστό γηράσκοντος πληθυσμού της πόλης προσέφερε την απαραίτητη δικτύωση για την καταπολέμηση της κοινωνικής απομόνωσης των πολιτών τρίτης ηλικίας. Η σύνδεση αφορούσε συγγενείς, φίλους και επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς κοινοποιώντας πιθανές δραστηριότητες για ηλικιωμένους και ενημέρωση για την κατάσταση των ηλικιωμένων σε πραγματικό χρόνο για τους συγγενείς των συμμετεχόντων. Η επιτυχία ήταν τόσο μεγάλη που η εφαρμογή χρησιμοποιείται από 1.000 και πλέον ηλικιωμένους με 8 στους 10 να δηλώνουν πολύ ευχαριστημένοι από τη χρήση αυτού του καινοτόμου εργαλείου.

Η δεύτερη πόλη που βραβεύτηκε ήταν το Κιρκλές (Ηνωμένο Βασίλειο) για τη διαδικτυακή πλατφόρμα Comoodle που ήρθε ως απάντηση στις πολιτικές λιτότητας του κράτους να προσφέρει τους απαραίτητους πόρους για την υποστήριξη των κοινοτήτων.

Οι τοπικές κοινότητες διαθέτοντας την απαραίτητη θέληση, τον ενθουσιασμό και την επιθυμία να προσφέρουν, προχώρησαν στη δημιουργία του Comoodle για να κοινοποιούν τους διαθέσιμους υλικούς πόρους, χώρους και άτομα εφοδιασμένα με τις κατάλληλες δεξιότητες για την υλοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας. Ο Δήμος δρώντας ως διαμεσολαβητής εγγυήθηκε την ορθή χρήση των πόρων και ενθάρρυνε τους πολίτες να προσφέρουν περιουσιακά τους στοιχεία προς όφελος της κοινότητας, προσφέροντας και ο ίδιος υλικό και χώρους του δημαρχείου για την υλοποίηση πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας. Το αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας ήταν η ενδυνάμωση του κοινοτικού πνεύματος, η κοινωνική διασύνδεση και ο θετικός κοινωνικός αντίκτυπος σε τοπικό επίπεδο.

Η τρίτη πόλη που βραβεύτηκε ήταν η Στοκχόλμη (Σουηδία) για το Stockholm's Biochar Project. Η Στοκχόλμη έχοντας ως στόχο τον τερματισμό χρήσης ορυκτών καυσίμων έως το 2040 αναζήτησε τρόπους σύμπραξης του Δήμου και των κατοίκων που είχαν ταχθεί υπέρ αυτής της απόφασης. Το Stockholm's Biochar Project αφορούσε στη μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με τη βοήθεια των κατοίκων, οι οποίοι με την ανακύκλωση των απορριμμάτων τους θα παρήγαν βιοκαύσιμα τα οποία θα χρησιμοποιούνταν προς όφελος της κοινότητας. Το πρώτο εργοστάσιο βιοκαυσίμου λειτούργησε το 2017 παράγοντας 300 τόνους και προσφέροντας θέρμανση σε 80 κατοικίες καθώς και καθαρό λίπασμα για τα πάρκα και τους κοινόχρηστους χώρους της πόλης. Το πρόγραμμα έλαβε επιπλέον βραβεία για την πρωτοτυπία του ενώ παράλληλα εκατό πόλεις απέστειλαν αίτημα συνεργασίας προκειμένου να υιοθετήσουν την παραπάνω καλή πρακτική .

Η τέταρτη νικητήρια πόλη ήταν η Βαρσοβία (Πολωνία) με το έργο Virtual Warsaw η οποία ανταποκρίθηκε στους 40.000 κατοίκους της που αντιμετωπίζουν προβλήματα όρασης με αποτέλεσμα τα πολλαπλά προβλήματα στην καθημερινότητά τους. Η πόλη θέλοντας να δημιουργήσει μία πόλη προσβάσιμη για

όλους δημιούργησε το Virtual Warsaw και παρείχε μέσω μιας εφαρμογής έξυπνου κινητού, πληροφορίες για τις μεταφορές, τα δημόσια κτίρια και τις πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο δήμος για να υλοποιήσει την έξυπνη εφαρμογή έπρεπε πρώτα να εκπαιδεύσει τους ωφελούμενους στη χρήση έξυπνων κινητών τηλεφώνων.

Η επιλογή των νικητήριων πόλεων έγινε μέσα από σαφώς ορισμένα κριτήρια. Παρακάτω δίνονται λεπτομερώς τα κριτήρια επιλογής. Το πρώτο κριτήριο αφορούσε στο όραμα. Η ιδέα έπρεπε να είναι ξεκάθαρη, δημιουργική και να απαντά σε τρέχοντα κοινωνικά ζητήματα της πόλης. Το δεύτερο κριτήριο σχετιζόταν με τον αντίκτυπο της ιδέας στην κοινωνία καθώς το έργο προς υλοποίηση όφειλε να βελτιώνει τις ζωές των κατοίκων. Προχωρώντας στο τρίτο κριτήριο, αυτό αφορούσε στην εφαρμογή της ιδέας. Ακόμη και αν μία προς κατάθεση ιδέα δεν είχε αναπτύξει πλήρως τον τρόπο εφαρμογής, η συμμετέχουσα πόλη δεσμευόταν ότι θα ανέπτυξε πλήρως το έργο αναζητώντας βοήθεια από τους πολίτες και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέλη. Το τέταρτο και τελευταίο κριτήριο σχετιζόταν με την έννοια της μετάδοσης. Μία ιδέα για να λάβει χρηματοδότηση θα έπρεπε να μπορεί να μεταφερθεί και να υιοθετηθεί και από άλλες πόλεις με ίδια ή παρόμοια προβλήματα. Η υγιής ανάπτυξη των πόλεων και των κατοίκων που διαβιούν σε αυτές ήταν άλλωστε ένα καθολικό και πάγιο αίτημα του διαγωνισμού.

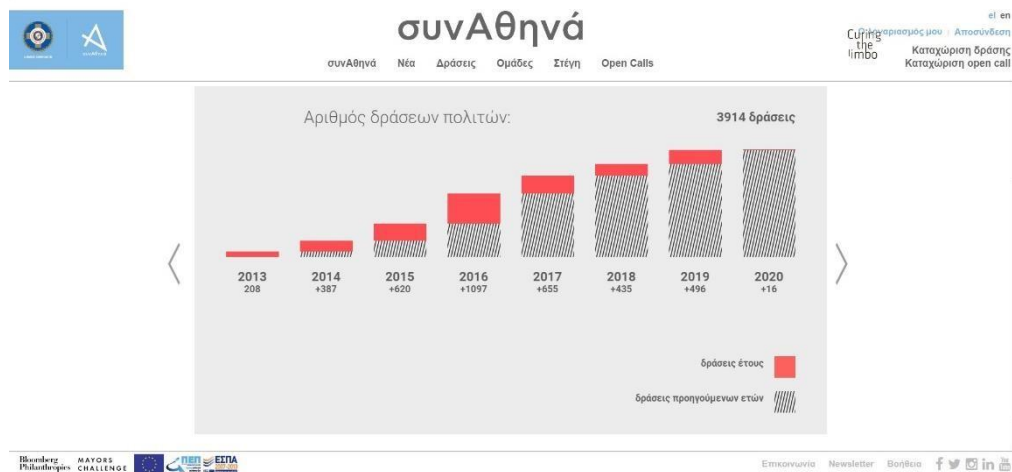
8.2 Το μοντέλο δράσης του συνΑθηνά

Σε αυτό το υποκεφάλαιο εξετάζεται το μοντέλο δράσης του Οργανισμού μέσα στα επτά χρόνια λειτουργίας που αριθμεί. Τα αποτελέσματα που παραθέτονται αφορούν τόσο στη μελέτη πηγών όσο και στην εξαγωγή συμπερασμάτων από την προσωπική συνέντευξη με μέλος της ομάδας του συνΑθηνά που έλαβε χώρα στα γραφεία του Οργανισμού, στο Σεράφειο κέντρο Αθλητισμού, Πολιτισμού και Καινοτομίας του Δήμου Αθηναίων. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το συνΑθηνά είχε ως στόχο να δημιουργήσει έναν κοινό τόπο συνάντησης για τις ομάδες πολιτών που πραγματοποιούσαν δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη της Αθήνας. Ο Δήμος Αθηναίων δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεκμετάλλευτο το ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο που απαρτίζει αυτές τις ομάδες πολιτών και έδειξε έμπρακτα ότι αφουγκράζεται αυτές τις νέες ζυμώσεις της κοινωνίας και

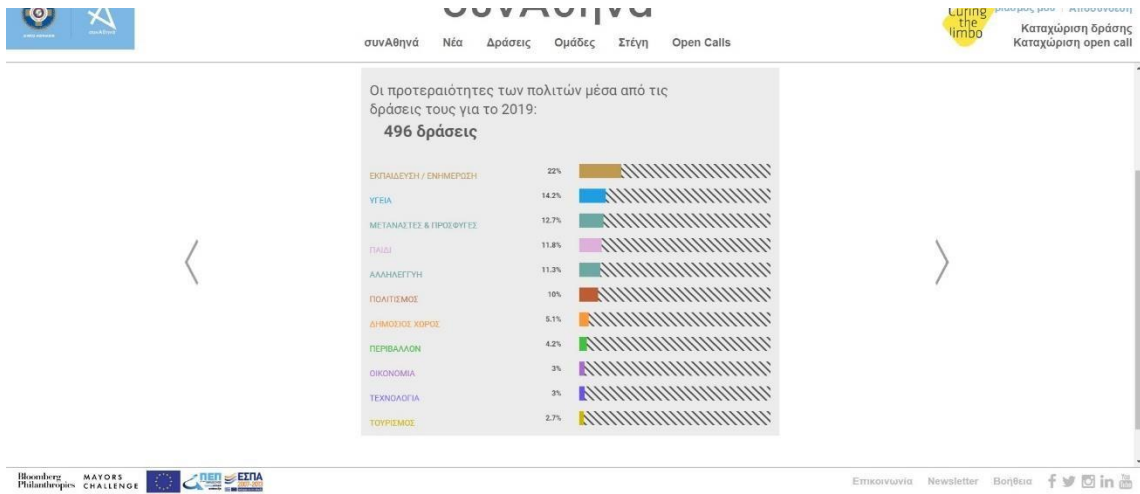
προσαρμόστηκε ενδυναμώνοντας τις δράσεις των πολιτών. Με αυτόν τον τρόπο ο Δήμος διαμόρφωσε μια νέα αντίληψη για τη σχέση της Κοινωνίας των Πολιτών με την τοπική αρχή καλλιεργώντας μια ειλικρινή και δυναμική μεταξύ τους σχέση. Την απουσία ουσιαστικής σχέσης και τη δυσκολία που είχαν οι πολίτες να προσεγγίσουν τους επίσημους κρατικούς φορείς ήρθε να καλύψει το συνΑθηνά παίζοντας το ρόλο διαμεσολαβητή ανάμεσα στο Δήμο και στις ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Η καταγραφή των δράσεων βοήθησε και τους δημόσιους λειτουργούς να αποκτήσουν πληρέστερη εικόνα για τα προβλήματα της πόλης και τα ανοικτά καλέσματα που η Κοινωνία των Πολιτών είχε θέσει. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν και οι ίδιοι να υλοποιήσουν στοχευμένες δράσεις προς συγκεκριμένη κατεύθυνση (Citylab, Feargus O'Sullivan, 2017).

Σε αυτό το σημείο δίνονται κάποια στατιστικά στοιχεία από το σύνολο των δράσεων που έχει υλοποιήσει το συνΑθηνά από την έναρξη του όπως αυτά αποτυπώνονται στην ιστοσελίδα του Οργανισμού.

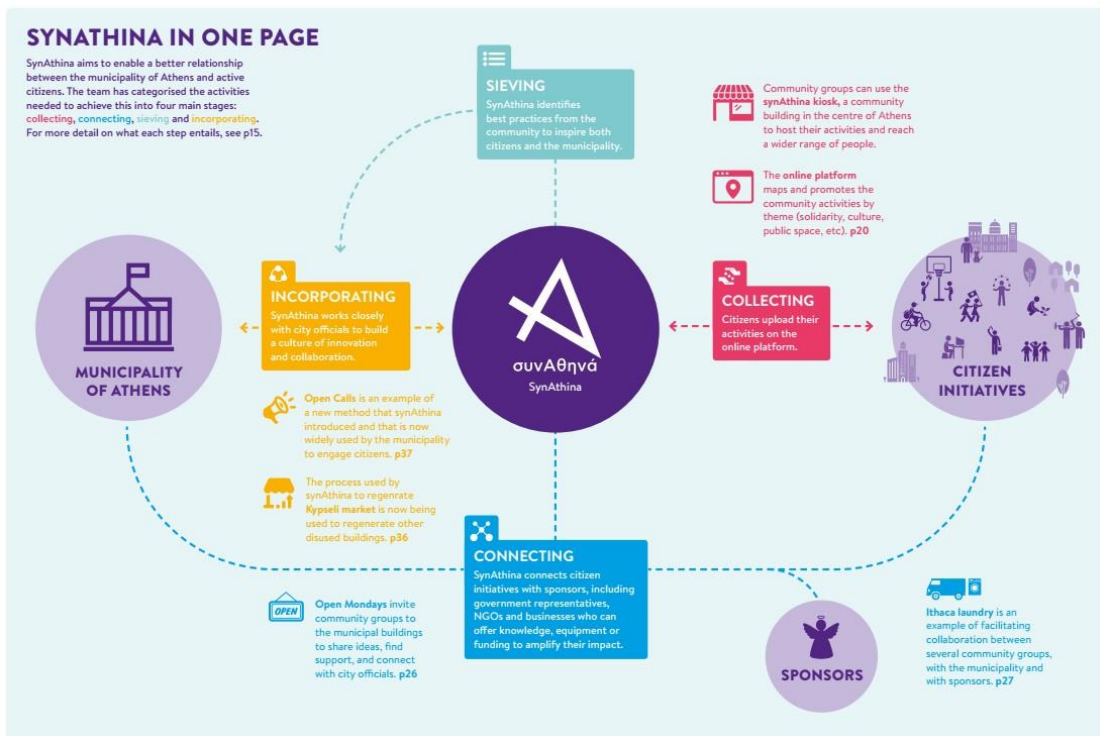
Πίνακας 10 Πίνακας Συνόλου Δράσεων 2013-2020. Πηγή: συνΑθηνά

Πίνακας 11 Προτεραιότητες πολιτών ανά κατηγορία δράσεων, Πηγή: συνΑθηνά.

Το μοντέλο εργασίας που πρότεινε το συνΑθηνά ήταν πολύ συγκεκριμένο και αφορούσε σε τέσσερα στάδια και αποτυπώνεται ευκρινώς στην παρακάτω εικόνα.

Εικόνα 13 Μοντέλο εργασίας συνΑθηνά. Πηγή: Government Innovation: Mayors Challenge, Athens, SYNATHINA, 4 steps to support citizen initiatives that improve quality of life in the city.

Ακριβέστερα, το πρώτο στάδιο αφορούσε στη συλλογή (collecting) των προτεινόμενων δράσεων από την πλευρά των πολιτών δίνοντας με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα στο Δήμο να αφογκραστεί τις ανάγκες των πολιτών.

Ο εντοπισμός των δράσεων απαιτούσε πολλαπλά κανάλια επικοινωνίας, με τους συντελεστές του συνΑθηνά να προσπαθούν να εντοπίσουν τις πρωτοβουλίες χρησιμοποιώντας παραδοσιακά αλλά και ψηφιακά μέσα επικοινωνίας ενώ δεν ήταν λίγες οι φορές που η γνωριμία με τους φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών απαιτούσε εργασία στο πεδίο δράσης. Οι επικοινωνιακές αρετές καθώς και το χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης ήταν χαρακτηριστικά επιτυχίας του συνΑθηνά. Έπρεπε να καταστεί σαφές ότι η ομάδα του συνΑθηνά δρούσε συνδυαστικά και προς όφελος των πολιτών και προς όφελος του Δήμου και δεν αποτελούσε μόνο μέρος του κρατικού φορέα για τον οποίο συχνά οι ομάδες έδειχναν ότι δεν εμπιστεύονται και ένιωθαν αποξένωση. Είχε καταστεί σαφές στους εμπνευστές του συνΑθηνά ότι η συνεργασία οδηγεί σε αλληλοκατανόηση, απαραίτητη συνθήκη για το διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον της Αθήνας.

Επιπλέον, για το πρώτο στάδιο ήταν απαραίτητες και οι σχετικές γνώσεις πάνω σε αυτόν τον κλάδο. Δεν είναι τυχαίο ότι η Ομάδα του συνΑθηνά διέθετε προσωπικό κατηρτισμένο στις θεματικές δράσεις του Οργανισμού, με μέλη του Οργανισμού να έχουν συμμετάσχει σε αντίστοιχες δράσεις ως πολίτες. Το δεύτερο στάδιο αφορά στη διασύνδεση (connecting) όλων των εμπλεκόμενων φορέων (πολίτες, χορηγοί, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς) που απαιτείται να συνδράμουν για την επιτυχημένη υλοποίηση της επιλεγμένης δράσης. Οι συμμετέχοντες της πλατφόρμες κοινοποιώντας τις δράσεις τους και τις ιδέες τους ήταν σε θέση να έρθουν σε επαφή με τον αντίστοιχο δημοτικό υπάλληλο, εθελοντή, επιχείρηση προκειμένου να υλοποιήσουν τη δράση τους και να πολλαπλασιάσουν τον αντίκτυπο των έργων τους.

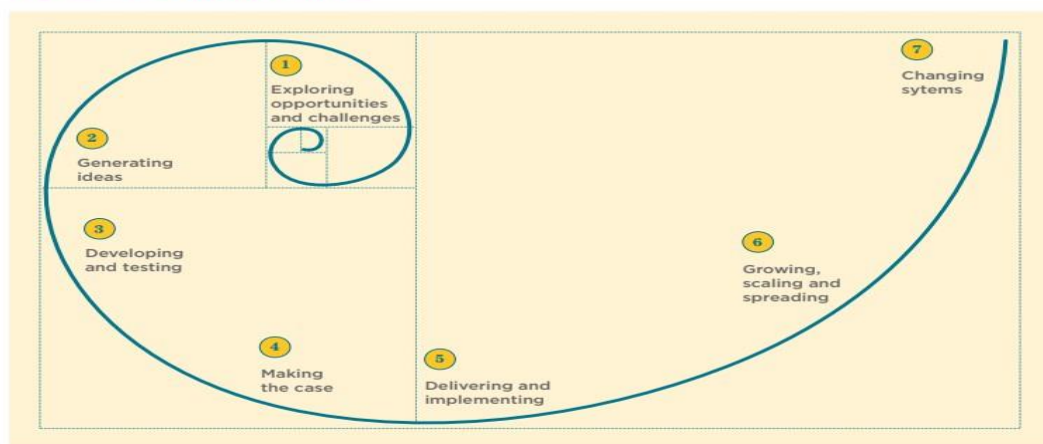
Το τρίτο στάδιο συνδέεται με το φιλτράρισμα (sieving) των προσπαθειών προκειμένου οι σημαντικότερες προσπάθειες και αυτές με τη μεγαλύτερη επιρροή στην πόλη να αξιοποιηθούν από το Δήμο. Στόχος του Οργανισμού ήταν η

δημοσιοποίηση 10 με 15 καλών πρακτικών κάθε έξι μήνες χρησιμοποιώντας τα κριτήρια της αναγνωσιμότητας, της διασύνδεσης υπό την έννοια των ατόμων ή του αριθμού των ομάδων που έπρεπε να συνεργαστούν, της τοπικότητας υπό την έννοια ποια τοπική ανάγκη εξυπηρετούσε η δράση, της συστηματικότητας υπό την έννοια ότι η δράση ή η πρωτοβουλία προσδίδει την απαραίτητη μεθοδικότητα στη δέσμευση που έχει αναλάβει, την πρωτοτυπία προκειμένου να εμπνεύσει και άλλα άτομα και της εύκολης μετάδοσης της προτεινόμενης λύσης σε άλλη γειτονιά ή και πόλη.

Το τέταρτο και τελευταίο στάδιο σχετίζεται με την ενσωμάτωση (incorporation). Οι νέες ανάγκες δηλαδή, που διαμορφώνονται και πλέον αποτυπώνονται με σαφήνεια να υιοθετούνται από το Δήμο ως πολιτικές προτεραιότητες, αναβάθμιση κανονισμών και απλοποίηση διαδικασιών.

Το μοντέλο εργασίας του συνΑθηνά ομοιάζει εν πολλοίς με το μοντέλο υλοποίησης κοινωνικής καινοτομίας που προτείνεται από τους Murray et al (2010) για τα βήματα που ακολουθεί η κοινωνική καινοτομία από την σύλληψη μιας απλής ιδέας έως τη συστημική αλλαγή.

SOCIAL INNOVATION SPIRAL

Εικόνα 14 Μοντέλο κοινωνικής καινοτομίας, Πηγή: Murry et al, 2010.

Και εδώ τα βήματα περιγράφονται ως αναζήτηση νέων ευκαιριών, παραγωγή ιδέας, ανάπτυξη και έλεγχος της ιδέας, κατασκευή της μελέτης περίπτωσης, εφαρμογή της

ιδέας, διάδοση της ιδέας και συστημική αλλαγή. Ομοίως τα ίδια εργαλεία υλοποίησης συναντάμε στο Social Innovation Lab του οργανισμού BRAC, ενός οργανισμού με πολύ ευρύ έργο στην κοινωνική καινοτομία. Εδώ οι έννοιες κλειδιά είναι ο πειραματισμός, η συνεργασία, η εξερεύνηση και η εφαρμογή.

The 4 functions of SIL complement one another to achieve our goals.

Εικόνα 15 Εργαλεία άσκησης κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: BRAC Centre.

Βασικό εργαλείο για την υλοποίηση όλων των παραπάνω αποτέλεσε η διαδικτυακή πλατφόρμα του συνΑθηνά, η οποία έδωσε τη δυνατότητα στις ομάδες πολιτών να ενισχύσουν σημαντικά την προβολή των δράσεών τους και να έρθουν σε επαφή με πιθανούς υποστηρικτές. Η αναγνωσιμότητα τέθηκε ως ο πρώτος στόχος για την κλιμάκωση του κοινωνικού αντικτύπου που αυτές οι πρωτοβουλίες ήθελαν να επιτύχουν (NESTA, 2014).

Ήταν απαραίτητο όλες οι δράσεις να κάνουν χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας προκειμένου να αποτυπωθούν όλες οι προσπάθειες και να διαφανεί η ανάγκη περαιτέρω υποστήριξης και παρέμβασης. Βασικό ζητούμενο ήταν μάλιστα η

συστηματική χρήση και όχι η περιστασιακή σύνδεση με το συνΑθηνά. Ήταν σημαντικό όλοι οι χρήστες της πλατφόρμας να ανανεώνουν το υλικό τους και τις δράσεις τους προκειμένου να διευκολύνεται η διαδικασία. Δεν ήταν λίγες οι φορές που οι ίδιοι οι συντελεστές του Οργανισμού εκπαίδευαν τις ομάδες πολιτών στη χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας, κάτι που επαναλήφθηκε και στην εκπαίδευση των υπαλλήλων του Δήμου.

Επιπλέον, με την πλήρη καταγραφή όλων των πρωτοβουλιών που λάμβαναν χώρα στην πόλη δινόταν η δυνατότητα στους υποστηρικτές να συνδράμουν σε μία δράση, ακόμη και ανώνυμα. Η διατήρηση της ανωνυμίας των δωρητών βρέθηκε να είναι σημαντική παράμετρος επιτυχίας καθώς δεν ήταν λίγες οι φορές που οι συντονιστές του συνΑθηνά λάμβαναν αυτό το αίτημα.

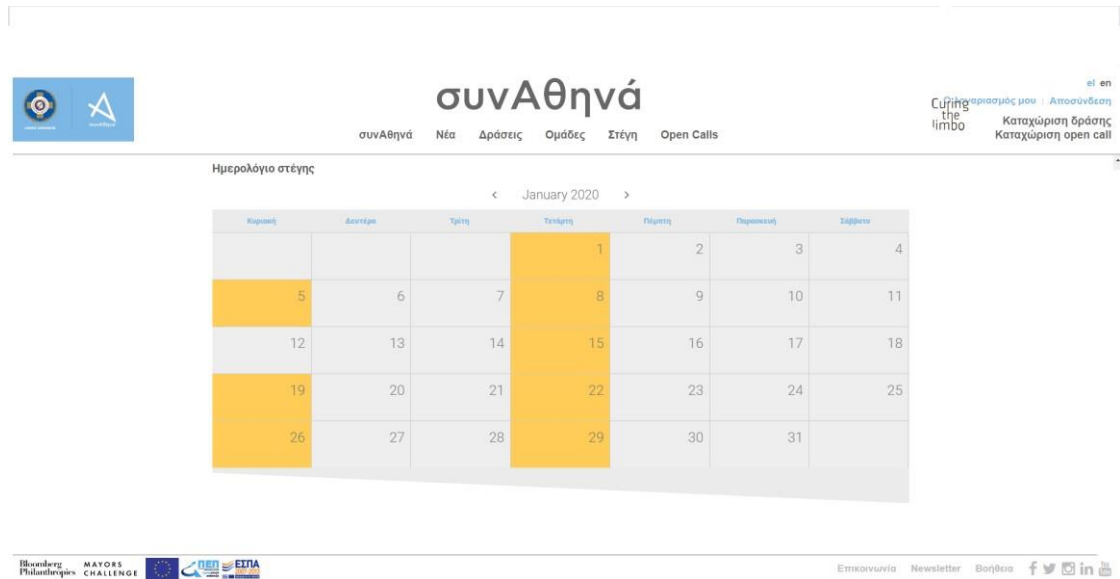
8.3 Η Στέγη του συνΑθηνά

Συνδυαστικά με τη διαδικτυακή πλατφόρμα το συνΑθηνά διέθετε τη δική του στέγη, το δικό του φυσικό χώρο, στην οδό Αθηνάς 55 για να εξυπηρετεί ως φυσικός τόπος συνάντησης των ομάδων πολιτών προκειμένου να συντονίζονται και να πραγματοποιούν τις δράσεις τους και να συνεργάζονται.

Ο χώρος λειτουργεί 365 μέρες τον χρόνο, 24 ώρες το 24ωρο και η χρήση του διατίθεται δωρεάν. Και η διάθεση αυτού του χώρου όπως και η διαδικτυακή πλατφόρμα λειτουργούν ως τόποι συνάντησης, ενημέρωσης, αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας. Ως προς τη χρηστικότητα των παραπάνω διαδικτυακών εργαλείων, οι συντελεστές του έργου προσάρμοσαν αρκετές φορές το υλικό τους ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των χρηστών. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, και σε πιλοτική προσπάθεια σύνδεσης και στη διαδικτυακή πλατφόρμα και στο ημερολόγιο χρήσης της στέγης ο ενδιαφερόμενος χρήστης αφού συμβουλευτεί το αναρτημένο ηλεκτρονικό ημερολόγιο γνωρίζοντας σε πραγματικό χρόνο τη διαθεσιμότητα του χώρου μπορεί να αποστείλει το αίτημα του και εντός εικοσιτετράωρου να λάβει τη σχετική επιβεβαίωση δέσμευσης του χώρου για την υλοποίηση της δράσης του. Ομοίως για τη διαδικτυακή χρήση της πλατφόρμας, η

δημιουργία λογαριασμού απαιτούσε σαφή και απλά βήματα, ενώ η απάντηση των διαχειριστών για την ολοκλήρωση και ενεργοποίηση του λογαριασμού ήταν άμεση.

Παρακάτω αποτυπώνεται η οπτικοποίηση του ημερολογίου της στέγης του συνΑθηνά όπως αυτό είναι αναρτημένο στον ιστότοπο του Οργανισμού.

Εικόνα 16 Ημερολόγιο στέγης συνΑθηνά. Πηγή: συνΑθηνά.

Σε αυτό το σημείο δίνονται τα οφέλη από την ύπαρξη αυτού του καινοτόμου εργαλείου, της στέγης του συνΑθηνά (OECD-OPSI, synAthina Open Mondays & porup space Stegi). Για την κοινότητα που δραστηριοποιείται υπό την σκέπη του συνΑθηνά ήταν μία προσπάθεια διαλόγου που καλλιεργούσε το αίσθημα της συλλογικότητας σε έναν δημόσιο χώρο που παρεχόταν δωρεάν.

Ως προς την πόλη, τα οφέλη ύπαρξης ενός τέτοιου χώρου κατέδειξαν την αναβάθμιση της πόλης, προσδίδοντας μία μοναδικότητα και μία ικανότητα να προσελκύσει και να διατηρήσει τις ομάδες και τους πολίτες που δραστηριοποιούνται στην επίλυση επίκαιρων κοινωνικών προβλημάτων αλλάζοντας τις γειτονιές και φέρνοντας κάτι φρέσκο και πολυποίκιλο .

Ως προς το Δήμο, η δημιουργία και η διατήρηση αυτού του χώρου επιβεβαίωσε την υποστήριξη των αυτόνομων προσπαθειών. Προσφέροντας χώρους αλλά και πόρους αποτέλεσε πρότυπο για την αναγέννηση της πόλης προσφέροντας στους πολίτες μία νέα νοοτροπία να γίνουν ιδιοκτήτες της πόλης τους και όχι απλοί χρήστες. «Δικαίωμα στην πόλη» και ανάγκη εγχάραξης αστικής στρατηγικής όπως αυτό διατυπώθηκε ήδη από το 1968 και τον Henri Lefebvre προκειμένου οι κάτοικοι να έχουν δικαίωμα στη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με το δημόσιο χώρο, τους φυσικούς πόρους της πόλης και οποιονδήποτε άλλο παράγοντα που επηρεάζει τη ζωή τους (Lefebvre H., 1996). Η αναβάθμιση του χώρου προκειμένου αυτός να είναι χρηστικός έγινε με τη βοήθεια επιχειρηματιών είτε προσφέροντας τα απαραίτητα υλικά είτε την απαραίτητη τεχνογνωσία για την επανίδρυση του χώρου.

Παρακάτω προσδιορίζονται οι δράσεις που φιλοξένησε η στέγη το 2019 σύμφωνα με το αναρτημένο διαδικτυακά ημερολόγιο δράσεων του συνΑθηνά καταδεικνύοντας την ποικιλία των κοινωνικών ζητημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει η πόλη και οι κοινωνικά ενεργοί πολίτες. Οι δράσεις σχετίζονται άμεσα και με τους στόχους κοινωνικής πολιτικής που είχε ορίσει ο Δήμος στο Επιχειρησιακό του Πρόγραμμα.

Το συνΑθηνά παρείχε τη στέγη του σε σημαντικές πρωτοβουλίες κοινωνικής καινοτομίας και αλληλεγγύης της πόλης με κάποιες από αυτές μάλιστα να έχουν βραβευτεί για τις καινοτόμες προτάσεις τους. Πιο συγκεκριμένα, το 2019 φιλοξενήθηκαν συναντήσεις δεκατεσσάρων οργανισμών. Η οργάνωση One Stop, Steps Project έκανε χρήση του χώρου κάθε Τετάρτη και Κυριακή παρέχοντας δωρεάν υπηρεσίες, δραστηριότητες, νομικές συμβουλές, ενημέρωση για τα Ανθρώπινα δικαιώματα σε πολίτες που το έχουν ανάγκη.

Η δεύτερη δράση, το Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής Ψυχοκοινωνικής Υγείας "Αθηνά Υγεία" λάμβανε χώρα κάθε Παρασκευή με τους επαγγελματίες του Κέντρου να ενημερώνουν πάνω στο ζήτημα των εξαρτήσεων και να διανέμουν έντυπο πληροφοριακό υλικό με βασικό σκοπό τα άτομα να υιοθετήσουν θετική αντιμετώπιση και λειτουργική διαχείριση των συναισθημάτων τους αναφορικά με τις δυσκολίες της ζωής.

Η τρίτη δράση που φιλοξενήθηκε στη στέγη του συνΑθηνά ήταν το σωματείο «Παναναπηρικός Σύλλογος υποστήριξης και κοινωνικού ακτιβισμού υπέρ των δικαιωμάτων των αναπήρων – ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ ΤΩΝ ΑμεΑ - ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ» στοχεύοντας στην εκπαίδευση των πολιτών αναφορικά με τα δικαιώματα όλων των ΑμεΑ για την περαιτέρω υπεράσπισή τους.

Προχωρώντας, η τέταρτη δράση, το book4book φιλοξενήθηκε τον Ιανουάριο του 2019 όπου οι συμμετέχοντες αφού είχαν δηλώσει ηλεκτρονικά τα σχολικά (ή άλλα) βιβλία που ήθελαν να προσφέρουν αλλά και να λάβουν διοργάνωσαν ανοιχτές συναντήσεις για να τα ανταλλάξουν.

Η πέμπτη δράση, το σωματείο VISION NETWORK ATHENS φιλοξενήθηκε με στόχο την αλληλοκατανόηση, προώθηση και ανάπτυξη των σχέσεων του γερμανόφωνου και ελληνόφωνου κόσμου, υπό το πρίσμα των πολιτισμικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών των δύο αυτών λαών, των γλωσσών, της κουλτούρας, των τεχνών και άλλα.

Η έκτη δράση, Θετική Φωνή μαζί με τους συμβούλους του “Athens Checkpoint” παρείχαν τη δυνατότητα σε πολίτες της Αθήνας να εξεταστούν γρήγορα, ανώνυμα, δωρεάν και χωρίς ραντεβού για HIV και ηπατίτιδες Β και C. Επιπλέον δράσεις αφορούσαν στην ενδυνάμωση και την ενημέρωση, τη διεκδίκηση δικαιωμάτων, την πρόληψη στους ευάλωτους πληθυσμούς στον HIV και στην αντιμετώπιση του κοινωνικού στιγματισμού και αποκλεισμού που συχνά συνοδεύει η ασθένεια τους .

Η έβδομη πρωτοβουλία, η κινητή μονάδα δημόσιας υγείας MKO PRAKSIS παρείχε δωρεάν πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, εξέτασης και ενημέρωσης για τα μεταδιδόμενα νοσήματα καθώς και ψυχοκοινωνική συμβουλευτική και παραπομπή σε δημόσιους ή άλλους φορείς σε ευάλωτους πληθυσμούς.

Η όγδοη πρωτοβουλία, το Emfasis Foundation, μία Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία η οποία με την αρωγή των εθελοντών της και μέσω του Street Work, παρείχε είδη επιβίωσης και ψυχολογική υποστήριξη σε άστεγους, πρόσφυγες, άπορες οικογένειες, εργαζόμενα παιδιά, ουσιοεξαρτώμενους και θύματα trafficking.

Η ένατη δράση που έκανε χρήση του δωρεάν παρεχόμενου χώρου του συνΑθηνά ήταν τα Creative Reuse workshops διοργανώνοντας δημιουργικές θεματικές συναντήσεις και εργαστήρια όπου οι συμμετέχοντες χρησιμοποιώντας πλαστικές σακούλες δημιουργούσαν νέα προϊόντα, σχέδια και υφές.

Η δέκατη δράση, το Ithaca Laundry της ΜΚΟ ΙΘΑΚΗ ανταποκρινόμενο στα προβλήματα του άστεγου πληθυσμού λειτουργούσε σε συγκεκριμένες ημέρες και ώρες της εβδομάδος κινητό πλυντήριο και στεγνωτήριο ρούχων με στόχο τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού που άστεγου πληθυσμού της πόλης. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία είχε βραβευτεί με το Social Impact Award 2015.

Η ενδέκατη δράση, οι Ναρκομανείς Ανώνυμοι (ΝΑ) φιλοξένησαν κάποιες από τις δραστηριότητές τους στην στέγη του συνΑθηνά. Οι ΝΑ είναι μία μη κερδοσκοπική οργάνωση παγκόσμιου βεληνεκούς με τα μέλη της να προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τη χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Η δωδέκατη δράση αφορούσε στον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Προσφύγων υπό τη διοργάνωση του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης. Καλλιτέχνες και μουσικοί πρόσφυγες παρουσίασαν τον πολιτισμό της πατρίδας τους σε μια ανοιχτή εκδήλωση.

Η δέκατη τρίτη δράση ήταν η ΑΜΚΕ Εργώ η οποία υλοποίησε την ψυχοπαιδαγωγική δράση «Τα Συναισθήματα σε Animation» σε ομάδα παιδιών προσφυγικού πληθυσμού με στόχο τη διαχείριση και έκφραση των συναισθημάτων τους και τη χρήση των οπτικοακουστικών μέσων προς όφελος τους, με τελικό αποτέλεσμα την παραγωγή μικρού μήκους βίντεο με κινούμενες εικόνες (Animation).

Η τελευταία δράση, το Her Space, μέρος του Street Embrace αφορούσε σε μία πρωτοβουλία για τις γυναίκες που βρίσκονται σε κατάσταση δρόμου.

Δυστυχώς, τον Ιούλιο του 2020 και μετά την καταγραφή των δράσεων της στέγης που αναλύθηκαν παραπάνω, η στέγη του συνΑθηνά έπαψε να λειτουργεί και να

προσφέρεται δωρεάν στις συλλογικότητες της πόλης. Σύμφωνα με πρόσφατες ανακοινώσεις ο χώρος διατίθεται για άλλες υπηρεσίες του Δήμου Αθηναίων.

8.4 Η πορεία του συνΑθηνά μέσα στο χρόνο

Προχωρώντας την ανάλυση ως προς την εξέλιξη του Οργανισμού, τα δύο πρώτα χρόνια έλαβαν προσπάθειες καταγραφής όλων των δράσεων προκειμένου να συμπεριληφθούν στη διαδικτυακή πλατφόρμα καθώς και την εδραίωση της χρήσης της στέγης του συνΑθηνά. Το 2016 είναι χρονιά ορόσημο για την πορεία του Οργανισμού καθώς υλοποιεί ένα σπουδαίο έργο, αυτό της επαναλειτουργίας της Δημοτικής Αγοράς της Κυψέλης (Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΟΥΛ-ΔΕΚ 2016), ένα εμβληματικό κτίριο στο κέντρο της πόλης με έτος ανέγερσης το 1935 που για αρκετά χρόνια βρισκόταν παρηκμασμένο και σε αχρηστία.

Ήδη από το 2015 ο Δήμος με τη διαδικασία της ανοιχτής διαβούλευσης κατέγραψε τις προτάσεις των πολιτών για τη χρήση και τη διαχείριση του χώρου, απευθύνοντας στο τέλος ανοιχτή πρόσκληση υποβολής προτάσεων. Το Impact Hub Athens επελέγη ως φορέας διαχείρισης για πέντε έτη ορίζοντας για τις εμπορικές δραστηριότητες που θα λαμβάνουν χώρα να είναι ηθικές και οικολογικές, ένα “εμπορικό κέντρο με συνείδηση” όπως το ονόμασαν και να ιδωθεί ως η πρώτη Αγορά Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Βασικός στόχος ήταν να δημιουργηθεί μια πραγματικά ανοικτή αγορά που θα απευθυνόταν σε μία ενεργή κοινότητα η οποία θα παράγει και θα καινοτομεί, αναβιώνοντας παράλληλα το περιβάλλον αστικό τοπίο. Το συνΑθηνά επιμελήθηκε μια σειρά από δράσεις για την αλληλεγγύη, τον πολιτισμό και την κοινωνική ένταξη προκειμένου οι πολίτες να έρθουν σε επαφή και να ξαναγνωρίσουν το κτίριο και τις δυνατότητες χρήσης που μπορούσε να τους προσφέρει.

Την ίδια χρονιά, ο Δήμος Αθηναίων σε συνεργασία με το Ίδρυμα Μποδοσάκη, υλοποιεί για πρώτη φορά το Social Dynamo, «Κοινωνικό Δυναμό», (Ίδρυμα Μποδοσάκη, Social Dynamo) σε μια προσπάθεια να προσφέρουν ολοκληρωμένη στήριξη σε ομάδες ενεργών πολιτών και συλλογικοτήτων της Κοινωνίας των Πολιτών. Το Social Dynamo προσέφερε ευκαιρίες εξέλιξης του έργου τους,

εξασφαλίζοντας τον απαραίτητο χώρο εργασίας, παραδίδοντας επιμορφωτικά προγράμματα, παρέχοντας τεχνική υποστήριξη και ευκαιρίες δικτύωσης, συνεργειών και ανταλλαγής ιδεών. Το Social Dynamo φιλοξενείται στο Σεράφειο Κέντρο και μέχρι το χρονικό διάστημα που εκπονείται η παρούσα εργασία, καθότι η δράση υλοποιείται ακόμη, έχει φιλοξενήσει 54 ομάδες, έχει προσφέρει επιμόρφωση σε 431 ομάδες και οργανώσεις και τέλος έχει υλοποιήσει 752 ώρες επαγγελματικής υποστήριξης. Το συνΑθηνά ήταν ο φορέας του Δήμου Αθηναίων που συμμετείχε στον προγραμματισμό και τη διάχυση του προγράμματος και στην πρόσκληση, αξιολόγηση και τελική επιλογή των ομάδων της Κοινωνίας των Πολιτών που συμμετέχουν στο Social Dynamo.

Επιπλέον δράσεις εκείνης της χρονιάς αφορούσαν στην αντιμετώπιση της οπτικής ρύπανσης και αφισορύπανσης σε προσόψεις κτιρίων της πόλης, με τον συντονισμό πολλών τμημάτων του Δήμου να απαιτείται και τον ιδιωτικό τομέα και πάλι να συμβάλει προσφέροντας τον κατάλληλο εξοπλισμό. Παράλληλη επιδίωξη ήταν η εικαστική αναβάθμιση του αστικού τοπίου της πόλης με στοχευμένες καλαίσθητες παρεμβάσεις.

Τέλος, το 2016 το συνΑθηνά σημείωσε διεθνή επιτυχία αποσπώντας το βραβείο καινοτομίας στην ετήσια απονομή των Eurocities Awards. Το θέμα του διαγωνισμού ήταν το «Sharing Cities» και οι τρεις κατηγορίες βράβευσης αφορούσαν στη συνεργασία, καινοτομία και συμμετοχή. Πιο συγκεκριμένα, το συνΑθηνά απέσπασε την πρώτη θέση στην κατηγορία καινοτομία για τη δράση που υλοποίησε για συλλογή και αξιολόγηση όλων των καλών πρακτικών των ενεργών πολιτών της πόλης. Ήταν μάλιστα η πρώτη φορά που υπήρξε συγκεντρωμένη αυτή η γνώση. Σε δεύτερο χρόνο κατόρθωσε να ενσωματώσει αυτές τις καλές πρακτικές ως μοχλούς θετικής αλλαγής στην πόλη της Αθήνας αλλά και στη διοίκησή της. Πρόκειται για μια διάκριση η οποία συνετέλεσε στην αναγνώριση του Δήμου Αθηναίων και του συνΑθηνά στα διεθνή μέσα ενημέρωσης και οδήγησε σε νέες συνεργασίες και συνέργειες.

Η παραπάνω επιτυχία οδήγησε το Δήμο Αθηναίων στη δημιουργία αυτοτελούς τμήματος Κοινωνικής Καινοτομίας και Εθελοντισμού. Σκοπός του οποίου ήταν να προωθήσει αποτελεσματικές λύσεις σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών και με τους φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Το συνΑθηνά αποτελούσε πλέον οργανικό κομμάτι του νεοϊδρυθέντος τμήματος, το οποίο τοποθετήθηκε απευθείας κάτω από το γραφείο Δημάρχου στο οργανόγραμμα του Δήμου.

Κατά το χρόνο συγγραφής της παρούσας εργασίας (Φεβρουάριος 2020) και με την αλλαγή στη Διοίκηση του Δήμου μετά τις δημοτικές εκλογές το Μάιο του 2019, το παραπάνω τμήμα έχει μετονομαστεί σε Τμήμα Καινοτομίας και Εξωστρέφειας.

Προχωρώντας στο 2017 (Απολογισμός συνΑθηνά, IAN–IOYN 2017), το πρώτο εξάμηνο του έτους, το συνΑθηνά επικεντρώθηκε στην εξωστρέφεια και τη διάχυση των προσφερόμενων λύσεων που υλοποιούσε τόσο εντός του Δήμου οργανώνοντας συναντήσεις με το προσωπικό του Δήμου προκειμένου να τους γνωστοποιήσει τη χρήση και τα οφέλη της πλατφόρμας όσο και εκτός με τη βραβευμένη καμπάνια επικοινωνίας «Η Αθήνα που δίνει», με την κυκλοφορία 14 βίντεο να προβάλλονται εντατικά σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του συνΑθηνά αλλά και τη δωρεάν προβολή αποσπασμάτων σε όλες τις οθόνες του μετρό της πόλης ως αποτέλεσμα συνεργασίας με την ΣΤΑ.ΣΥ.

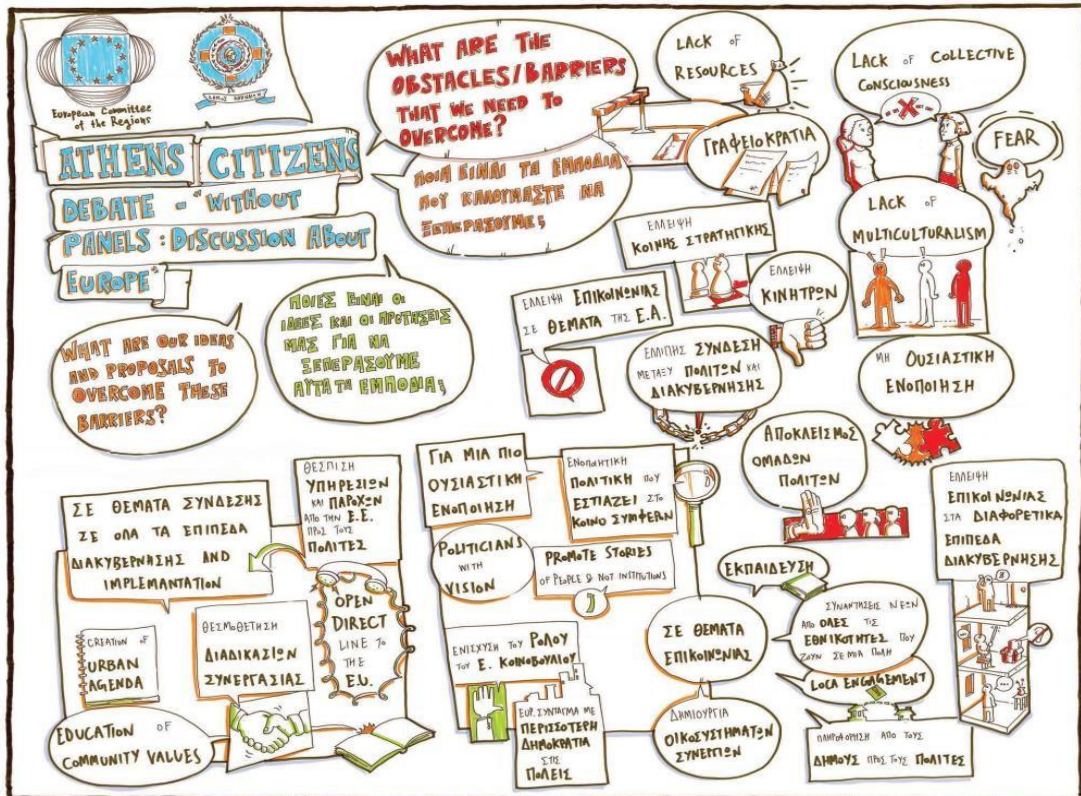
Επιπλέον, η βελτιστοποίηση και η αναβάθμιση των ψηφιακών εργαλείων του συνΑθηνά ως μόνιμο ζητούμενο του Οργανισμού οδήγησε στην απόσπαση του Αργυρού Βραβείου στην κατηγορία Δημόσιος Τομέας στην απονομή των WebX Awards, μιας διοργάνωσης η οποία κάθε χρόνο αξιολογεί και αναδεικνύει τα σημαντικότερα επιτεύγματα στο ελληνικό διαδίκτυο. Σε αυτό το σημείο τονίζεται ότι η διαδικτυακή πλατφόρμα του συνΑθηνά υλοποιείται με τη βοήθεια ανοικτού κώδικα, προσφέροντας και σε άλλες πόλεις ή Οργανισμούς τη δυνατότητα να την υιοθετήσουν και αξιοποιήσουν.

Ακόμη, το συνΑθηνά συμμετείχε στην οργανωτική επιτροπή της διοργάνωσης «Αθήνα Παγκόσμια Πρωτεύουσα Βιβλίου 2018», συμβάλλοντας στη διαμόρφωση

του προγράμματος μέσα από τις αρχές της συμμετοχικότητας και της ουσιαστικής αλληλεπίδρασης με τους ενεργούς πολίτες της Αθήνας.

Μία ακόμη πρωτοβουλία που λάμβανε χώρα την ίδια περίοδο αφορούσε στις «Ανοιχτές Δευτέρες» (Government Innovation: Mayors Challenge, Athens, SYNATHINA, 4 steps to support citizen initiatives that improve quality of life in the city) που πραγματοποιούνταν στα γραφεία του συνΑθηνά ως στοχευμένες θεματικές συναντήσεις όπου ομάδες πολιτών, υπηρεσίες του Δήμου, και ιδιωτικοί φορείς συζητούσαν παραγωγικά πάνω σε συγκεκριμένες προτεραιότητες της πόλης. Ήταν η πρώτη φορά που χώροι που ανήκουν στο Δήμο χρησιμοποιούνταν ελεύθερα και από πολίτες. Ο μοντέρνος ανοιχτός χώρος στο Σεράφειο Κέντρο δημιουργούσε ευχάριστο κλίμα συνεργασίας. Η διάταξη επίσης του χώρου των φυσικών συναντήσεων με το μεγάλο κυκλικό τραπέζι να δεσπόζει στο χώρο έδινε σε όλους την αίσθηση της ισότητας και της ισοτιμίας αναφορικά με το λόγο συμμετοχής τους στις συζητήσεις της Ανοιχτής Δευτέρας. Δεν ήταν λίγες μάλιστα οι φορές που προέκυψαν επιτυχημένες συνεργασίες μέσα από αυτήν την πρωτοβουλία .

Τέλος, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας “Reflecting on Europe” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών, με την συμμετοχή 86 πόλεων της Ευρώπης να διοργανώνουν συζητήσεις με στόχο την καταγραφή των προβληματισμών και των ιδεών των πολιτών για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το συνΑθηνά σχεδίασε και υλοποίησε την αντίστοιχη συνάντηση που φιλοξενήθηκε στην Αθήνα με την εξαγωγή των συμπερασμάτων να αφορά κυρίως στην ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης, την καλύτερη διασύνδεση των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας ανάμεσα στους πολίτες και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Εικόνα 17 Οπτικοποιημένο σχέδιο των συμπερασμάτων “Reflecting on Europe”. Πηγή: Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΑΝ-ΙΟΥΝ 2017.

Το δεύτερο εξάμηνο του 2017 (Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΟΥΛ-ΔΕΚ 2017), το συνΑθηνά φιλοξενείται πλέον στο Σεράφειο Κέντρο όπου συστεγάζεται με τα προγράμματα και τις πρωτοβουλίες Athens Digital Lab, Athens Culture Net, Social Dynamo, Ανοιχτά Σχολεία, Athens Makers Space, Europe Direct κ.ά, ενισχύοντας την αποστολή του και δημιουργώντας το έδαφος για ένα οικοσύστημα συνεργασίας και συνσχεδιασμού καινοτόμων δράσεων με θετικό αντίκτυπο για την πόλη.

Είναι η ίδια περίοδος που η πρόταση της Αθήνας, στο σχεδιασμό της οποίας η ομάδα του συνΑθηνά είχε καθοριστική συμβολή, ήταν μία από τις 15 προτάσεις που διακρίθηκαν στην πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Urban Innovative Actions. Η πρόταση που κατατέθηκε ήταν το πιλοτικό πρόγραμμα Curing the Limbo το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2021 και σύμφωνα με τους συντελεστές του συνΑθηνά στη δια ζώσης συνάντησή μας (Φεβρουάριος 2018) αφορά στο βασικό έργο που η ομάδα υλοποιεί αυτό το διάστημα παράλληλα πάντα με τη διαδικτυακή

πλατφόρμα και τη στέγη του συνΑθηνά. Λεπτομέρειες για το πιλοτικό έργο Curing the Limbo δίνονται παρακάτω.

Μία ακόμη δράση εκείνης της περιόδου ήταν η συνεργασία με το Κέντρο Συντονισμού για θέματα Μεταναστών και Προσφύγων (ACCMR). Οι δράσεις και των δύο Οργανισμών μπορούσαν να προβάλλονται ταυτόχρονα και στην πλατφόρμα του ACCMR, και στον ιστότοπο του συνΑθηνά. Αντίστοιχα, οι δράσεις και οι υπηρεσίες που αναρτώνται στην πλατφόρμα του ACCMR μπορούσαν να λάβουν υποστήριξη από το δίκτυο των πρωτοβουλιών του συνΑθηνά. Έτσι ο αντίκτυπος των δράσεων για πρόσφυγες και μετανάστες και το δίκτυο των υποστηρικτών τους διευρύνθηκε ακόμη περισσότερο.

Στο πλαίσιο της υλοποίησης του Social Dynamo εγκαινιάστηκε συνεργασία με την Ολλανδική πρεσβεία στην Ελλάδα και υλοποιήθηκε το πρόγραμμα Amsterdam – Athens | Building Capacity for Supporting Refugees στη διάρκεια του οποίου ομάδες που δραστηριοποιούνται στην υποστήριξη προσφύγων στην Ελλάδα εκπαιδεύονται και έρχονται σε επαφή με βέλτιστες πρακτικές που ακολουθούνται στην Ολλανδία διεκδικώντας χρηματική δωρεά για την ενδυνάμωση των δράσεών τους.

Επιπρόσθετη δράση που υλοποίησε το συνΑθηνά ήταν τα Ανοιχτά Σχολεία και αφορούσε σε σχολικά κτίρια του Δήμου που παρέμεναν ανοιχτά εκτός ωρών σχολικής διδασκαλίας και προσφέρονταν ως χώροι συνάντησης των κατοίκων για δωρεάν δράσεις πολιτιστικού, ψυχαγωγικού, εκπαιδευτικού, τεχνολογικού και αθλητικού χαρακτήρα.

Τέλος, κάποιες από τις δράσεις που έλαβαν την υποστήριξη του συνΑθηνά ήταν η Βιβλιοθήκη για πρόσφυγες σε κέντρο φιλοξενίας στην Αθήνα σε συνεργασία με την ομάδα We Need Books. Η υποστήριξη των ανοιχτών εκδηλώσεων του οργανισμού Higgs όπου παρουσιάζονται επιτυχημένες ΜΚΟ της Ελλάδας και του εξωτερικού και αναπτύσσονται θέματα ευρύτερου ενδιαφέροντος από το οικοσύστημα των ΜΚΟ. Η συμμετοχή στο Πρότζεκτ Πλατεία Βικτωρίας και άλλα.

Σημαντική στιγμή στα έργα υλοποίησης του Δήμου Αθηναίων και του συνΑθηνά ήταν η βράβευση της Αθήνας με το πρώτο βραβείο “Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας Καινοτομίας 2018” (EC, Athens is the European Capital of Innovation 2018), μία πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με χρηματικό έπαθλο ενός εκατομμυρίου ευρώ.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι υπόλοιπες πόλεις της τελικής κατάταξης ήταν το Ώρχους (Δανία), το Αμβούργο (Γερμανία), η Λέουβεν (Βέλγιο), η Τουλούζη (Γαλλία), το Ούμεο (Σουηδία). Η βράβευση αφορούσε σε μία σειρά έργων που υλοποίησε η Αθήνα συμπεριλαμβανομένων της χρήσης του Σεράφειου Κέντρου, την ανακατασκευή της Αγοράς της Κυψέλης, η πορεία της οποίας σχολιάστηκε εκτενώς παραπάνω, της πρωτοβουλίας Curing the Limbo, της πρωτοβουλίας This is Athens, μίας δράσης διάδοσης και διαφήμισης των όμορφων σημείων της πόλης της Αθήνας, του πιλοτικού προγράμματος αστικής αναβίωσης This is Athens-Polis το οποίο απευθυνόταν σε όλους τους πολίτες της Αθήνας, όπου διαμέσου συμμετοχικών διαδικασιών προωθούνταν ήπιες παρεμβάσεις στην πρωτεύουσα. Το πιλοτικό πρόγραμμα This is Athens-Polis απέσπασε ξεχωριστή διάκριση τον Ιούνιο του 2019 στο διαγωνισμό του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πόλεων & Περιφερειών για την Κοινωνική Οικονομία «REVES -European Network of Cities and Regions for the Social Economy» αποσπώντας το 2ο βραβείο.

Η επιλογή των νικητήριων πόλεων έγινε από ανεξάρτητη κριτική επιτροπή ειδικών εμπειρογνομόνων από τοπικές διοικήσεις, πανεπιστήμια, επιχειρήσεις και του Τρίτου Τομέα, ενώ τα κριτήρια σχετίζονται με τη χρήση καινοτόμων λύσεων και νέων τεχνολογιών στην επίλυση επίκαιρων κοινωνικών προκλήσεων εμπλέκοντας τις τοπικές κοινωνίες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Αναλύοντας την πορεία του Οργανισμού ανά έτος, σε αυτό το σημείο περιγράφονται οι δράσεις που έκαναν χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας για το έτος 2019 προκειμένου να αναζητηθεί η σύνδεση των δράσεων αυτών με τα τρέχοντα προβλήματα τα οποία έχει ορίσει ο Δήμος της Αθήνας προς επίλυση και είχαν αναφερθεί παραπάνω. Αρχικά, παρατηρείται ότι πολλές δράσεις αφορούν σε πρωτοβουλίες που κάνουν χρήση και της στέγης.

Παρακάτω δίνονται στοιχεία των συνολικών δράσεων ανά κατηγορία για το 2019 όπως αυτά έχουν συλλεγεί από την ομάδα του συνΑθηνά και κοινοποιήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

Πίνακας 12 Συνολικές δράσεις ανά κατηγορία και ανά δημοτική κοινότητα για το 2019. Πηγή: πρωτότυπο υλικό αρχείου, συνΑθηνά.

	1η Δ.Κ.	2η Δ.Κ.	3η Δ.Κ.	4η Δ.Κ.	5η Δ.Κ.	6η Δ.Κ.	7η Δ.Κ.
Αλληλεγγύη	119	1	37	0	0	4	2
Πολιτισμός	11	0	42	2	2	65	2
Οικονομία	0	0	37	0	0	8	0
Δημόσιος Χώρος	11	0	39	2	0	14	1
Περιβάλλον	1	0	38	0	1	23	0
Τεχνολογία	2	0	35	0	0	1	0
Υγεία	189	1	36	2	0	1	0
Εκπαίδευση / ενημέρωση	136	3	58	0	3	93	5
Τουρισμός	0	1	36	0	0	4	0
Παιδί	107	20	37	0	1	14	3
Μετανάστες / Πρόσφυγες	120	0	42	2	0	25	0

Πιο συγκεκριμένα, για το μήνα Ιανουάριο (2019) πραγματοποιήθηκαν εργαστήρια ανοιχτών τεχνολογιών για τους πρόσφυγες και την ελληνική νεολαία της πόλης, συναντήσεις ενημέρωσης για τα Ανθρώπινα δικαιώματα, για θέματα εξαρτήσεων, εργαστήρια φωτογραφίας, ανταλλαγές βιβλίων, περιπατητικές ξεναγήσεις στην πόλη, βιωματικά εργαστήρια συμπεριληπτικού πολιτισμού και άλλα.

Για το μήνα Φεβρουάριο (2019) στο πλαίσιο του προγράμματος του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος “Πάμε Δυτικά – Ανακαλύπτουμε τη Δυτική Αθήνα” διοργανώθηκε δωρεάν επίσκεψη και ξενάγηση στο Μητροπολιτικό Πάρκο Αντώνης Τρίτσης.

Υπήρξε η διοργάνωση έκθεσης φωτογραφίας και εργαστηρίου προγραμματισμού και στοχοθέτησης για την κατεύθυνση ΜΚΟ, θεατρική παράσταση για τη στήριξη ασυνόδευτων παιδιών πρόσφυγες και άλλα.

Για το μήνα Μάρτιο (2019) υλοποιήθηκαν δράσεις κοινωνικής ένταξης μέσω του Αθλητισμού, καλλιτεχνικά σεμινάρια και εργαστήρια, γνωριμία με την πλατφόρμα συμπεριληπτικού χορού Kyma Project με μικτές ομάδες καλλιτεχνών να

αυτοσχεδιάζουν προωθώντας συμπεριληπτικές πρακτικές και το δικαίωμα στην προσβασιμότητα καθώς και συζητήσεις επαγγελματικής ενδυνάμωσης στελεχών ΜΚΟ.

Για το μήνα Απρίλιο (2019) το συνΑθηνά παρείχε αρωγή σε δράσεις εξοικείωσης με την αναπηρία, σε συναυλία περσικής μουσικής, σε δράση ανταλλαγής ρούχων, σε συλλογή παιχνιδιών για την προσφορά τους στις ημέρες του Πάσχα, σε αστικούς λογοτεχνικούς περιπάτους, σε προβολή ταινιών και άλλα.

Για το μήνα Μάιο (2019) στο πλαίσιο της Ημέρας της Ευρώπης διοργανώθηκε ο διαγωνισμός Wiki Loves EU Editathon, ενώ τον ίδιο μήνα υλοποιήθηκαν εργαστήρια κλασικής μουσικής και μουσικοκινητικής, εγκαίνια έκθεσης φωτογραφίας, προβολές ταινιών, ξεναγήσεις στο πλαίσιο του Curing the Limbo στον Κολωνό, φεστιβάλ αφιερωμένο στην ουκρανική κουλτούρα καθώς και αφρικανικό φεστιβάλ, συλλογή υλικών για άτομα σε κατάσταση δρόμου, εργαστήριο του Social Dynamo για την εξεύρεση πόρων ΜΚΟ και άτυπων ομάδων πολιτών με ψηφιακά μέσα.

Για το μήνα Ιούνιο (2019) υπήρχαν δράσεις κατά της χρήσης ναρκωτικών, κατά των ανήλικων θυμάτων εγκληματικότητας, για το κίνημα των μηδενικών αποβλήτων. Διοργανώθηκαν μαθήματα επαγγελματικής ενδυνάμωσης, εικαστικές εκθέσεις, συνεδρίες σχετικές με λογιστικά και φοροτεχνικά ζητήματα καθώς και εκδηλώσεις με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Πρόσφυγα.

Όσον αφορά τον Ιούλιο (2019), διοργανώθηκε το πρώτο Summer Camp ‘Κοινωνικής Αλλαγής’, ομαδικά εργαστήρια αναζήτησης εργασίας, ψυχοπαιδαγωγικά εργαστήρια με στόχο τη διαχείριση και έκφραση των συναισθημάτων, προβολές ταινιών, εκδήλωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, ενημέρωση για τα εργασιακά δικαιώματα και άλλα.

Και το μήνα Αύγουστο (2019) παρατηρήθηκε πληθώρα δράσεων ποικίλης ύλης που αφορούσαν σε πολιτιστικά δρώμενα αλλά και στις συστηματικές συναντήσεις των ομάδων ONE STOP, PRAKSIS, ITHACA και άλλα.

Για το μήνα Σεπτέμβριο (2019) κοινοποιούνται μέσω της πλατφόρμας του συνΑθηνά πληθώρα εκδηλώσεων εργασιακής ενδυνάμωσης, καλλιτεχνικών εργαστηρίων και εργαστηρίων βιωματικής μάθησης, εκπαιδευτικών προγραμμάτων ενίσχυσης παιδιών και τρίτης ηλικίας και άλλα.

Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους δημοσιοποιούνται δραστηριότητες με γνώμονα τον πολιτισμό, την ομαλή ένταξη των προσφύγων στην πόλη, την προαγωγή της ψυχικής υγείας, την εργασία, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και άλλα.

Το μήνα Νοέμβριο κοινοποιήθηκε διοργάνωση σεμιναρίων τέχνης και μουσικής για παιδιά και ενήλικες, εκπαίδευση ομάδων που ασχολούνται με την ένταξη μεταναστών και ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλα.

Κλείνοντας τις δράσεις του 2019, για το μήνα Δεκέμβριο διοργανώθηκαν δράσεις με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ατόμων με Αναπηρία, εορταστικά φεστιβάλ μειονοτήτων της πόλης, προβολή ταινιών, συμβουλευτικές συνεδρίες σε νομικά θέματα και άλλα.

Όσον αφορά τις δράσεις του συνΑθηνά για τα έτη 2019-2020 ήταν και η συμμετοχή του Οργανισμού στο ευρωπαϊκό ερευνητικό έργο The Rock. Το έργο ROCK αναπτύσσει μια καινοτόμο και συνεργατική προσέγγιση για την αναγέννηση ιστορικών κέντρων ευρωπαϊκών πόλεων με γνώμονα την πολιτιστική κληρονομιά ως μοχλό ανάπτυξης, αναγέννησης και βιωσιμότητας. Η Αθήνα με την υλοποίηση των παραπάνω έργων της κατατάσσεται στις πόλεις-μοντέλα του έργου και χρησιμοποιείται ως παράδειγμα για τις πόλεις-μιμητές. Στην παρούσα φάση του έργου (Φεβρουάριος 2020) η πόλη Τέτοβο της Βόρειας Μακεδονίας υλοποιεί αντίστοιχη πλατφόρμα με τον συνΑθηνά βάσει της καθοδήγησης των συντελεστών του συνΑθηνά.

Στην παρούσα φάση συγγραφής της εργασίας (Ιούνιος 2020) το συνΑθηνά υλοποιεί το πιλοτικό έργο Curing the Limbo και σύμφωνα με τους συντελεστές του Οργανισμού αφορά σε έργο μείζονος σημασίας.

8.5 Curing the Limbo

Το Curing the Limbo (2018-2021) υλοποιείται στο πλαίσιο συνεργασίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), της Catholic Relief Services (CRS), της International Rescue Committee (IRC) και της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ) ενώ συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης μέσω της Πρωτοβουλίας Αστικές Καινοτόμες Δράσεις (UIA). Η πηγή χρηματοδότησης του έργου έχει μεγάλη σημασία καθώς η UIA ως εργαλείο της Ε.Ε. θεσμοθετήθηκε για να παράσχει στις δημοτικές αρχές ολόκληρης της Ευρώπης τους απαραίτητους πόρους και το χώρο σε μια απόπειρα να αντιμετωπίσουν πολυδιάστατες προκλήσεις με ρηξικέλευθες και μη αποδεδειγμένες ιδέες καθώς και να πειραματιστούν στους τρόπους με τους οποίους μπορούν οι νέες αυτές ιδέες να ενσωματωθούν στην πραγματική ζωή. Βασικό σημείο αξιολόγησης είναι η έκβαση των αποτελεσμάτων να μπορεί να μεταφερθεί ως καλή πρακτική και σε πόλεις άλλου κράτους μέλους. Η UIA δε θεωρείται δηλαδή, μία από τις παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης της ΕΕ αλλά στηρίζει πιλοτικά, έργα καινοτόμα και πειραματικά.

Το έργο εστιάζει στη σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού φορέα καθώς και του πανεπιστημιακού χώρου. Η συμμετοχή του Πανεπιστημίου Αθηνών κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς η συμμετοχή του πανεπιστημιακού κόσμου σε έργα κοινωνικής καινοτομίας είναι ισχνή, ως αποτέλεσμα της συμμετοχής της πανεπιστημιακής κοινότητας κυρίως σε τεχνολογικά έργα. Η μεταφορά γνώσης, τεχνογνωσίας και η σπουδή σε χρήση ερευνητικών εργαλείων θα μπορούσε να ωφελήσει και την πραγματοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας .

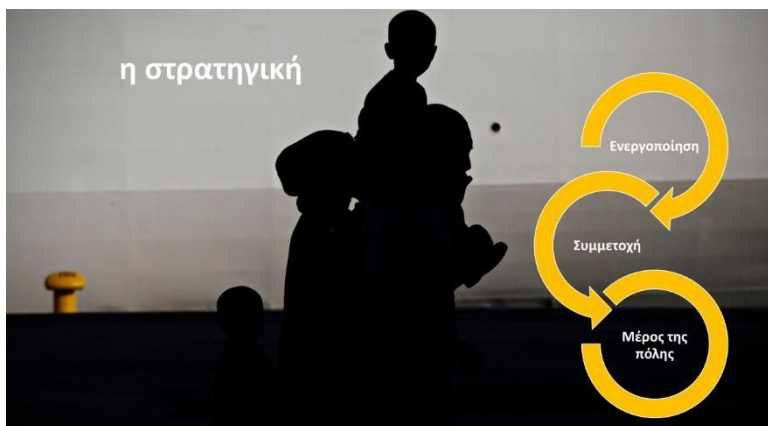
Στην ίδια θεματική υλοποιήθηκαν ακόμη τέσσερα έργα σε Αμβέρσα, Μπολόνια, Βιέννη και Ουτρέχτη ενώ έως το 2021, εκτός από την Αθήνα αναπτύσσουν καινοτόμες δράσεις το Κόβεντρι και η Fuenlabrada.

Στόχος του προγράμματος είναι η ομαλή ένταξη των ενήλικων προσφύγων στην πόλη της Αθήνας. Πιο συγκεκριμένα, οι πρόσφυγες που έχουν λάβει άσυλο και

ευρισκόμενοι στο μεταβατικό στάδιο πλήρους ένταξης, παρακολουθούν μαθήματα ελληνικών, αγγλικών, σεμινάρια δημιουργικής έκφρασης και νέων τεχνολογιών. Τέλος, αποκτούν πρόσβαση σε οικονομική στέγαση και υπάρχει πρόβλεψη για συμμετοχή σε συνεδρίες επαγγελματικού προσανατολισμού.

Η εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών για την ένταξη των προσφύγων στην πόλη της Αθήνας και η διαμόρφωση ενός βιώσιμου μοντέλου δράσης αναμένεται να αποτελέσει πρόταση δημόσιας πολιτικής εφαρμόσιμη στην κλίμακα και άλλων ευρωπαϊκών πόλεων.

Η στρατηγική επίτευξης των στόχων του έργου ορίζεται με τα παρακάτω οπτικοποιημένα βήματα. Ενεργοποίηση των προσφύγων, συμμετοχή τους στα προσφερόμενα μαθήματα με τελικό στόχο την ομαλή ενσωμάτωση τους στην πόλη.

Εικόνα 18 Στρατηγική επίτευξης έργου **Curing the Limbo**. Πηγή: **Curing the Limbo**, Η παρουσίαση

Πιο συγκεκριμένα, το πεδίο της έρευνας του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη μεθοδολογία «έρευνα δράσης» και σε αυτό το στάδιο του έργου εντοπίζεται η συμμετοχή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εκτενέστερα, το Πανεπιστήμιο Αθηνών παρέχει τη μέθοδο, οργανώνει τα μαθήματα, εκπαιδεύει εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους και καταρτίζει σεμινάρια ενδυνάμωσης της ομάδας. Στην έρευνα

δράσης ακολουθείται συγκεκριμένη μεθοδολογία με τα βασικά βήματα να αφορούν στην αποτύπωση, ανάλυση και διαρκή επαναπροσδιορισμό του προγραμματισμού κάθε μέρους του προγράμματος. Από την οικονομική στέγαση και τα σεμινάρια, μέχρι τις δράσεις που υλοποιούνται στις γειτονιές και τη συμβουλευτική επαγγελματικού προσανατολισμού, κάθε στάδιο και βήμα σχεδιάζεται, εφαρμόζεται, αναλύεται, αξιολογείται και επανασχεδιάζεται βάσει συγκεκριμένων αποτελεσμάτων.

Ακολουθεί σχηματοποίηση της μεθοδολογίας με τα βήματα να ορίζονται ως σχεδιασμός, υλοποίηση, παρατήρηση και αξιολόγηση και τέλος επαναπροσδιορισμός.

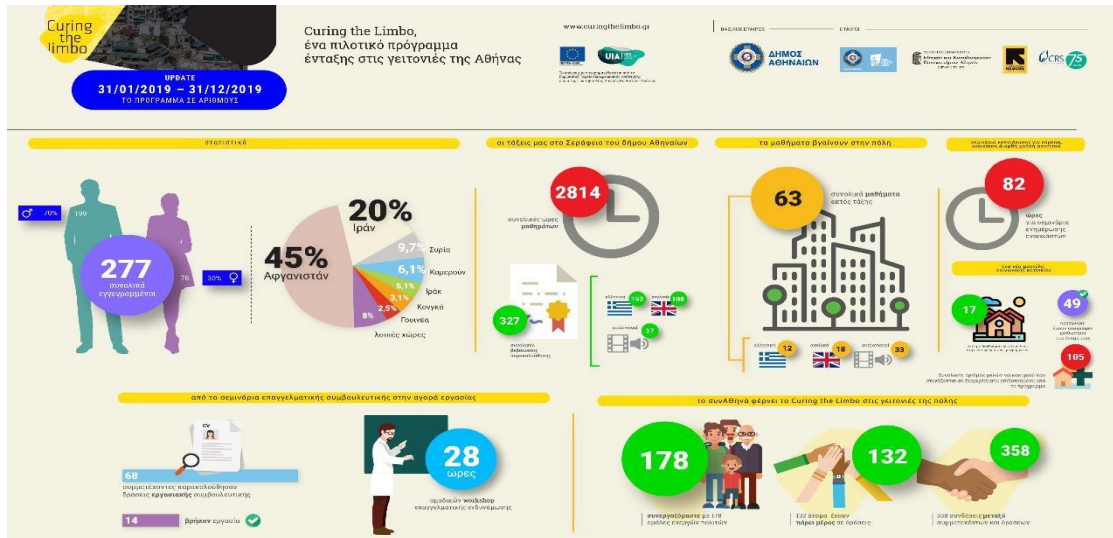
η μεθοδολογία

Με την έρευνα-δράσης κάθε στάδιο σχεδιάζεται, υλοποιείται, αναλύεται αξιολογείται και επαναπροσδιορίζεται βάσει πραγματικών αποτελεσμάτων. Η διαδικασία γίνεται έτσι δυναμική και ευέλικτη.

Εικόνα 19 Μεθοδολογία έργου Curing the Limbo. Πηγή: Curing the Limbo, η Παρουσίαση.

Παρακάτω δίνονται συνοπτικά οι δράσεις που έχουν υλοποιηθεί και ο αριθμός συμμετεχόντων κατά το πρώτο έτος του έργου. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι έχουν συμμετάσχει 277 ωφελούμενοι έχοντας ολοκληρώσει 2814 ώρες μαθημάτων σε συνεργασία με 178 ομάδες ενεργών πολιτών.

Εικόνα 20 Δράσεις Curing the Limbo, 31/1/2019-31/12/2019. Πηγή: Curing the Limbo, Το πρόγραμμα σε αριθμούς.

Οι καινοτόμες πρακτικές του προγράμματος εστιάζουν στον συμμετοχικό σχεδιασμό υπηρεσιών που στοχεύουν στη μετεκπαίδευση και προσιτή στέγαση των προσφύγων.

Οι νέες γνώσεις και δεξιότητες που θα αποκομίσουν οι ωφελούμενοι δημιουργούν νέες προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης, κυρίως σε σχήματα ανταλλακτικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Η μεγάλη πρόκληση του προγράμματος είναι η αρμονική συνύπαρξη και η συνεργασία των κατοίκων της πόλης με τους πρόσφυγες.

Για την επίτευξη της οικονομικά προσιτής κατοικίας το πρόγραμμα έχει δημιουργήσει μια ηλεκτρονική πλατφόρμα (βάση δεδομένων) διαθέσιμων προς ενοικίαση ακινήτων μόνον για τους συμμετέχοντες του προγράμματος αφού πρώτα κάλεσε ιδιοκτήτες και εκμισθωτές διαθέσιμων προς ενοικίαση ακινήτων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Αθηναίων, εμβαδού 30τ.μ. και άνω, που επιθυμούσαν να μετέχουν στο πρόγραμμα. Με τη διάθεση των ακινήτων οι φορείς του προγράμματος αναμένουν οικονομικά οφέλη για την πόλη υπό την έννοια ότι θα υπάρξει νέα πνοή ζωντάνιας και ανανέωσης στις γειτονιές της Αθήνας .

Στην παρούσα φάση υλοποίησης του έργου Curing the Limbo (Φεβρουάριος 2020) ολοκληρώνεται η ανοιχτή πρόσκληση co-Athens της «Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών – Αναπτυξιακή Ανώνυμος Εταιρεία Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης» (Ε.Α.Τ.Α. Α.Ε.) ως εταίρος του έργου, προς κατοίκους, πρωτοβουλίες πολιτών, αναγνωρισμένους πρόσφυγες και τοπική αυτοδιοίκηση να ενώσουν τις δυνάμεις τους προς όφελος της πόλης και να πραγματοποιήσουν δράσεις με θετικό αντίκτυπο. Για την υλοποίηση των δράσεων υπάρχει πρόβλεψη χρηματοδότησης και συμβουλευτικής υποστήριξης καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, από το στάδιο διαμόρφωσης της αρχικής ιδέας έως την τελική υλοποίησή της.

Οι φορείς του Curing the Limbo κατέγραψαν μέσω ερευνητικών εργαλείων τις ανάγκες των πολιτών και των προσφύγων καθώς και τις γειτονιές που θα πρέπει να υποστηριχθούν και κατέληξαν στην ανάγκη παρεμβάσεων στο δημόσιο χώρο με καθαρισμό και ανάδειξη επιφανειών-προσώπων κτιρίων, την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάγκη προώθησης του τοπικού τουριστικού προϊόντος, την ανάγκη πολιτιστικών δράσεων στις γειτονιές και την ανάγκη δράσεων αθλητισμού και ευεξίας ενώ οι περιοχές παρέμβασης του co-Athens αφορούν υποβαθμισμένες γειτονιές της πόλης στην ευρύτερη περιοχή Βοτανικού και Μεταξουργείου καθώς επίσης και περιοχές γύρω από τη Βικτώρια και τα Πατήσια.

Η συνεργασία που θα προκύψει από τους πρόσφυγες συμμετέχοντες μαζί με τις ομάδες που θα επιλεγούν θα πρέπει να στηρίζονται σε σχέσεις ισοτιμίας και αμοιβαιότητας ενώ παράλληλα οι προτεινόμενες λύσεις θα πρέπει να είναι βιώσιμες.

Και οι δράσεις του co-Athens όπως και όλη η λογική του Curing the Limbo θα πρέπει να υποστηρίζουν τη δραστηριοκεντρική και συμμετοχική μεθοδολογία των συμμετεχόντων καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθούν πολλαπλασιαστικά οφέλη για ένα ευρύτερο σύνολο επωφελούμενων αλλά και για την ίδια την πόλη. Τα συνεργατικά εγχειρήματα ως αποτέλεσμα συνεργειών και δικτύωσης μεταξύ προσφύγων και κατοίκων της πόλης είναι το βασικό ζητούμενο τέτοιου είδους προγραμμάτων, προτείνοντας βιώσιμες λύσεις για τις αναδυόμενες

προκλήσεις της πόλης. Επιμέρους στόχοι είναι η ενεργοποίηση ανθρώπων που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό και αβεβαιότητα, η προώθηση της διαπολιτισμικότητας και η διευκόλυνση της συνεργασίας ανάμεσα σε κατοίκους της πόλης διαφορετικών εθνοτήτων, η ενίσχυση της ικανότητας των κατοίκων να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν ιδέες με θετικό κοινωνικό αντίκτυπο για τις κοινότητές τους με τρόπο συμμετοχικό.

Επιπλέον από τα παραπάνω ζητούμενα είναι η βιωσιμότητα ενός τέτοιου είδους προγράμματος. Μέσα από την εφαρμογή και την αξιολόγηση των πιλοτικών δράσεων του Curing the Limbo, επιδιώκεται η δημιουργία ενός μοντέλου ένταξης που θα εξασφαλίζει τη συνέχισή του στην πόλη της Αθήνας και μετά την ολοκλήρωση του πιλοτικού προγράμματος το 2021.

Παράλληλα, ζωτικής σημασίας στόχος του προγράμματος είναι η κατάθεση αυτού του πιλοτικού μοντέλου δράσης ως επίσημη πρόταση δημόσιας πολιτικής στο σχέδιο δράσης «Ένταξη Προσφύγων και Μεταναστών» για τις ευρωπαϊκές πόλεις. Υπό αυτό το πλαίσιο ο ρόλος της δημοτικής αρχής θα είναι κομβικός για την υλοποίηση του προγράμματος αφού θα είναι ο φορέας συνέχισης και παρακαταθήκης του προγράμματος. Μέσω του Δήμου, το έργο και οι καλές πρακτικές του Curing the Limbo δύναται να προταθούν ως επίσημες πολιτικές προτάσεις που μπορούν να εφαρμοστούν και σε άλλες πόλεις.

Σε αυτό το σημείο ολοκληρώθηκε η συνολική ανάλυση του έργου συνΑθηνά με την έως τώρα πορεία του και κατά την περίοδο συγγραφής της παρούσας εργασίας (Φεβρουάριος-Ιούλιος 2020). Το συνΑθηνά ως μία πρωτοβουλία της δημοτικής αρχής κατάφερε σε μία δύσκολη για τη χώρα συγκυρία να διακριθεί σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς διαγωνισμούς και να υλοποιήσει το όραμά του. Έδωσε φωνή μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας και φυσική στέγη σε όλες τις συλλογικότητες της πόλης που είχαν ως στόχο το θετικό κοινωνικό αντίκτυπο και την προσφορά αλληλεγγύης. Με την πάροδο του χρόνου ενέταξε στις δράσεις του πολλές συνεργασίες και ανέλαβε το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ πολιτών και δημοτικής αρχής προσφέροντας καθοδήγηση και τεχνογνωσία και στις δύο πλευρές. Με επιμονή και γνώση του

τομέα τους οι συντελεστές του οργανισμού κατάφεραν να εξοικονομούν τους κατάλληλους πόρους για την συντήρηση του Οργανισμού.

Με γνώμονα όσων έχουν αναλυθεί έως τώρα, ακολουθούν τα κεφάλαια των αποτελεσμάτων, της συζήτησης και των συμπερασμάτων.

9. Αποτελέσματα

Στο παρόν κεφάλαιο ακολουθούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν τόσο από την ποιοτική και όσο και από την ποσοτική ανάλυση της έρευνας. Λεπτομερέστερα, παραθέτονται οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν τα στελέχη του Οργανισμού μέσα στην πορεία δράσης τους, η γνώση που αποκόμισαν μέσα από την ποικιλομορφία των δράσεων τους, προσφέροντας θετικό κοινωνικό αντίκτυπο στην πόλη με εργαλεία επιτυχίας τον συνσχεδιασμό, την συναπόφαση, την συναξιολόγηση και την συνευθύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων της πόλης.

Όπως αναφέρθηκε ήδη η δημοσιοοικονομική κρίση και η συνακόλουθη χρηματοοικονομική εποπτεία συνετέλεσαν σε γρήγορες εξελίξεις όσον αφορά το στάτους της κοινωνικής καινοτομίας στη χώρα. Παρατηρήθηκαν αλλαγές στο νομικό πλαίσιο προκειμένου να γίνει πιο πρόσφορο το περιβάλλον για την άνθιση επιχειρήσεων Κοιν.Σ.Επ. και Κ.Α.Λ.Ο. και στην επαγγελματικοποίηση αυτού του κλάδου για τις επιχειρήσεις που έχουν ως κέντρο τον άνθρωπο και την επίλυση των προβλημάτων που αυτός μπορεί να έχει σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του. Σαφώς και συγκεκριμένα εμπόδια έπρεπε να ξεπεραστούν όπως αυτό της γραφειοκρατίας, της μέτριας ψηφιοποίησης του κράτους, της έλλειψης πρότερης τεχνογνωσίας και της αδυναμίας επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων για ένα έργο κοινωνικής καινοτομίας. Τα παραπάνω δε διαφοροποιούν το γεγονός ότι ο κλάδος της κοινωνικής καινοτομίας είναι ένας κλάδος που ανθεί και που ανοίγει νέους ορίζοντες για τη μελέτη του ατόμου και της κοινωνίας και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης.

Το συνΑθηνά συστάθηκε και αναπτύχθηκε υπό τη σκέπη του Δημαρχείου της πρωτεύουσας το 2013. Αφορούσε σε ιδέα της τέως δημαρχίας και αρχικά προσέφερε στέγη και βήμα σε όλες τις αυτόνομες προσπάθειες που λάμβαναν χώρα στην πόλη και είχαν πάντα ως γνώμονα την κοινωνική συνεισφορά. Ως στέγη λογίζεται ένας φυσικός τόπος συνάντησης που παρεχόταν δωρεάν και ως φωνή λογίζεται η διαδικτυακή πλατφόρμα συνεργασίας που υλοποίησε ο Οργανισμός κατακτώντας την πρώτη θέση στο διαγωνισμό Bloomberg Philanthropies Mayors Challenge το 2014 αποσπώντας χρηματικό έπαθλο που του επέτρεψε να υλοποιήσει την ιδέα του.

Το συνΑθηνά μέσα από τις δράσεις του μπορούσε να ιδωθεί ως ο διαμεσολαβητής μεταξύ των πολιτών και της επίσημης δημοτικής αρχής. Η σαφήνεια στα αιτήματα των ομάδων προς το Δήμο ήταν σημαντικός παράγοντας επιτυχίας καθώς στα ασαφή αιτήματα ελλόχευε ο κίνδυνος να μη μπορούν να υλοποιηθούν όταν δεν ήταν ξεκάθαρο σε ποιο τμήμα ή και υπηρεσία του Δήμου αφορούσαν.

Στη συνέχεια, η βεντάλια των δράσεων του Οργανισμού συμπεριέλαβε και άλλες δράσεις παρέμβασης όπως το Open Mondays, έργα κατά της οπτικής ρύπανσης, η υλοποίηση επαναλειτουργίας της Δημοτικής Αγοράς της Κυψέλης, η υλοποίηση του Social Dynamo σε συνεργασία με το Ίδρυμα Μποδοσάκη και άλλα.

Το 2016 το συνΑθηνά απέσπασε ακόμη ένα βραβείο στην ετήσια απονομή των Eurocities Awards. Το θέμα του διαγωνισμού ήταν το «Sharing Cities» και το συνΑθηνά απέσπασε την πρώτη θέση στην κατηγορία καινοτομία για τη δράση που υλοποίησε για συλλογή και αξιολόγηση όλων των καλών πρακτικών των ενεργών πολιτών της πόλης.

Εξαιρετικής σημασίας κρίνεται η συμμετοχή του συνΑθηνά στο ευρωπαϊκό πιλοτικό πρόγραμμα Curing the Limbo. Στόχος του προγράμματος είναι η ομαλή ένταξη των ενήλικων προσφύγων στην πόλη της Αθήνας.

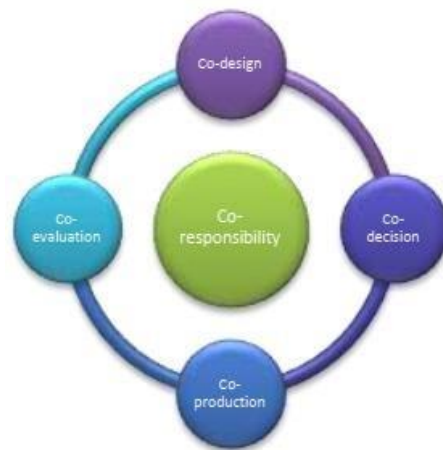
Γίνεται αντιληπτό ότι στα χρόνια πορείας του ο Οργανισμός ενέταξε στις δράσεις του ευρείες και διαφορετικές θεματικές. Ξεκίνησε με την υλοποίηση της διαδικτυακής πλατφόρμας και κατέληξε να παρουσιάζει έργο σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς, πάντα με γνώμονα το θετικό κοινωνικό αντίκτυπο. Η επιτυχία έγκειται στην ορθή κατάρτιση των στελεχών του Οργανισμού. Οι συντελεστές του έχοντας συμμετάσχει και οι ίδιοι σε αυτόνομες ομάδες της Κοινωνίας των Πολιτών είχαν βαθιά γνώση του κλάδου και δε δίστασαν να λάβουν και οι ίδιοι μέρος στο πεδίο δράσης. Οι επικοινωνιακές αρετές καθώς και το χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης ήταν χαρακτηριστικά επιτυχίας του συνΑθηνά. Η χρήση όλων των πιθανών μέσων επικοινωνίας, παραδοσιακών και ψηφιακών αύξησε την αναγνωσιμότητα του έργου τους. Ίδιας σημασίας ήταν και η διοργάνωση εκδηλώσεων.

Ο Οργανισμός διατηρεί λογαριασμό στα παρακάτω μέσα κοινωνικής δικτύωσης Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube και Instagram αναρτώντας τακτικά χρήσιμες

πληροφορίες και νέα από τις δράσεις τους. Επιπλέον, υπάρχει πλήρως λειτουργική και ενημερωμένη ιστοσελίδα όπου και δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας με τους διαχειριστές. Τέλος, χρήσιμα στοιχεία του Οργανισμού διατίθενται και στην πλατφόρμα issuu με ελεύθερη πρόσβαση άλλων χρηστών.

Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας ήταν η ελευθερία που παρείχαν για την επιπλέον ανάπτυξη των συνεργασιών. Ο Οργανισμός κατανόησε από νωρίς ότι στόχος του είναι η διευκόλυνση στην επίτευξη των συνεργασιών, τα υπόλοιπα στάδια θα πρέπει να υλοποιούνται ελεύθερα από τους χρήστες της πλατφόρμας και των υπόλοιπων προσφερόμενων εργαλείων χωρίς οι συντελεστές να υποδεικνύουν επιπλέον διαδικασίες.

Σημαντικές έννοιες επιτυχίας και πλήρως ενταγμένες στην πολιτική του Οργανισμού είναι ο συνσχεδιασμός και η συνδημιουργία και σε αυτές τις πρακτικές θα πρέπει να εντρυφήσει και το προσωπικό του Δήμου προκειμένου να καταφέρει να προσφέρει παραγωγικές για την πόλη λύσεις. Ο συνσχεδιασμός, η συναπόφαση, η συμπαραγωγή και συναξιολόγηση οδηγούν και σε συνευθύνη (Centre for Public Impact, 2016).

Εικόνα 21 Εργαλεία άσκησης κοινωνικής καινοτομίας. Πηγή: ESF, 2017.

Τα οφέλη προς την κοινωνία είναι πολλά, οι πολίτες ένιωσαν ότι τους ανήκει η πόλη τους, είχαν πρόσβαση σε δημόσιους χώρους, η δημοτική αρχή λάμβανε υπόψη τα αιτήματα τους, διευκόλυνε διαδικασίες εκεί που δε μπορούσε να παρέχει πλήρη κάλυψη ελλείπει πόρων. Οι πολίτες συμμετέχουν πλέον πιο ενεργά καταθέτοντας την ιδέα τους και παράλληλα ενημερώνονται για όλες τις δράσεις κοινωνικής καινοτομίας εντός της πόλης.

Δεν είναι τυχαίο πως οργανισμός πρότυπο για το συνΑθηνά είναι η Ολλανδική δράση Pakhuis de Zwijger, μια δράση που ξεκίνησε το 2006 ανακατασκευάζοντας ένα ερειπωμένο κτίριο στην πόλη του Άμστερνταμ για να το μετατρέψει σε κέντρο διαλόγου πάνω σε επείγοντα θέματα της πόλης με εργαλεία τη δημιουργικότητα, την ανταλλαγή γνώσεων, τον συνσχεδιασμό και την ενσωμάτωση. Ο παραπάνω οργανισμός έχει υλοποιήσει εκατοντάδες έργα και έχει συνεισφέρει στην αλλαγή κανονισμών λειτουργίας στη δημόσια διοίκηση.

Όσον αφορά τους μελλοντικούς στόχους του Ολλανδικού οργανισμού φαίνεται να είναι σαφείς και να αφορούν στο μέλλον της πόλης ως ένα βιώσιμο οικονομικά μοντέλο στηριζόμενο στην πράσινη και κυκλική οικονομία, καινοτόμο και στηριζόμενο στις αρχές της ενσωμάτωσης προσφέροντας ίσες δυνατότητες σε όλους τους κατοίκους.

Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται και η βασική διαφορά με το συνΑθηνά καθώς ενώ οι δύο δράσεις ομοιάζουν ως προς την επιτυχημένη πορεία που έχουν διαγράψει προς όφελος των πολιτών και των πόλεων που εκπροσωπούν, το ασταθές και μεταβαλλόμενο οικονομικό και νομικό καθεστώς του συνΑθηνά δεν επιτρέπει προς το παρόν μεγάλοπνοους στόχους αλλά κάνει επιτακτική την ανάγκη διασφάλισης του πλαισίου δράσης προκειμένου οι συντελεστές να συνεχίσουν το έργο τους απρόσκοπτα.

Τα μαθήματα που διδάχθηκαν οι συντελεστές ήταν πολλά όπως παραδέχτηκαν και στη διά ζώσης συνάντηση. Πιο συγκεκριμένα, σημαντικός παράγοντας επιτυχίας κρίνεται η πολιτική βούληση της τοπικής αρχής να ακούσει και να συμβάλλει στις ιδέες των πολιτών. Αυτή η κίνηση αποδοχής εμπεριέχει τη δύναμη νομιμότητας προς

αυτές τις δράσεις. Βγάζοντας από την αφάνεια αυτές τις πρωτοβουλίες η πολιτική ηγεσία δίνει το στίγμα ότι μόνο μέσα από διαφανείς διαδικασίες μπορούν και αυτές οι δράσεις να συνεχίσουν την ύπαρξη τους. Η πολιτική βούληση προσδίδει αξιοπιστία και διαφάνεια στον τρόπο διακυβέρνησης (ESF, 2017).

Είναι σημαντικό σε περιόδους αποστέρησης και έκπτωσης σε υποδομές και υπηρεσίες να διευκολύνεται η δράση άλλων συμπληρωματικών προς το κράτος δράσεων. Και εδώ εδράζει η ανάγκη σταθερού οικονομικού και νομικού πλαισίου προκειμένου οι συντελεστές τέτοιων δράσεων να επιφορτίζονται μόνο με το έργο τους και την κοινωνική προσφορά τους. Έχει παρατηρηθεί ότι τα έργα που έχουν λάβει τη στήριξη της τοπικής εξουσίας τείνουν να επιβιώνουν σε μεγαλύτερο εύρος χρόνου σε αντίθεση τα έργα που έλαβαν χρηματοδότηση για συγκεκριμένο και περιορισμένο διάστημα. Τα υπόλοιπα χρηματοδοτικά εργαλεία τείνουν να υλοποιούν έργα μικρής διάρκειας και έκτασης, χωρίς να απαιτείται η συνέχιση τους όσο επιτυχημένα και αν είναι. Η δημοτική χρηματοδότηση κρίνεται μείζονος σημασίας για τη βιωσιμότητα ενός έργου κοινωνικής καινοτομίας (Hoelscher et al, 2015).

Ως γνώση που αποκόμισαν τα στελέχη του Οργανισμού από την έως τώρα πορεία τους για την οικονομική αυτοτέλεια τους είναι η καλή γνώση των πιθανών χρηματοδοτικών εργαλείων. Δεν είναι τυχαίο ότι για την υλοποίηση των έργων τους έλαβαν χρηματοδότηση από διαφορετικές πηγές, ΕΣΠΑ, UIA, Bloomberg Philanthropies κατανοώντας τη σημαντικότητα ύπαρξης πολλαπλών πηγών υποστήριξης. Αυτή η πρακτική συναντάται σε όλους του οργανισμούς κοινωνικής καινοτομίας παγκοσμίως (SI-DRIVE project, 2018).

Επιπλέον γνώση που αποκόμισαν οι συντελεστές του συνΑθηνά είναι ότι οι νέες ιδέες θα πρέπει να βρουν ένα σημείο συγκερασμού με το ήδη υπάρχον πλαίσιο και η επιτακτική αλλαγή κανονισμών δε μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς την αλλαγή κουλτούρας στο υπαλληλικό καθεστώς του Δήμου και τη μείωση της γραφειοκρατίας.

Το συνΑθηνά ως ένας Οργανισμός που περικλείει εντός του όλη τη σύγχρονη θεματική της θεωρίας της κοινωνικής καινοτομίας δεν θα μπορούσε να μη συνδέεται και με τους αειφορικούς στόχους ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, το συνΑθηνά στην προσπάθεια του εξεύρεσης λύσεων σε επίκαιρα κοινωνικά ζητήματα συνδέεται με τον 9^ο αειφορικό στόχο για τη δημιουργία ανθεκτικών υποδομών και προώθηση της καινοτομίας σε κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς, με τον 10^ο στόχο για τη μείωση ανισοτήτων, με τον 11^ο για βιώσιμες πόλεις και κοινότητες και τον 16^ο για την προώθηση δίκαιων, ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών με αποτελεσματικούς και προσβάσιμους θεσμούς (Urban Sustainability Exchange).

Όπως αναλύθηκε και παραπάνω υπήρξαν αιτήματα και άλλων πόλεων εντός της χώρας αλλά και στην Ευρώπη που ζήτησαν να εκπαιδευτούν και να υιοθετήσουν το μοντέλο εργασίας του συνΑθηνά γεγονός που αποδεικνύει τη σημαντικότητα και την επιτυχία του θεσμού του συνΑθηνά.

Τέλος, η επιτυχημένη χρήση διαδικτυακών πλατφορμών για έργα κοινωνικής καινοτομίας και αναδιαμόρφωσης της δημόσιας διοίκησης συναντάται και αλλού αναδεικνύοντας αυτή την πρακτική ως την πλέον επίκαιρη.

Πιο συγκεκριμένα, παραθέτουμε δύο επιτυχημένα παραδείγματα από την Αυστραλία και την Πολωνία. Το Engage Victoria αφορά στη διαδικτυακή πλατφόρμα στη Βικτώρια της Αυστραλίας όπου οι πολίτες συμμετέχουν και σχολιάζουν τις προς διαβούλευση πολιτικές και προγράμματα. Η κυβέρνηση επιθυμεί την ύπαρξη ενός κεντρικού σημείου επαφής για την συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στη διαμόρφωση των κυβερνητικών προγραμμάτων. Επιπλέον στοχεύει στην ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ πολιτών και κυβέρνησης. Το ProZorro (Apolitical, 2019), η βραβευμένη προσπάθεια της Ουκρανίας μέσω ανοιχτής ηλεκτρονικής πρόσβασης σε όλες τις δημόσιες συμβάσεις προσδίδοντας διαφάνεια, αποτελεσματικότητα και δικαιοσύνη στον τρόπο λειτουργίας του κράτους. Η λειτουργία της στηρίζεται σε ανοιχτό κώδικα και υλοποιήθηκε με την συνεργασία δημόσιου, επιχειρηματικού και Τρίτου Τομέα. Και οι δύο πλατφόρμες

έχουν λάβει την υποστήριξη της τοπικής κυβέρνησης, στηρίζονται σε ανοιχτό κώδικα και υλοποιήθηκαν με τη σύμπραξη διαφορετικών φορέων.

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζεται η συζήτηση και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εκπόνηση της εργασίας.

10. Συζήτηση

Στο παρόν κεφάλαιο ακολουθεί γενική συζήτηση αναφορικά με τα έξι ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο.

Αναφορικά με το πρώτο ερώτημα: **Πώς εκφράζεται η κοινωνική καινοτομία στην Ελλάδα;**

Όπως αναλύθηκε ήδη η Ελλάδα είναι μία χώρα που βίωσε βαθιά δημοσιοοικονομική κρίση και χρειάστηκε να μπει σε χρηματοοικονομική εποπτεία την τελευταία δεκαετία. Αποτέλεσμα της κρίσης ήταν οι περικοπές δαπανών σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής των Ελλήνων πολιτών, στην εργασία, ην παιδεία, την κοινωνική πολιτική και πρόνοια και άλλα. Αυτό το κενό κλήθηκε να καλύψει η κοινωνική οικονομία και καινοτομία προσφέροντας άλλοτε εργασία και άλλοτε υποστήριξη σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, πάντα με κύριο άξονα την αλληλεγγύη. Εκτός από τους επίσημους κρατικούς φορείς μεγάλο μέρος της αλλαγής επωμίστηκε η Κοινωνία των Πολιτών θέτοντας συγκεκριμένους στόχους και τρόπους δράσης προκειμένου να συνδράμει σε όσα οι επίσημοι φορείς δεν ήταν σε θέση να προσφέρουν στους πολίτες λόγω των περιορισμένων πόρων.

Το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα που είχε διαμορφωθεί απαιτούσε συμπράξεις με τους κρατικούς δημόσιους φορείς να αποτελούν μέρος αυτού του νέου οικοδομήματος. Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, οργανώσεις επαγγελματιών, εκπροσώπηση φορέων από ειδικές ομάδες πληθυσμού και σχετικοί φορείς θα ένωναν τις δυνάμεις τους προκειμένου να υλοποιήσουν δράσεις κοινωνικής πολιτικής.

Βασικό στοιχείο αποτέλεσε το νέο νομικό πλαίσιο (Νόμος 4430/2016) δημιουργώντας ένα πιο πρόσφορο περιβάλλον για την άνθιση επιχειρήσεων Κοιν.Σ.Επ. και Κ.Α.Λ.Ο. (Κ.Α.Λ.Ο, 2018) και στην επαγγελματικοποίηση αυτού του κλάδου για τις επιχειρήσεις που έχουν ως κέντρο τον άνθρωπο και την επίλυση των προβλημάτων που αυτός μπορεί να έχει σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του. Το νέο νομικό καθεστώς νομιμοποίησε κατά μία έννοια αυτές τις προσπάθειες, παρέχοντας την κατάλληλη στήριξη.

Το νέο αυτό τοπίο ανέδειξε και τα εμπόδια που έπρεπε να ξεπεραστούν όπως αυτό της γραφειοκρατίας, της έλλειψης ψηφιοποίησης λειτουργιών του κράτους, της έλλειψης πρότερης τεχνογνωσίας και της αδυναμίας επικοινωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων για ένα έργο κοινωνικής καινοτομίας.

Προχωρώντας στο δεύτερο ερώτημα: **Πώς εκφράζεται η κοινωνική καινοτομία σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης διεθνώς και στην χώρα μας;**

Σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης τόσο διεθνώς όσο και στη χώρα μας παρατηρούνται αυξημένες υποχρεώσεις των Δήμων προς τους πολίτες στο πλαίσιο αποκέντρωσης των λειτουργιών από την ατζέντα του κεντρικού κράτους. Παρατηρείται η τάση τοπικά προβλήματα να λύνονται σε τοπικό επίπεδο χωρίς την εμπλοκή της Κεντρικής εξουσίας. Στην Ελλάδα αυτό συνέβη και με την ψήφιση του Νόμου Καλλικράτη όπου από το 2012 μεγάλο μέρος της κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μεταφέρθηκε στις αρμοδιότητες των Δήμων. Οι πολίτες έχοντας στη διάθεση τους τα κατάλληλα μέσα (άμεση πληροφόρηση από τα κοινωνικά δίκτυα, ανοιχτά δεδομένα, δημόσιες διαβουλεύσεις) μπορούν να εμπλέκονται αμεσότερα στις αποφάσεις της τοπικής διοίκησης, να προτείνουν, να συνδιαμορφώνουν ή και να απορρίπτουν αποφάσεις που δεν εξυπηρετούν την πόλη καταλύοντας σταδιακά το δημαρχοκεντρικό σύστημα άσκησης πολιτικής.

Για την Ελλάδα, όπου ήταν αδύνατο να παρέμβει ο Δήμος για να ανακουφίσει από τα τρέχοντα κοινωνικά προβλήματα λόγω της υποχρηματοδότησης στα χρόνια της κρίσης, συναντάται ο Τρίτος Τομέας. Οι πολίτες αυτοοργανώνονται, δικτυώνονται μεταξύ τους και επιλύουν προβλήματα με ό,τι μέσο διαθέτουν. Νέες μορφές συνεργασίας αναδεικνύονται. Η ανάγκη για κοινωνικές παρεμβάσεις ήταν τόσο επιτακτική που μόνο μέσα από τη σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μπόρεσαν να πραγματοποιηθούν νέα έργα κοινωνικής καινοτομίας. (Χάρδας & Σκαμνάκης, 2016).

Όσον αφορά το τρίτο ερώτημα: **Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες, θεματικοί άξονες, τα πεδία ανάπτυξης και οι προκλήσεις κατά την υλοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας;**

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες σχετίζονται με την ανάγκη παρέμβασης για την ανακούφιση των πολιτών που επλήγησαν περισσότερο κατά τα χρόνια της κρίσης. Ο

εντοπισμός του προβλήματος ήταν το πρώτο βήμα. Σε δεύτερη φάση η τοπική αρχή με ή χωρίς τη βοήθεια της Κοινωνίας των Πολιτών σχεδιάζει και υλοποιεί έργα κοινωνικής καινοτομίας για την αρωγή και την ομαλή επανένταξη των ευπαθών ομάδων της κοινωνίας.

Οι θεματικοί άξονες των έργων κοινωνικής καινοτομίας αφορούσαν στην απασχόληση, την ανάπτυξη, το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής και της εύρυθμης λειτουργίας των πόλεων, την κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη και άλλα.

Τα πεδία ανάπτυξης βρίσκουν ανταπόκριση στην ενδυνάμωση των δημοκρατικών διεργασιών μέσω υιοθέτησης θεσμών διαβούλευσης και τοπικών δημοψηφισμάτων, στη χρήση των νέων τεχνολογιών, την ψηφιοποίηση του κράτους καταργώντας τις δυστοκίες της γραφειοκρατίας. Επιπλέον, οι συνέργειες, οι συνεργασίες και η παρακολούθηση καλών πρακτικών άλλων πόλεων που αναπτύσσουν έργα κοινωνικής καινοτομίας δύναται να προσδώσουν περαιτέρω ενδυνάμωση στα έργα κοινωνικής καινοτομίας.

Οι προκλήσεις υλοποίησης έργων κοινωνικής καινοτομίας σχετίζονται με την εξεύρεση πόρων για την αρχική υλοποίηση αλλά και την ομαλή συνέχιση των πετυχημένων πρωτοβουλιών. Ακόμη, η αρμονική συνεργασία και σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα καθώς και η πολιτική βούληση κρίνονται βασικές παράμετροι ανάπτυξης αυτού του νέου κλάδου.

Αναφορικά με το τέταρτο ερώτημα: **Ποιο μοντέλο κοινωνικής καινοτομίας ακολουθεί ο Δήμος Αθηναίων;**

Ο Δήμος Αθηναίων παρουσιάζει έντονη δραστηριότητα σε δράσεις κοινωνικής καινοτομίας. Υπάρχει εξειδικευμένο τμήμα, το Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.), το οποίο έχει επιφορτιστεί με δράσεις κοινωνικής πολιτικής, υπάρχουν ερευνητικά έργα που υλοποιούνται από το ΔΑΕΜ προσανατολισμένα στο θετικό κοινωνικό αντίκτυπο κάνοντας χρήση νέων τεχνολογιών προς όφελος του πολίτη. Επιπλέον, αναπτύσσονται έργα ψηφιοποίησης των δημόσιων υπηρεσιών για την αμεσότερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Η Αθήνα ως μέλος των δικτύων «100 Resilient Cities» και «Eurocities» αποκόμισε τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη από τη δικτύωση, την πρόσβαση σε καλές πρακτικές άλλων πόλεων και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας.

Μια ακόμη ένδειξη κοινωνικής καινοτομίας από την πλευρά του Δήμου Αθηναίων είναι η συμμετοχή της Αθήνας στο δίκτυο των κέντρων πληροφόρησης «EUROPE DIRECT» με την σύσταση ειδικού Γραφείου Ενημέρωσης. Το παραπάνω κέντρο πληροφόρησης αποτελεί ένα από τα βασικότερα εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενημέρωση των Ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την Ε.Ε.

Το πέμπτο ερώτημα σχετίζεται με τη μελέτη περίπτωσης: **Η σύσταση του συνΑθηνά. Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η εξέλιξη και οι μετασχηματισμοί του Οργανισμού στα χρόνια ύπαρξής του και ποια τα οφέλη προς την κοινωνία.**

Μέρος των δράσεων κοινωνικής καινοτομίας του Δήμου Αθηναίων είναι ο Οργανισμός συνΑθηνά, η μελέτη περίπτωσης της παρούσας εργασίας.

Το συνΑθηνά συστάθηκε και αναπτύχθηκε υπό τη σκέπη του Δημαρχείου της πρωτεύουσας το 2013. Αφορούσε σε ιδέα της τέως δημαρχίας και αρχικά πρόσφερε στέγη και βήμα σε όλες τις αυτόνομες προσπάθειες που λάμβαναν χώρα στην πόλη και είχαν πάντα ως γνώμονα την κοινωνική συνεισφορά. Ως στέγη λογίζεται ένας φυσικός τόπος συνάντησης που παρεχόταν δωρεάν και ως φωνή λογίζεται η διαδικτυακή πλατφόρμα συνεργασίας που υλοποίησε ο Οργανισμός κατακτώντας την πρώτη θέση στο διαγωνισμό Bloomberg Philanthropies Mayors Challenge το 2014 αποσπώντας χρηματικό έπαθλο που του επέτρεψε να υλοποιήσει την ιδέα του.

Το συνΑθηνά μέσα από τις δράσεις του μπορούσε να ιδωθεί ως ο διαμεσολαβητής μεταξύ των πολιτών και της επίσημης δημοτικής αρχής.

Η σαφήνεια στα αιτήματα των ομάδων προς το Δήμο ήταν σημαντικός παράγοντας επιτυχίας καθώς στα ασαφή αιτήματα ελλόχευε ο κίνδυνος να μη μπορούν να υλοποιηθούν όταν δεν ήταν ξεκάθαρο σε ποιο τμήμα ή και υπηρεσία του Δήμου αφορούσαν.

Στη συνέχεια, η βεντάλια των δράσεων του Οργανισμού συμπεριέλαβε και άλλες δράσεις παρέμβασης όπως το Open Mondays, έργα κατά της οπτικής ρύπανσης, η

υλοποίηση επαναλειτουργίας της Δημοτικής Αγοράς της Κυψέλης, η υλοποίηση του Social Dynamo σε συνεργασία με το Ίδρυμα Μποδοσάκη και άλλα.

Το 2016 το συνΑθηνά απέσπασε ακόμη ένα βραβείο στην ετήσια απονομή των Eurocities Awards. Το θέμα του διαγωνισμού ήταν το «Sharing Cities» και το συνΑθηνά απέσπασε την πρώτη θέση στην κατηγορία καινοτομία για τη δράση που υλοποίησε για συλλογή και αξιολόγηση όλων των καλών πρακτικών των ενεργών πολιτών της πόλης.

Εξαιρετικής σημασίας κρίνεται η συμμετοχή του συνΑθηνά στο ευρωπαϊκό πιλοτικό πρόγραμμα Curing the Limbo. Στόχος του προγράμματος είναι η ομαλή ένταξη των ενήλικων προσφύγων στην πόλη της Αθήνας.

Γίνεται αντιληπτό ότι στα χρόνια πορείας του ο Οργανισμός ενέταξε στις δράσεις του ευρείες και διαφορετικές θεματικές. Ξεκίνησε με την υλοποίηση της διαδικτυακής πλατφόρμας και κατέληξε να παρουσιάζει έργο σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς, πάντα με γνώμονα το θετικό κοινωνικό αντίκτυπο.

Τα οφέλη προς την κοινωνία ήταν πολλά, μέσα από τις δράσεις του συνΑθηνά οι πολίτες ένιωσαν ότι τους ανήκει η πόλη τους, είχαν πρόσβαση σε δημόσιους χώρους, η δημοτική αρχή λάμβανε υπόψη τα αιτήματά τους, διευκόλυνε διαδικασίες εκεί που δεν μπορούσε να παρέχει πλήρη κάλυψη ελλείψει πόρων. Οι πολίτες ενεργοποιούνται καταθέτοντας την ιδέα τους και παράλληλα ενημερώνονται για όλες τις δράσεις κοινωνικής καινοτομίας εντός της πόλης.

Το έκτο και τελευταίο ερώτημα: **Ποια είναι τα μαθήματα που προκύπτουν σε επίπεδο υλοποίησης ανάλογων δράσεων κοινωνικής καινοτομίας σε τοπικό επίπεδο μέσα από το συνΑθηνά;**

Στη θετική αποτίμηση κατατάσσουμε την ορθή κατάρτιση των στελεχών του Οργανισμού. Οι συντελεστές του έχοντας συμμετάσχει και οι ίδιοι σε αυτόνομες ομάδες της Κοινωνίας των Πολιτών είχαν βαθιά γνώση του κλάδου και δε δίστασαν να λάβουν και οι ίδιοι μέρος στο πεδίο δράσης. Οι επικοινωνιακές αρετές καθώς και το χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης ήταν χαρακτηριστικά επιτυχίας του συνΑθηνά.

Η χρήση όλων των πιθανών μέσων επικοινωνίας, παραδοσιακών και ψηφιακών αύξησε την αναγνωσιμότητα του έργού τους. Ίδιας σημασίας ήταν και η διοργάνωση εκδηλώσεων.

Ο Οργανισμός διατηρεί λογαριασμό στα παρακάτω μέσα κοινωνικής δικτύωσης Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, Instagram και στην πλατφόρμα issue αναρτώντας τακτικά χρήσιμες πληροφορίες και νέα από τις δράσεις τους. Επιπλέον, υπάρχει πλήρως λειτουργική και ενημερωμένη ιστοσελίδα όπου και δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας με τους διαχειριστές.

Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας ήταν η ελευθερία που παρείχαν για την επιπλέον ανάπτυξη των συνεργασιών, ο Οργανισμός κατανόησε από νωρίς ότι στόχος του είναι η διευκόλυνση στην επίτευξη των συνεργασιών, τα υπόλοιπα στάδια θα πρέπει να υλοποιούνται ελεύθερα από τους χρήστες της πλατφόρμας και των εργαλείων χωρίς οι συντελεστές να υποδεικνύουν επιπλέον διαδικασίες.

Σημαντικές έννοιες επιτυχίας και πλήρως ενταγμένες στην πολιτική του Οργανισμού είναι ο συνσχεδιασμός και η συνδημιουργία και σε αυτές τις πρακτικές θα πρέπει να εντρυφήσει και το προσωπικό του Δήμου προκειμένου να καταφέρει να προσφέρει παραγωγικές για την πόλη λύσεις. Ο συνσχεδιασμός, η συναπόφαση, η συμπαραγωγή και συναξιολόγηση οδηγούν και σε συνευθύνη (Centre for Public Impact, 2016).

Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας κρίνεται η πολιτική βούληση της τοπικής αρχής να ακούσει και να συμβάλλει στις ιδέες των πολιτών. Αυτή η κίνηση αποδοχής εμπεριέχει τη δύναμη νομιμότητας προς αυτές τις δράσεις. Βγάζοντας από την αφάνεια αυτές τις πρωτοβουλίες η πολιτική ηγεσία δίνει το στίγμα ότι μόνο μέσα από διαφανείς διαδικασίες μπορούν και αυτές οι δράσεις να συνεχίσουν την ύπαρξη τους. Η πολιτική βούληση προσδίδει αξιοπιστία και διαφάνεια στον τρόπο διακυβέρνησης (ESF, 2017). Είναι σημαντικό σε περιόδους αποστέρησης και έκπτωσης σε υποδομές και υπηρεσίες να διευκολύνεται η δράση άλλων συμπληρωματικών προς το κράτος δράσεων.

Και εδώ εδράζει η ανάγκη σταθερού οικονομικού και νομικού πλαισίου προκειμένου οι συντελεστές τέτοιων δράσεων να επιφορτίζονται μόνο με το έργο τους και την κοινωνική προσφορά τους. Έχει παρατηρηθεί ότι τα έργα που έχουν λάβει τη στήριξη

της τοπικής εξουσίας τείνουν να επιβιώνουν σε μεγαλύτερο εύρος χρόνου σε αντίθεση τα έργα που έλαβαν χρηματοδότηση για συγκεκριμένο και περιορισμένο διάστημα. Τα υπόλοιπα χρηματοδοτικά εργαλεία τείνουν να υλοποιούν έργα μικρής διάρκειας και έκτασης, χωρίς να απαιτείται η συνέχιση τους όσο επιτυχημένα και αν είναι. Η δημοτική χρηματοδότηση κρίνεται μείζονος σημασίας για τη βιωσιμότητα ενός έργου κοινωνικής καινοτομίας (Hoelscher et al, 2015).

Ως γνώση που αποκόμισαν τα στελέχη του Οργανισμού από την έως τώρα πορεία τους για την οικονομική αυτοτέλεια τους είναι η καλή γνώση των πιθανών χρηματοδοτικών εργαλείων. Δεν είναι τυχαίο ότι για την υλοποίηση των έργων τους έλαβαν χρηματοδότηση από διαφορετικές πηγές, ΕΣΠΑ, UIA, Bloomberg philanthropies κατανοώντας την σημαντικότητα ύπαρξης πολλαπλών πηγών υποστήριξης. Αυτή η πρακτική συναντάται σε όλους του οργανισμούς κοινωνικής καινοτομίας παγκοσμίως (SI-DRIVE project, 2018).

Καταλήγοντας, χαρακτηριστικό μάθημα που αποκόμισαν οι συντελεστές του συνΑθηνά είναι ότι οι νέες ιδέες θα πρέπει να βρουν ένα σημείο συγκερασμού με το ήδη υπάρχον πλαίσιο και η επιτακτική αλλαγή κανονισμών δε μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς την αλλαγή κουλτούρας στο υπαλληλικό καθεστώς του Δήμου και τη μείωση της γραφειοκρατίας.

Κλείνοντας το δέκατο κεφάλαιο, έγινε μία προσπάθεια σύντομης καταγραφής της συζήτησης που προέκυψε από τις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας εργασίας. Ακολουθεί το τελευταίο κεφάλαιο, αυτό των συμπερασμάτων όπου αποτυπώνονται οι τελικές κρίσεις της παρούσας εργασίας.

11. Συμπεράσματα

Κλείνοντας την παρούσα αναφορά, τονίζεται η σημαντικότητα των έργων κοινωνικής καινοτομίας ως απάντηση στα κοινωνικά προβλήματα των σύγχρονων πόλεων καθώς η συνεισφορά τους κρίνεται κρίσιμη για την εύρυθμη λειτουργία τους.

Όπως έχει αναφερθεί ήδη τα έργα κοινωνικής καινοτομίας είναι οι απότοκοι της οικονομικής κρίσης της τελευταίας δεκαετίας. Αυτό το στοιχείο εμπεριέχει το ερευνητικό ενδιαφέρον αυτού του κλάδου μελέτης αλλά και τη δυσκολία του. Το ενδιαφέρον έγκειται στα εποικοδομητικά έργα που μπορούν να προκύψουν από την αгаστή συνεργασία της κοινωνίας και αυτά να μετουσιωθούν σε άλλες πόλεις με τις ίδιες ανάγκες. Η δυσκολία εντοπίζεται στην έλλειψη πηγών για τη συνακόλουθη σύγκριση. Ο ερευνητικός κλάδος της κοινωνικής καινοτομίας είναι τόσο νέος που ήταν δύσκολη η εξεύρεση αναφορών αφού η σύνταξη μίας πλήρους αναφοράς απαιτεί μεγάλο χρόνο για τη συλλογή δεδομένων προκειμένου να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε αρχικά στάδια ανάπτυξης και η χαμηλή σχετικά κατάταξη της χώρας στους δείκτες καινοτομίας καταδεικνύει την ανάγκη επίσπευσης τέτοιων προσπαθειών. Προχωρώντας στη μελέτη περίπτωσης, κρίνεται αξιοθαύμαστη η πορεία του Οργανισμού συνΑθηνά αφού με λιγοστά μέσα, σε μια δύσκολη χρονική και πολιτική συγκυρία για την πόλη ο Οργανισμός κατάφερε να υλοποιήσει το όραμά του και να βραβευθεί γι' αυτό. Η συστηματικότητα, η βαθιά γνώση του τομέα τους και η επιμονή για ένα όραμα κοινωνικά καινοτόμο είναι κάποια από τα κριτήρια της επιτυχημένης κοινωνικά καινοτόμου δράσής τους.

Η σύμπραξη όλων των ενδιαφερομένων μερών είναι κρίσιμης σημασίας και υπερτονίστηκε στην παρούσα αναφορά. Το πολύπλοκο κοινωνικό περιβάλλον απαιτεί συνέργειες και προσφορά βοήθειας ανάλογα με τις δυνατότητες και την τεχνογνωσία που καθένας καλείται να προσφέρει. Η αλληλοσύνδεση και η επικάλυψη ενός κοινωνικού προβλήματος με κάποιο άλλο απαιτεί την αгаστή συνεργασία δημόσιου, ιδιωτικού και επιχειρηματικού τομέα. Ο Τρίτος Τομέας και ο πανεπιστημιακός κόσμος

επίσης, επωμίζονται μεγάλο μέρος της ευθύνης απέναντι στα έργα κοινωνικής καινοτομίας.

Μέσα από την παρούσα μελέτη προκύπτει ότι οι αλλαγές στο νομικό πλαίσιο έχουν βοηθήσει στην άνθιση του κλάδου της κοινωνικής καινοτομίας και οικονομίας, με πολλά στάδια όμως να χρειάζονται βελτίωση. Η παρακολούθηση καλών πρακτικών, η δικτύωση εντός πόλεων ακόμη και ανάμεσα σε κράτη, η χρήση ψηφιακών μέσων και εργαλείων είναι μόνο κάποια από τα κριτήρια επιτυχίας κοινωνικών καινοτομιών. Παράλληλα, η διαρκής ενημέρωση πάνω σε έναν νέο ερευνητικό τομέα κάνοντας χρήση των ψηφιακών εργαλείων ανοίγει ένα πεδίο έρευνας με πολλαπλά οφέλη για την κοινωνία.

Η επιτυχημένη υλοποίηση έργων κοινωνικής καινοτομίας έγκειται και στην ενσυναίσθηση. Όσοι δραστηριοποιούνται σε αυτά τα έργα θα πρέπει να εστιάσουν στο πρόβλημα και αυτό θα γίνει μόνο αν αφουγκραστούν από κοντά αυτόν που πλήττεται. Τέτοιου είδους δράσεις απαιτούν παρακολούθηση διά ζώσης, στο πεδίο δράσης, βήμα που ακολουθεί η Ομάδα του συνΑθηνά. Τα έργα κοινωνικής καινοτομίας δε μπορούν να σχεδιάζονται και να υλοποιούνται πίσω από κλειστά γραφεία. Εφόσον τα κοινωνικά καινοτόμα έργα έχουν ως κέντρο τον άνθρωπο και την κοινωνία από την οποία περιβάλλεται θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι παράμετροι που συντελούν σε μία οργανωμένη κοινωνία που πορεύεται εύρυθμα.

Σαφώς και θα πρέπει να γίνει χρήση σύγχρονων εργαλείων και τεχνολογιών αφού τα έργα δεν πρέπει να μένουν σε μία θεωρητική βάση αλλά να πραγματώνονται σε πραγματικές συνθήκες. Ένα από αυτά τα εργαλεία αφορά στον πλούτο γνώσης που παράγεται από τη χρήση δεδομένων, είτε αυτά είναι ήδη έτοιμα και αναμένουν να ερμηνευτούν είτε να δημιουργηθούν νέα. Ένα δεύτερο εργαλείο είναι οι μετρήσεις. Πιθανές ερωτήσεις όσων καινοτομούν κοινωνικά είναι οι εξής: Υλοποιείται όπως έχει οριστεί το έργο; Θα ανακουφίσει ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού; Είναι χρήσιμα τα αποτελέσματα που εξάγονται ή θα πρέπει να στρέψουμε την προσοχή σε άλλους παράγοντες; Καθότι είναι δύσκολο να μετρήσεις και να αξιολογήσεις μία καινοτόμο ιδέα, μια κοινωνική παρέμβαση με όρους υλικών αγαθών, είναι απαραίτητο να οριστεί σαφώς η μεθοδολογία και οι παράγοντες επιτυχίας.

Και εδώ ανήκει και η συζήτηση για τους τρόπους μέτρησης του θετικού κοινωνικού αντικτύπου. Μία ακόμη ενδιαφέρουσα θεματική τόσο ερευνητικά όσο και κοινωνικά.

Στην παρούσα αναφορά και σχετικά με τη μελέτη περίπτωσης του συνΑθηνά για την αξιολόγηση είχαν επιλεγεί τα κριτήρια που είχαν τεθεί στο διαγωνισμό Bloomberg Philanthropies Mayors Challenge 2014 και στο διαγωνισμό “Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας Καινοτομίας 2018” όπου το συνΑθηνά και ο Δήμος Αθηναίων έλαβαν την πρώτη θέση και την κατάλληλη χρηματοδότηση για την περαιτέρω ανάπτυξη έργων κοινωνικής καινοτομίας. Επιπλέον, στην παρούσα εργασία η αξιολόγηση έγινε υπό το πρίσμα των εμπνευστών και των ενεργών μελών του συνΑθηνά. Πιθανώς μία αναφορά από την πλευρά των αυτόνομων δράσεων που επωφελήθηκαν από τα έργα του συνΑθηνά να προσέδιδε μία πληρέστερη εικόνα. Παράλληλα, θα παρουσίαζε ενδιαφέρον η μελέτη των στόχων της νέας δημαρχίας αναφορικά με τα έργα κοινωνικής καινοτομίας και μία δια ζώσης συνάντηση με τον τωρινό Δήμαρχο.

Στους παράγοντες επιτυχίας όπως ειπώθηκε στο πρώτο κεφάλαιο είναι η κατάρριψη της νέας ιδέας. Η αναμόρφωση ή η βελτίωση μίας παλιάς ιδέας μπορεί να οδηγήσει σε σπουδαία έργα θετικού κοινωνικού αντικτύπου. Επιπλέον, ο πειραματισμός και η ευελιξία στην αναπροσαρμογή είναι δείκτες επιτυχίας.

Όσον αφορά το δημόσιο τομέα, είναι κρίσιμο, όταν δε δύναται να ανταποκριθεί στις κοινωνικές απαιτήσεις των πολιτών του, να παρέχει τουλάχιστον το περιβάλλον εκείνο που βοηθά την ανάπτυξη τέτοιων έργων. Αυτή την παραδοχή εντοπίσαμε και στους λόγους επιτυχίας του συνΑθηνά. Ο Δήμος Αθηναίων στήριξε την καινοτομία του συνΑθηνά και κατ’ επέκταση στήριξε τις ομάδες που δραστηριοποιούνται υπό τη σκέπη του.

Για τις τοπικές κυβερνήσεις προτείνεται η πρόσληψη προσωπικού με εξειδίκευση στις αρχές της κοινωνικής καινοτομίας και όπου αυτό δεν είναι δυνατό την εκπαίδευση του ήδη υπάρχοντος προσωπικού. Θα πρέπει επίσης να εμφυσήσουν την έννοια της συνεργασίας, τόσο σε επίπεδο εργασιακό όσο και σε επίπεδο αλληλεπίδρασης με τους πολίτες που υπηρετούν.

Για τον Τρίτο Τομέα δύναται η εντατικοποίηση προσπαθειών προς την κατεύθυνση του συμμετοχικού σχεδιασμού και της συμμετοχικής διακυβέρνησης, της πολιτειότητας και της δικτύωσης. Επιπλέον, η άνθιση αυτού του νέου κλάδου έχει οδηγήσει και αναμένεται να οδηγήσει σε ακόμη περισσότερες θέσεις εργασίας. Οι επαγγελματίες των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών θα πρέπει να συμπορευτούν με τους επαγγελματίες των νέων τεχνολογιών προκειμένου η τεχνολογία να σταθεί στο πλευρό της κοινωνίας.

Τέλος, αναμένεται τα επόμενα χρόνια και λόγω των κοινωνικών αλλαγών που παρατηρούμε παγκοσμίως αλλά και λόγω της πρόσφατης υγειονομικής κρίσης του COVID19 με τα συνακόλουθα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης να υπάρξει μεγαλύτερη ανάπτυξη αυτής της θεματικής με πολλά και σημαντικά έργα να παράγονται.

12. Βιβλιογραφικές παραπομπές

Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία-Αναφορές

Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΟΥΛ-ΔΕΚ 2016

Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΑΝ-ΙΟΥΝ 2017

Απολογισμός συνΑθηνά, ΙΟΥΛ-ΔΕΚ 2017

Έκθεση για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, (Ιούνιος 2018), Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://kalo.gov.gr/eidiki-grammateia-k-al-o-etisia-ekthesi2018/> [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Ελλάς με Αριθμούς, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2019, Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.statistics.gr/documents/20181/1515741/GreeceInFigures_2019Q4_GR.pdf/16f95118-92f4-3883-dad1-af09612381a4 , [προσπελάστηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2019]

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων 2015-2019, Α΄ Φάση, Στρατηγικό Σχέδιο, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.cityofathens.gr/sites/default/files/603-15.pdf> , [προσπελάστηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2019]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2019) Η αρχή της επικουρικότητας, Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.2.2.pdf, [προσπελάστηκε στις 15 Ιανουαρίου 2020]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2010), Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/nomos_kallikrati_9_6_2010.pdf , [προσπελάστηκε την 1 Δεκεμβρίου 2019]

Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2006), Κοινωνική Πολιτική και Τοπική αυτοδιοίκηση, Τελική Έκθεση, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006

Κογκρέσο Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης, Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτονομίας (2017), Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://rm.coe.int/1680719a3b> , [προσπελάστηκε στις 10 Ιανουαρίου 2020]

Κοινωνική Πολιτική, Επιστημονικό Ηλεκτρονικό Περιοδικό ΕΕΚΠ Εκδότης Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής ISSN: 2241-8652 Τεύχος 11, Σεπτέμβριος 2019, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://eekp.gr/wpcontent/uploads/2019/11/PERIODIKO-T11-1-73.pdf>, [προσπελάστηκε στις 10 Ιανουαρίου 2020].

Κοινωνικό Πολύκεντρο, Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση: Τα οικονομικά της, η εκχώρηση αρμοδιοτήτων της και οι επιπτώσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και στα δημόσια αγαθά,

- ΜΕΛΕΤΗ – ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ, 2014, Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://kpolykentro.gr/wp-content/uploads/2014/06/meleth_TA_5_11.pdf, [προσπελάστηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019]
- Μουρίκη Α. (2016), Το φαινόμενο της ανεργίας στην Αθήνα: οι δυσκολίες προσέγγισης Απασχόληση και κοινωνική πολιτική στον Δήμο της Αθήνας. Ερευνητικές Σκιαγραφήσεις, ΕΚΚΕ, σελ. 11-21.
- Πρόγραμμα Καλλικράτη (2010), Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/nomos_kallikrati_9_6_2010.pdf, [προσπελάστηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019]
- ΣΕΒ (2019), Υλικές συνθήκες διαβίωσης και ποιότητα ζωής στην Ελλάδα και αλλού, Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/51847/EconBulletin_07_02_2019_V4.pdf [προσπελάστηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2019]
- Στάιου Ε.-Ρ. (2017), Από την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και το συμμετοχικό διαδίκτυο στις αυτο-οργανωμένες πρωτοβουλίες κοινωνικής αλληλεγγύης και την ψηφιακή επικοινωνιακή πολιτική τους: η ελληνική περίπτωση.
- Χάρδας Α., Σκαμνάκης Χ. (2016), Η κοινωνική πολιτική των ελληνικών Δήμων σε περίοδο οικονομικής κρίσης: κρατική ‘αυτόνομη εμπέδωση’ υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, τ.Αειχώρος 25.
- Anheier, H., Krlev, G., Mildenerger, G. (2019). Social Innovation [Open Access]. New York: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315158020>.
- Artelaris P. & Kandylis G, (2014), Mapping Poverty At Regional Level In Greece, *Region et Developpement, Region et Developpement, LEAD, Universite du Sud - Toulon Var*, vol. 39, pages 131-147. Ayob, N., Teasdale, S., & Fagan, K. (2016). How Social Innovation ‘Came to Be’: Tracing the Evolution of a Contested Concept. *Journal of Social Policy*, 45(4), 635653. doi:10.1017/S004727941600009X.
- Bogle M, Edmonds L., Gourevitch R. (2017) Coming Together for Change, A Qualitative Study of Social Connectedness Outcomes Produced by the Love Your Block Program, Urban Institute.
- BRAC Centre, Social Innovation Lab, Talkbook Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://drive.google.com/file/d/1A_gB7iIBSDxL1dri5k1auyBcSvG2oVvn/view, [προσπελάστηκε στις 29 Ιανουαρίου 2020]
- Centre for Public Impact (2016), The Public Impact Fundamentals Helping governments progress from idea to impact, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.centreforpublicimpact.org/fundamentals/>, [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]
- Challenge Social Innovation, Potentials for Business, Social Entrepreneurship,

Welfare and Civil Society, Springer, Editors: Franz, Hans-Werner, Hochgerner, Josef, Howaldt, Jürgen (Eds. Print ISBN: 978-3-642-32878 , Electronic ISBN: 978-3-64232879-4

Cunha J. & Benneworth P., (2019). How to measure the impact of social innovation initiatives? *International Review on Public and Nonprofit Marketing*. 10.1007/s12208019-00240-4

Curing the Limbo, Η παρουσίαση, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://curingthelimbo.gr/ppp>, [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]

EC (2015), A map of social enterprises and their eco-systems in Europe, EC, Synthesis Report, σελίδες iv-10, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.euricse.eu/wpcontent/uploads/2015/11/Synthesis-report-FINAL.pdf>, [προσπελάστηκε στις 9 Ιανουαρίου 2020]

EPRS (2016), European Parliamentary Research Service Author: Nora Milotay Members' Research Service PE 589.824, Understanding social innovation, Briefing, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589824/EPRS_BRI\(2016\)589824_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/589824/EPRS_BRI(2016)589824_EN.pdf), [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

EPRS (2017), European Parliamentary Research Service, Author: Nora Milotay with Giovanni Liva Members' Research Service PE 595.885, Fostering social innovation in the European Union, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595885/EPRS_BRI\(2017\)595885_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595885/EPRS_BRI(2017)595885_EN.pdf) [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

ESF (2017), Quality of Public Administration, A Toolbox for Practitioners, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=3&langId=en&keywords=&langSel=&pubType=434>, [προσπελάστηκε στις 27 Ιανουαρίου 2020]

Eurocities (2019), Annual Report 2019, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση http://nws.eurocities.eu/MediaShell/media/Eurocities_Annual_Report_2019.pdf, , [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

Eurocities Goals, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση http://nws.eurocities.eu/MediaShell/media/EUROCITIES_vision_mission_and_goals.pdf, [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

Europarl (2016), Directorate General for internal policies, policy department: economic and scientific policy, Social Economy, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU\(2016\)578969_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU(2016)578969_EN.pdf), [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

Government Innovation: Mayors Challenge, Athens, SYNATHINA, 4 steps to support citizen initiatives that improve quality of life in the city.

Government Innovation: Mayors Challenge, Athens, lessons learned from synathina, How can local government work productively with citizens to promote the wellbeing of the city? Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://issuu.com/synathina/docs/synathina_lessons_learned_2_spreads,

[προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

Hoelscher M., Mildenerger G., Bund E. & Gerhard U. (2015). A Methodological Framework for Measuring Social Innovation. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*. 40. 48-78. 10.12759/hsr.40.2015.3.48-78.

Lefebvre H., Kofman E. and Lebas E. (1996), Writings on Cities. Cambridge, Mass, USA: Blackwell Publishers.

Lisbon Declaration, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

https://media.nesta.org.uk/documents/Lisbon_Declaration_on_Social_Innovation.pdf,

[προσπελάστηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2020]

Maccallum D., Moulaert F., Hillier J., & Vicari S., (2009). Social Innovation and Territorial Development, Ashgate.

Measuring Impact in Civic Tech, An introduction on how to measure the impact of your citizen participation platform (2019), Citizenlab.

Moulaert F., Martinelli F., Swyngedouw E. & Gonzalez S. (2005), Towards Alternative Model(s) of Local Innovation In Urban Studies, Vol. 42, No. 11, 1969– 1990.

Murry, R., Caulier-Grice, J. and Mulgan, G. (2010) ‘The Open Book of Social Innovation.’ London: NESTA and the Young Foundation.

NESTA (2014), Making It Big: Strategies for scaling social innovations, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.nesta.org.uk/report/making-it-big-strategies-for-scalingsocial-innovations/>, [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

OECD (2017), How's Life? 2017 Measuring Well-being, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση DOI: https://dx.doi.org/10.1787/how_life-2017-en, [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

OECD-OPSI, synAthina Open Mondays & pop-up space Stegi, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://oecd-opsi.org/wp-content/uploads/2019/03/Open-Mondays_synAthina-Kiosk-presentation.pdf, [προσπελάστηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2020]

Osburg T, Schmidpeter R. (2013) Social Innovation, Solutions for a Sustainable Future, Springer.

Oslo Manual (2018), σελ. 254, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.oecd.org/science/oslo-manual-2018-9789264304604-en.htm>,

[προσπελάστηκε στις 13 Ιανουαρίου 2020]

Pulla V. (2014). Grounded Theory Approach in Social Research. Space and Culture, India. Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://spaceandculture.in/index.php/spaceandculture/article/view/93.14-23.10.20896/saci.v2i3.93> [προσπελάστηκε στις 13 Ιανουαρίου 2020]

Sharing Cities: Activating the Urban Commons” by Shareable, 2018, ISBN Print Edition: 978-0-9992440-0-5, Ebook (ePub, PDF, word version): 978-0-9992440-1-2. SI-DRIVE EU Project (2018), Atlas of social innovation, new practices for a better future, σελίδα 78, 18-89. Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://www.socialinnovationatlas.net/fileadmin/PDF/Atlas_of_Social_Innovation.pdf [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

The European Regional Competitiveness Index 2019, σελ.5, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/workingpapers/2019/the-european-regional-competitiveness-index-2019, [προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2019]

Διαδικτυακοί Τόποι

ΔΑΕΜ, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.daem.gr/euprogrammes/> [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]

Δημοτική Αγορά Κυψέλης, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://agorakypselis.gr/> [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]

Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.), 2006, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://www.eetaa.gr/apps/kodikas/k_arthra.jsp?arthro=75, [προσπελάστηκε στις 10 Ιανουαρίου 2020]

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.statistics.gr/el/greece-in-figures> [προσπελάστηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2019]

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Κατά κεφαλήν καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα, 2008-2017, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.statistics.gr/el/statistics//publication/SAM03/2011>, [προσπελάστηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2019]

Ίδρυμα Μποδοσάκη, Social Dynamo, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.bodossaki.gr/protovoulies/social-dynamo>, [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.kedke.gr/el/index.php>, [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

Κέντρο Εθελοντών Μάνατζερ Ελλάδος (ΚΕΜΕΛ), Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.kemel.gr/articles/viosimi-anaptyxi>, [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.), Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://kyada-athens.gr/>, [προσπελάστηκε την 1^η Φεβρουαρίου 2020]

Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, ΚΑΛΟ, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://kalo.gov.gr>, [προσπελάστηκε στις 1 Δεκεμβρίου 2019]

Μέξη Μ., Η Κοινωνική Πολιτική στους Δήμους, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.news247.gr/gnomes/marilh-meksh/i-koinoniki-politiki-stoysdimoyis.6270362.html>, [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

συνΑθηνά, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.synathina.gr/el/>, [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

Σχέδιο Καποδίστρια, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/n-2539-1997.html>, [προσπελάστηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019]

Το Δίκτυο, Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://todiktio.eu/>, [προσπελάστηκε στις 30 Νοεμβρίου 2019]

Apolitical, Apolitical Announces 2019 Global Public Service Teams of the Year, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://apolitical.co/en/solution_article/apoliticalannounces-2019-global-public-service-teams-of-the-year, [προσπελάστηκε στις 25 Ιανουαρίου 2020]

100 Resilient Cities, Athens' Resilience Challenge, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.100resilientcities.org/cities/athens/>, [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

Athens wins prestigious innovation prize, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://medium.com/@BloombergCities/athens-wins-prestigious-innovation-prizeed4f884ad3d>, [προσπελάστηκε στις 18 Ιανουαρίου 2020]

Best City Awards, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.bestcityawards.gr/#viewAwards>, [προσπελάστηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2020]

CEDEFOP, Local actions for vulnerable groups, 2007. Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/matching-skills/all-instruments/local-actionsvulnerable-groups-topeko>, [προσπελάστηκε στις 8 Ιανουαρίου 2020]

ChArGED: CleAnweb Gamified Energy Disaggregation, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.charged-project.eu/>, [προσπελάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2020]

City4Age, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.city4ageproject.eu/>, [προσπελάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2020]

CITYLAB, Feargus O'Sullivan, How Athens Confronted Government Distrust by Connecting Citizens to Each Other, 12 December 2017, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.citylab.com/solutions/2017/12/connecting-communities-inathens/547754/>, [προσπελάστηκε στις 10 Ιανουαρίου 2020]

CO3 – Digital Disruptive Technologies to Co-create, Co-produce and Co-manage Open

Public Services, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.projectco3.eu/>, [προσπελάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2020]

Comoodle, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.comoodle.com/>, [προσπελάστηκε στις 29 Ιανουαρίου 2020]

Curing the Limbo, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://curingthelimbo.gr/>, [προσπελάστηκε στις 2 Ιανουαρίου 2020]

Curing the Limbo, Το πρόγραμμα σε αριθμούς, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://curingthelimbo.gr/the-program-numbers>, [προσπελάστηκε στις 5 Ιανουαρίου 2020]

EC, Athens is the European Capital of Innovation 2018, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://ec.europa.eu/commission/news/athens-european-capital-innovation-2018-2018nov-06-0_en, [προσπελάστηκε στις 10 Ιανουαρίου 2020]

EC, Social Innovation Initiative, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social_en, [προσπελάστηκε στις 9 Ιανουαρίου 2020]

Engage Victoria, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://engage.vic.gov.au/about>, [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

ESTI@, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://athens-estia.gr/el/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE>, [προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

Euractiv, Brussels promotes ‘social innovation’ to tackle crisis, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/brusselspromotes-social-innovation-to-tackle-crisis/> [προσπελάστηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2020]

European Innovation Scoreboard 2017, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris_full_map.png, [προσπελάστηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2020]

Europe Direct, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.serafio.gr/portfolio/europedirect/>, [προσπελάστηκε στις 3 Φεβρουαρίου 2020]

EXTREMA: EXTReMe tEMperature Alerts for Europe, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://extrema.space/index.html>, [προσπελάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2020]

GEODATA, Καποδιστριακοί Δήμοι, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://geodata.gov.gr/maps/?package=7a9cb4c4-f192-4df8-a6b4-1143c80ebc2d&resource=525ed8ae-1f2c-4c14-acb5-14d2d00be4a4&locale=en>, [προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

GEODATA, Καλλικρατικοί Δήμοι, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://geodata.gov.gr/maps/?package=63786e9f-7be9-4d1e-99c9->

[48ff45d0962f&resource=4ea6b888-790e-4cc5-95cf-3a3368ec6b37&locale=en](https://www.gtp.gr/48ff45d0962f&resource=4ea6b888-790e-4cc5-95cf-3a3368ec6b37&locale=en),

[προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

GTP, Eurocities Awards: Athens' Citizens Platform 'SynAthina' Wins for Innovation, 18 November 2016, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://news.gtp.gr/2016/11/18/eurocities-awards-athens-synathina-innovation/>,

[προσπελάστηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2020]

Impact Hub Athens, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://athens.impacthub.net/dimotikiagora-kypselis/>, [προσπελάστηκε στις 10

Φεβρουαρίου 2020]

Medium, Athens innovates to tackle migrant crisis, 17 October 2017, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://medium.com/@BloombergCities/athens-pivots-to-address-migrantcrisis-b2f38cbd5b2>, [προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

NESTA, The European Digital Social Innovation Index (EDSII), Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://www.nesta.org.uk/data-visualisation-and-interactive/europeandigital-social-innovation-index/>, [προσπελάστηκε στις 13

Νοεμβρίου 2019] Novoville application, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://novoville.com/el/>, [προσπελάστηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020]

OECD-OPSI, Case Studies, synAthina, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://oecdopsi.org/innovations/synathina-platform/>, [προσπελάστηκε στις 10

Φεβρουαρίου 2020]

Pakhuis de Zwijger, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://dezwijger.nl/over-ons/about-us/>,

[προσπελάστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2020]

ProZorro, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://prozorro.gov.ua/en>, [προσπελάστηκε στις

15 Φεβρουαρίου 2020]

Rodríguez Arregui Álvaro, The role of governments in social innovation, World Economic, 24 Apr 2013, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://www.weforum.org/agenda/2013/04/the-role-of-governments-in-socialinnovation/>), [προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2019]

Samaritan International, What is social innovation?, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

https://www.samaritan-international.eu/?page_id=4764, [προσπελάστηκε στις 10

Φεβρουαρίου 2020]

Smart Cities World, 21 European cities selected for Bloomberg 'high impact' digital services programme, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση

<https://www.smartcitiesworld.net/news/news/21-european-cities-chosen-for-digitalinnovation-programme-4932>, [προσπελάστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020]

Social Dynamo, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.socialdynamo.gr/>,

[προσπελάστηκε στις 19 Φεβρουαρίου 2020]

Stockholm Biochar Project, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.bloomberg.org/blog/stockholm-biochar-project-mayors-challengewinner-opens-first-plant/>, [προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2019]

synAthina: A Public Platform for Engaging Citizens in Reform, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://mayorchallenge.bloomberg.org/ideas/synathina-a-public-platformfor-engaged-citizens/>, [προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

The Bloomberg Philanthropies, Mayors Challenge, 10 Tips for Innovators, 2017, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://mayorchallenge.bloomberg.org/news_posts/10-tipsfor-innovators/, [προσπελάστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020]

The European Capital of Innovation (iCapital) Award, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/prizes/icapital_en#what-is-the-european-capital-of-innovation-icapitalaward, [προσπελάστηκε στις 5 Δεκεμβρίου 2019]

The Rock Project, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://rockproject.eu/>, [προσπελάστηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2020]

United Sustainable Development Goals, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> [προσπελάστηκε στις 30 Νοεμβρίου 2019]

URBACT, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <http://www.sustainable-everydayproject.net/urbact-socialinnovationincities/about-urbact/>, [προσπελάστηκε στις 22 Νοεμβρίου 2019]

Urban Innovative Actios (UIA), Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://www.uiainitiative.eu/en>, [προσπελάστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2019]

Urban sustainability exchange, SynAthina: a social innovation platform, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://use.metropolis.org/case-studies/synathina-turning-grassrootsactivities-into-tools>, [προσπελάστηκε στις 13 Νοεμβρίου 2019]

Vincles, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://joinup.ec.europa.eu/solution/vincleslinks/about>, [προσπελάστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020]

Virtual Warsaw, Διαθέσιμο στη Διεύθυνση <https://mayorchallenge.bloomberg.org/ideas/virtual-warsaw/>, [προσπελάστηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2020]

13. Κατάλογος συντομογραφιών

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενες συντομογραφίες.

ΑμεΑ	.....Άτομα με Αναπηρία
ΔΑΕΜ	.....Ανώνυμη Αναπτυξιακή Εταιρεία Μηχανογράφησης και Επιχειρησιακών Μονάδων ΟΤΑ του Δήμου Αθηναίων
Ε.Ε	..... Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Τ.Α.Α.	.....Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
ΕΕΚΠ	..... Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής
ΕΛΣΤΑΤ	..... Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΣΠΑ	..... Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΙΤΑ	.....Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Κ.Α.Λ.Ο	..... Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΚΕΔΕ	..... Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος
Κοι.Σ.Π.Ε	.....Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης
Κοιν. Σ. Επ.	.....Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
Κ.Υ.Α.Δ.Α.	.....Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων
Μ.Κ.Ο	.....Μη κυβερνητική οργάνωση
ΝΔΜ	.....Νέο Δημόσιο Μάνατζμεντ ΝΔΜ
Ο.Ο.Σ.Α.	..... Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Τ.Α.	.....Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης
ΠΕΔ	..... Περιφερειακές Ενώσεις Δήμων
ΠΕΔΑ	..... Περιφερειακή Ένωση Δήμων Αττικής
ΣΔΙΤ	..... Σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
ΣΕΒ	..... Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
ΣΤΑ.ΣΥ	.....Σταθερές Συγκοινωνίες
ΤΟΠΕΚΟ	..... Τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για ευάλωτες ομάδες
ΤοπΣΑ	..... Τοπικά σχέδια δράσης για την απασχόληση
ΤΠΕ	.....Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας
EDSII	..... European Digital Social Innovation Index

UIA.....Urban Innovative Actios

14. Γλωσσάρι απόδοσης ξενόγλωσσων όρων

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενες αποδόσεις ξενόγλωσσων όρων.

Blockchain, τεχνολογία που βασίζεται στον κατακευματισμένο και ασφαλή τρόπο αποθήκευσης, διαχείρισης και ανταλλαγής πληροφορίας και διενέργειας ηλεκτρονικών συναλλαγών.

Gamification (παιχνιδοποίηση) είναι η χρήση στοιχείων που συναντάμε σε παιχνίδια και τεχνικών σχεδίασης παιχνιδιών σε εφαρμογές και δραστηριότητες που δεν αποτελούν παιχνίδια.

15. Γλωσσάρι ερμηνείας κύριων όρων

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενοι κύριοι όροι.

Τρίτος Τομέας: περιέχει οργανώσεις που έχουν σταθερή μορφή, ανεξαρτησία, αυτοκυβέρνηση, μη διανομή κερδών, εθελοντισμό και δημόσιο όφελος.

Παράρτημα Α

Παρακάτω δίνονται οι ερωτήσεις που τέθηκαν στην συνέντευξη με μέλος του συνΑθηνά.

Η συνάντηση-συνέντευξη έλαβε χώρα την Πέμπτη 6 Φεβρουαρίου 2020 στα γραφεία του Οργανισμού στο Σεράφειο Κέντρο.

1. Πώς ξεκίνησε το εγχείρημα του συνΑθηνά, πότε, με πόσα άτομα, με ποιους πόρους;
2. Πόσα άτομα απασχολεί τώρα;
3. Με ποια οικονομικά μέσα δραστηριοποιείται;
4. Ποιες είναι οι βραβεύσεις του έργου συνΑθηνά (Βραβείο Bloomberg, icapital 2018, Eurocities)
5. Πού χρησιμοποιήθηκαν τα χρήματα των βραβείσεων;
6. Ποιοι είναι οι στόχοι τους , άμεσοι και μακροπρόθεσμοι;
7. Πώς επικοινωνούν τις δράσεις τους;
8. Πώς επιτυγχάνουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών;
9. Με ποια μέσα μετρούν τον κοινωνικό αντίκτυπο των δράσεων τους;
10. Ποια δράση ή ποιος οργανισμός αποτελεί πρότυπο για αυτούς;
11. Πώς ακολουθούν τις σύγχρονες τάσεις και καλές πρακτικές άλλων δήμων (φυσική παρουσία, online ενημέρωση);
12. Ποια είναι η συμμετοχή τους σε άλλα ευρωπαϊκά όργανα-δράσεις;
13. Πόσες ομάδες πολιτών συμμετέχουν τώρα στην πλατφόρμα;
14. Χρήση ψηφιακών μέσων επικοινωνίας. Ποια μέσα χρησιμοποιούν; Υπάρχει πλάνο επικοινωνιακής πολιτικής;
15. Άλλα τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποιούν για την επίτευξη των στόχων τους.
16. Ψηφιακές και φυσικές υπηρεσίες , ποια υπερισχύει;
17. Συνεργατική σχεδίαση δράσεων με ποιους άλλους φορείς ή τμήματα του δήμου συνεργάζονται;
18. Πως υλοποιήθηκε το έργο «Αγορά της Κυψέλης»;
19. Άλλες πληροφορίες που θα ήθελαν να ενσωματώσουμε στην εργασία.
20. Σε ποια φάση υλοποίησης βρίσκεται το πιλοτικό έργο Curing the Limbo;
21. Υπήρχαν λάθη στην πορεία του Οργανισμού; Αν ναι, ποια είναι αυτά;
22. Ποιά ήταν η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετώπισαν;
23. Υπάρχουν αλλαγές που να επηρεάζουν τον Οργανισμό και να σχετίζονται με την αλλαγή της ηγεσίας στο Δήμο Αθηναίων ;

